

CONCETTA LA MAZZA

Labaw pa sa asul sa langit.

Biograpiya

Si Concetta La Mazza ang natawo sa Novara di Sicilia sang 1936, ang panganay sang Domenico La Mazza kag Currenti sang Teresa. Sang 1950, pagkatapos sang isa ka gin-antos nga tion sang "pag-asayn" sa iloy nga tiya, nalab-ot niya ang iya mga ginikanan sa Domodossola, diin nagapuyo gihapon sia sing tingob upod sa iya bana nga si Giuseppe. May tatlo sia ka kabataan: Armando, Luciano kag Daniela. Sining karon, mga tradisyon sina nga teritoryo sa madulom nga mga tuig sang Ikaduha nga Inaway Kalibutanon.

Ang primordial nga enerhiya sa pagsulat.

Ang gamay nga concetta ginatugyan sa mga tiyo kag ginapilit nga magpuyo sa Castrangia sa isa ka kuring nga malayo sa pungsod kag mga kaupod sa Castrangia. Sa amo ginalakbay niya ang iya personal paagi sa Crucis sa pag-isahanon sa mabudlay nga mga tuig sang inaway sa tunga sang gutom, pagkaignorante sang tion, mga superstisyon kag pagmaltrato. Pagkatapos sang inaway ang indi malikawan nga pag-emigrate kag ang pagsugod, natural nga mabudlay, sa Aminhan.

Ini tanan ginasugid paagi sa pagtulok sang isa ka dalagita nga nagabisita liwat sa mga hugna sang pagtubo sang isa sa memorya kag nga sa makakilibot nga pagkapresko kag isa ka manipis nga hilo sang irony nagahatag sa aton sang kalipay sa pagbasa - sa katapusan - isa ka emblematic nga sugilanon sang aton komunidad sang pamilya, nga may ikasarang sa makakulunyag. kami sing madalom kag ina iya sang tagsa sa aton.

Sa sining malip-ot nga nobela ni Concetta La Mazza, ang sinulatan nagabaliskad sang tagsa ka pagsulundan kag nagabalik sa una nga mga tuig, nga hilway sa bisan ano nga pormal nga eskematismo, nga ginatuytuyan sang isa ka arcana internal vitality, nangin isa ka suba nga bug-os nga nagabug-at, amo ang mabaskog nga ulan sang kalag.

Ang mga numero sang mga tiyo, si Antonia kag Michele, indi malipatan, subong nga ang larawan ni Novara subong maalwan, nagaputos kag matam-is subong sang matigdas kag matig-a nagapabilin nga indi malipatan.

Sa katapusan, ang mabudlay nga pag-agi sa pagkatin-edyer kon ang indi na mabawi nga mga butang matabo, apang ang gamay nga konsepto wala nagauntat sa makahalanusbo nga kapalaran, salamat sa

iya kaisog kag mga incredible nga paglaum sa palaabuton, salamat sa iya mga mata nga sila nakahimo sa pagtan-aw... sa pihak. ang asul sang langit!

NINO BELVEDERE

“Nagsugod ang kalbaryo para sa akon. Isa ini siguro ka torrid nga adlaw, ang tig-ilinit sang 1938 nagsugod, duha ka tuig ako kag ang akon tiya nagkadto sa pagkuha sa akon. Sa isa ka bag nga tela nagbutang sia sing blusa kag duha ka paris nga panty, dayon wala ko ginsapak ang tanan nga ginbiyaan ko sa akon balay. Gamay gid ako nga indi ko marealisar nga ang akon Via Crucis magasugod sa sina nga adlaw.

Labaw pa sa asul sa langit.

Primo sang Kapitulo - Ang balay sang amay.

Isa na ini karon ka daan nga wala ginapuy-an nga kagulub-an, nga ginapung-awan sang mga cobwebs kag ginakagat sang mga taarmen apang, madugay na nga nagligad, sa Novara, isa ka banwa nga nagahigda sa idalom sang isa ka halangdon nga kuta sa mga kabukiran sang Messina, sa isa ka eskinita sa distrito sang Engia nga may. isa ka balay malapit sa fountain. Ang ganhaan sa pagsulod naghatag sing isa ka internal nga hagdanan nga nagapadulong sa una nga panaligan diin may isa ka diutay nga kuwarto nga may kahoy nga keyboard: amo ini ang hulot-tulugan. Nagsaka ka sa salog sa ibabaw kag didto ang kusina, kon mahimo ini tawgon. Sa isa ka suok, isa ka bato nga slab nga sa diin ginbutang ang kalayo kag isa ka tripod sang salsalon nga ginagamit sa pagbutang sang kaldero sang pasta. Sa atubang, nga

nagabitay sa dingding, itom nga itom pareho sang pitch, isa ka kahoy nga pala, duha ka crivel, isa ka gamay kag isa kadaku, ang hurno sa pagluto sang tinapay, sa kilid isa ka dughan nga katunga nga mga hacks, isa ka lamesa, duha ka "furrizzi" kag. pila ka lingkuranan sa Rengine. Sa katapusan may yara sang kompartimento, nga may balkonahe nga nagatan-aw sa eskinita, diin may isa lamang ka katre sa isa ka kuwadrado. Ina nga buho amo ang ginharian diin ang wala nga lolo nagapuyo sang 1934. Ang isa ka latrine nga bato nakuha sa idalom sang tubig nga may tabon nga kahoy. Bangod wala sing imburnal, ang naulihi dapat mag-alagad sa pagpahaganhagan sang baho nga ginbuy-an. Siyempre, ang balay hilway sa nagailig nga tubig kag electric light, isa ka kasayon nga sadto nga mga adlaw wala gani sila sang mga baron. Sa tupad sini amo ang isa ka kahoy nga gawang nga nagapadulong sa Baglio sa diin ang mga manok nagapungko sa kahoy.

Sa sini nga kanto, sa guwa sang kalibutan, ang akon iloy nagpuyo upod sa iya lolo, nga isa ka mananahi, duha ka utod nga lalaki kag isa ka utod nga babayi, nga tanan magulang sa iya, nagpakasal kag nagapuyo man sa Novara. Ang akon iloy blonde, manipis, tuman ka maluya sang konstitusyon, may tuman ka delikado nga mga bahin kag ang isa nga labi nga natalupangdan sa iya nawong, subong man ang gatas, duha ka dalagku nga asul nga mga mata, halos pirme nahadlok kag masubo. Ayhan ang hinali nga kamatayon sang iloy, sang baynte-kwatro anyos sia, amo ang kabangdanan sang iya pisikal kag moral nga pagkahuyang.

Pila ka tuig pagkatapos sang kamatayon sang lola, ang akon iloy, salamat sa pagpasilabot sang isa sang iya mga comeres, nakilala ang iya Prince Charming. Ang akon amay iya sang isa ka elegante nga pamilya sang Badiavecchia, nga nagdumala sang isa ka tavern nga may tabako kag pagkaon. Isa sia ka pamilya sang dalagku nga mga trabahador, kag ang akon amay isa ka tawo, suno sa tanan, tuman katahom, mataas, brown, madasig kag mapagsik. Nagpuyo sia sa isa ka bahin nga malayo sa banwa: nagalakat, nga may maayo nga lena, sa tunga sa oras nga imo nakuha. Ang iya amay nagdala sang karbon nga kahoy. Ang iloy isa ka dinamiko nga babaye,

sang aga nagkadto sia sa Novara dala ang mula sa pagbakal sang mga genre nga ila ginhatag sa balaligyaan: mga tabako, asin kag mga edibles. Pirme ako nagasuksok sang elegante nga may daku nga itom nga shawl sa liog, nagabakal man sang pamantalaan agod mapahibalo ang mga kustomer. Amo lang ini ang balaligyaan sa hamlet kag kaayuhan sa sina nga balay, bisan pa nga may walo ka baba nga dapat pakan-on, wala sing kakulangan.

Sang gab-i sia nga naga-ostentate nga nagbulig sa mga patron nga nagasiga karon - kag ang iya pitaka - nga nagapalawig sang alak paagi sa isa ka de-kolor nga panulok. Bangod ang mga kabataan wala pirme nagapanubli sang hilikuton sang mga ginikanan, natun-an sang akon amay ang craft sang cobbler. Pagkatapos sang isa ka engagement nga naglawig sang pila ka bulan ang akon amay kag iloy, nga nagpakasal anay, nagkadto sa paghimo sang ila pagpalangga sa balay sa fountain sa distrito sang ENGIA. Eksakto nga siyam ka bulan sang ulihi nag-abot ako sa sini nga kalibutan kag, suno sa isa ka sagrado nga kustombre sa bagatnan, may ngalan ako sang lola nga amay, si Concetta. Apisar sang malulo nga edad nga may madulom kag nagakurot ako nga panit, pirme ako nagahibi. Ang lolo, nga ginhatag nga wala kami nagapanag-iya sang isa ka duyan, napilitan nga dugmukon ako sa bug-os nga balaan nga adlaw sa iya mga butkon, ang gab-i nagtulog sa Latvian upod kay papa kag mama. Suno sa tanan, tuman ako kalain kag indi maagwanta. Pagligad sang pila ka bulan, bangod kulang ang hilikuton sa pungsod, namat-od ang akon amay nga magtrabaho sa Sardinia. Sang naglakat sia pakadto sa pihak nga isla ginbayaan niya ang iya iloy nga nagangurob ang dalagita kag isa pa ka tinuga nga ginsipa niya sa tiyan.

Sang baynte ka bulan pa lang ako natawo ang akon utod nga si Rosa. Ang ngalan sa lola sa iloy. Indi pareho kay Concetta, Rosa - pirme suno sa akon iloy - matahum sia, puti kag pink sang kutis, brown nga buhok nga nag-frame sang isa ka harmonious nga nawong nga gin-adornohan sang duha ka matahum nga asul nga mga mata: isa ka bulak, pareho sang iya ngalan! So much so nga sang nagkadto ang

akon iloy sa fountain para mag-inom sang tubig nga may pink ang iya mga abyan sa iya mga butkon ginpamangkot siya kon paano posible nga magbun-ag sang duha ka tuhay gid nga mga anak nga babaye. - CHIS CCà, Rusina, amo nga si Billicchia amo, pero ang Awtor...- Ini, Rosina, amo nga matahum ini, apang ang isa pa... nagsiling sila sa mga abyan nga may pagngisi sang mga bibig. Samtang, sa sini nga sitwasyon padayon ako nga wala sing pahuway, nga daw ginpaandaman ko ang mga palatandaan sang akon pag-antos, salamat sa Dios nga ginbatas, bisan pa nga wala sa pagbiya.

Para masugid ang sequel sa istorya, una, dapat ko ikaw ipakilala sa akon tiya nga si Antonia, sa malip-ot nga pulong, zì 'nuoia. Siya ang magulang sang akon iloy, sa tunga sang duha may disi-syete ka tuig nga kinalain. Isa sia ka manubo nga babayi kag lapsag nga pagkaon, nga may iya mahigko nga buhok nga nahulog sa iya mga mata. Ang iya ginpabay-an nga nawong nagpakita sang mas madamo nga mga tuig sangsa mga yara sa iya kag sa iya wala'y unod nga panulok may yara lamang sang tuman kadamo nga pagpakahuya. Sa edad nga baynte anyos, sa amo nga tion nga edad subong isa ka bana, ginpangasawa niya ang isa sang iya una nga pakaisa, bag-o lang nagbalik gikan sa mga obra sa Sempione Gallery, nga nagpabilin nga isa ka balo kag may tatlo ka tuig nga anak nga lalaki. Sia, ang akon tiyo nga si Michele, si Zì Micheri, isa ka manubo nga tawo kag daw ang plebeian nga kopya ni Hari Vittorio Emanuele III, nagapuyo sa isa ka balay nga iya kaugalingon sa isa ka kinaiya gid nga dalan sang pungsod para sa mga tikang nga halos duha ka metro ang kalaparon. Isa yadto ka matahom nga balay. Sa idalom nga panalagan may yara sang panday sang panday nga may daku nga sentro nga counter nga may pag-uyat, duha ka kabinet sa dingding sa diin gintipigan niya ang mga raspe, mga chisel, mga suckles, mga husks kag hatch, isa ka lathe sa paglibot sa mga tiil sang mga lamesa nga iya gintukod, isa ka mola nga kinahanglanon Sa pagligid sang mga plaka kag mga sulab, isa ka kahoy nga kalan nga may kaserola sa pag-liquefy sang kola, mga lamesa nga gintampok bisan diin, ang iban nakakita nga nagatapik sa dingding, ang

pila ka swerte nga kaanyag pareho sang mga barandilya sang kabayo, mga sungay sang kanding kag mga pawl, sa malip-ot nga pulong, isa sadtong mga kuwarto nga karon nga karon sila nalang sa kalibutan sa mga handumanan.

Ang isa ka kahoy nga hagdanan nga gindala sa una nga panalغان, diin may duha ka malapad nga mga kuwarto nga may ceramic tile, isa ka luho sadto nga mga adlaw, isa ka sideboard nga ginhimo sang akon tiyo, isa ka sopa, isa ka lamesa kag pila ka mga pulungkuan nga nagaangot sa raffia, isa ka espesyi sang utanon nga utanon. Halin sa balkonahe nga nagatan-aw sa dalan pakadto sa mezzagosto, sang ang prosesyon sang Assumption pakadto sa abbey nag-umpisa, posible nga matandog ang ginkoronahan nga ulo sang Madonna. Gikan sa ikaduha nga panalغان sa baylo makita mo ang Rocca Salvatesta kag sa atubangan, paagi sa isa ka pagsilak sa tunga sang mga balay, mahimo mo dayawon ang matahum nga talan-awon sang mga bukid nga amat-amat nga nagalab-ot sa pihak, sa pihak sang asul sang langit, tubtob sa dagat diin, ilabi na sa. ang dagat nga Preska nga mga adlaw sang tigpamulak kon wala sing haze, makita mo sa alambre sang kalangitan sang Vulcano kag dayon ang Lipari, Stromboli kag ang tanan nga iban pa nga mga isla: isa ka natural nga pasundayag, isa ka nagakinang-kinang nga madamo sing duag nga postcard.

Ang isa pa ka hagdanan nga napetsahan pabalik sa una nga panalغان, diin may kusina kag hulot-tulugan, ang una nga tuman ka malapad ang nasangkapan sang hurnohan sang kahoy para sa tinapay kag isa ka kalan nga salsalon nga cast sang karbon para sa pagluto. Walay duhaduha nga isa ini ka matahom nga balay, magluwas sa kahasol sang kusina nga wala sing lababo nga may kanal agod magdalidali sa labing kinahanglanon nga mga hilikuton sa balay. Sadto nga mga adlaw may mga kasulhayan nga indi gihapon mahunahuna. Ang tubig sa pagkamatuod gindala sa publiko nga tuburan sa isa ka zinc quartara kag dayon gindala sa ikaduha nga panalغان sa diin ginbubo ini sa isa ka daku nga terracotta nga mga halok sa paghugas sang mga pinggan. Bangod wala sing pag-ula sang

lababo, ang tubig sang basil gindala pabalik sa idalom nga panaligan kag ginhaboy sa kasilyas. Para sa isa ka babayi isa ini ka makapoy gid nga trabaho. Ang servile kag makahuluya nga kahimtangan, sa limitasyon sang tagsa ka tawhanon nga pagbatas, nakalab-ot sa iya kulminasyon sa tion sang paglagas sang si Tiyay Antonia, bangod sang pagtahod sa iya bana, kinahanglan magkaon sa amo man nga putahe diin una niya sia nga ginkaon, kag, ayhan, ginsulit sang godson Ang amo man nga butang, apang wala ako sing isa ka pat-od nga handumanan sini.

Si Tiyoy nga si Michele isa ka masubo kag maakigon nga tawo subong isa ka mamumugon subong buangbuang, sa baylo sang tagipusuon may yara sia sang sandstone maglio. Sa iya mga mata wala pa gid ako sing nakita nga pagsilak sang kalulo ukon kaluoy sa iban. Gin-segregar niya ang iya tiya sa balay agud mag-atipan sa iya anak, kinahanglan maghanda sa pagkaon, sa pag-alagad sa iya kag pirme magsiling huo, huo, huo. Indi gani ini mahimo nga magpakita sa balkonahe kon indi sila problema, samtang halos kada gab-i ginatapos niya ang trabaho nga iya ginkadtuan sa tavern upod sa mga abyan nga mag-inom.

Nagpauli sia nga naga-uyog-uyog, madwood kag may mabaho nga ginhawa nga imposible nga magpabilin nga malapit sa iya. Sa baylo ang akon tiya, nga may oil light, naghulat sa iya tubtob sa gab-i nga wala gani nagakaon. Sang nagbalik ang gamay nga hari - masami nga wala gani sia sing kusog sa pagsaka sa hagdanan - nga kapoy ginbiyaan niya ang iya kaugalingon sa buluhaton nga counter nga puno sang yab-ok kag sa ibabaw nagpabilin sia sa bug-os nga gab-i sa paghaboy sang hangover. Si Tiyay Antonia, sa pihak sang tanan, nagtabon sa iya sang isa ka Pastrano kag mahigugmaon nga nagpungko sa tupad sini agod tan-awon ini tubtob sa aga. Gani ang mga tuig nga ginhinguyang kag, kabaylo sang tuman nga debosyon, indi gani sia makakadto kag pangitaon ang iya mga paryente agod malikawan ang eksena. Siya, maimon, petty kag overbearing, nagkadto sa pagbakal sang hilo nga dumdumon, suklay, hair clips kag iban pa nga mga butang, agud indi sia makahalin sa balay. Sang gin-agda sila sa isa ka seremonya sa kasal, si Tiyo

Michele tubtob nga wala na makapauli ang katapusan nga tion kag indi makakadto didto si Tiyay Antonia tubtob nga indi na masubay sang mga himata ang ila bana. Sa tagsa ka tion nga nakumbinsi nila sia, sa iban nga tion nag-abot sia sa tion apang nian, sa tunga sang party, nakahimo sia kag ang isa ka tiya nga si Antonia nadismaya kag nasubuan, nagapauli sia sa tanan nga Mogia Mogia. Sa pagligad sang tion nagtipon sia sing kapaitan kag kasubo, nga indi maka-vent sa bisan sin-o bangod nahamulag ini, biktima sia sang mapintas nga mga sakit sa ulo kag mga ngipon nga nagapaantos sini sa bug-os nga mga semana.

Isa ka adlaw ang isa ka kaingod, gani maayo kag si Pia, nga ginatawag Tiyo Michele kag ginsaway sia sa tanan nga pagmaltrato nga ginhimo niya ang iya asawa nga mag-antos: - dapat ka mahuya - nagsinggit sia - nga himuon ang amo nga babayi nga mag-antos... Kinahanglan nga mag-air si Antonia, Indi mo na kinahanglan nga segregate siya sa balay, dapat maggwa, magkadto sa misa, magkadto sa mga paryente, pareho sang tanan nga mga Cristiano. Labaw sa tanan, kinahanglan niya nga maglakat, sa sini lamang nga paagi ang sakit sang ulo magaagi sa...- Ang kaingod naghimo sang malip-ot nga pahuway, dayon nagpadayon sia sa pagsiling: - wala pa isa ka oras ang kalayuon diri nga nagapanaug sa paglakat para sa isa ka track sang mule nga amon. sang duta kag isa ka gamay nga balay Maugdang gid nga may kusina sa idalom sang atop kag isa pa ka medyo basa nga kwarto nga mahimo magserbe nga kwarto sa tig-ilinit. Sa sini nga duta may mga tanom nga hazelnuts, igos, mandarin, neSpole, ubas, zizzole, mansanas, peras, mga olibo, sa malip-ot nga pulong, sa tagsa ka bubon sang Dios.

As you know, pagkatapos sang kamatayon sang akon utod, kinahanglan ko nga bantayan ang akon tiya kag indi ko na maatipan ang kampanya, gani nahunahuna ko nga ibaligya ini. Ngaa indi mo ini baklon? Gani ang imo asawa may kahigayunan nga magginhawa sang maayo nga hangin... sang una nga nagpangalag-ag si Tiyo Michele apang dayon nagkadto sa pagbisita sini kag ginkumbinsi man ang iya kaugalingon nga baklon ini. Sa malip-ot nga tion ginsulod ang kontrata kag ang

propiedad nangin iya. Gani, ang doble sang Vittorio Emanuele III, nga labi nga maalam kag malimbungon, nga ginproponer kay Tiyay Antonia: - Matun-an mo nga tipunon ang mga igos kag himuon mo ini nga mamala. Kon kinahanglan mo nga labhan ang mga panapton magapanaug ka sa suba kag kuhaon ang tubig nga kinahanglanon sa pag-inom kag pagluto paagi sa pagkuktot sang buho sa balas agud matinluan ini. Mangin indi komportable sa tigtulugnaw kon ang suba nga nagasiga sa tubig apang magalabaw ako sa sini nga balagbag. Sa baylo, mahimo ka mag-enjoy sa kampanya. Sa iya panulok nga manubo nga tiya nga si Antonia, sa liwat, ginhimo niya kon paano sia ginsugo: - Cuomu ka, eu fazzu.- Subong sang luyag mo, ginahimo ko, ginsabat niya ang pagtuman sa imol nga tawo.

Ikaduha nga kapitulo - Sa guwa sang kalibutan.

Ang imol nga tawo kag si Zi Micheri sang maaga nga bahin sang tigpamulak sang 1936 nagsaylo sa Castrangia, sa kaumhan, malapit sa pag-uyog sang sapa. Sa nagkalainlain nga mga hamlet sang Badiavecchia, San Basilio kag Vallancazza ang huringhuring nga iya matigayon naglalapta kag gintawag sia sang mga tawo para sa hilikuton. Sadto nga mga adlaw may kinabatasan, bisan pa nga sa karon daw makatilingala, nga kon kinahanglan nila ang isa ka lamesa, bintana, ganhaan ukon aparador, gintawag nila ang panday kag gin-host sia sa ila puluy-an: nag-improvise sila sang isa ka pangabudlayan kag ang ila ginhimo ang kinahanglanon nga troso nga magamit. Ginkuha ni Tiyo Michele ang mga galamiton kag nagdulog sa lugar tubtob sa pagtukod sang hilikuton.

Gintawag nila sia agod utdon ang isa ka kahoy kag ginbilin sia sing duha ka tuig agod magmala. Nian ang puno sang kahoy ginbutang sa dingding. Ang panday nagtipig sang lagari gikan sa ibabaw kag isa ka kabulig sa idalom: "Serra Serra Mastro Descio nga dumè Fagima sa Cascia" (nakita si Sega ukon Grand Master nga himuon namon ang Cassapanca buwas).

Ang puno sang kahoy ginbutang sa dingding. Sa isa ka daku nga lagari nakuha nila ang mga lamesa kag upod sa mga ini sila nagtukod sang mga bintana, mga hiligdaan, mga aparador. Para mahimo ini nga trabaho nagbangon sia sa 4 kag

naglakat nga may bulsa kag mga plantsa. Nag-abot sa balay ang mga kustomer nagtanyag sa iya sang preska nga gatas nga may sibuyas kag isa ka pitch sang tinapay. Sa udto isa ka plato sang pasta kag isa ka keso. Sa kasisidmon nag-untat sia sa pagtrabaho kag ginhatagan sia sing isa ka homemade nga tinapay subong ang una nga deposito antes magbayad sang kuwenta sang Domingo sa Novara.

Pila ka tuig ang nagligad kag ang iya anak nga si Turillu, nagdaku kag nakahangop sa iya panit nga wala niya gintuyo, indi gid sa kalibutan, sa paghinguyang sang nabilin nga bahin sang iya kabuhi nga nahamulag sa kaumhan. Natun-an na niya ang propesyon sang iya amay apang luyag niya nga mag-espesyalisar kag mangin ebanista. Natigayon niya nga makumbinsi ang iya amay nga ipadala sia sa isa ka siudad diin may posibilidad nga mahibaluan ina nga arte. Nagsaylo sia sa Catania kag pagkatapos sang duha ka tuig nga pag-aprentis nangin maayo gid sia, nagbatyag sia nga handa sia sa paghimo sina nga trabaho, kag bangod karon disi-nuebe anyos na sia karon naghunahuna sia nga para sa iya ang tion nag-abot na sa pagporma sang iya pamilya. Sa sulod sang mga tinuig kilala niya ang anak nga babayi sang isa ka manugbantay kag nagdesisyon nga magpakasal apang nagsupak sa kabubut-on ni Zi Micheri nga luyag nga ang iya anak nga lalaki magpakasal sa isa ka babayi nga iya kasta. Sadto nga mga adlaw, indi mapatihan, apang amo sini: kay ang isa ka artesano nga nagapakasal sa isa ka anak nga babayi sang manugbantay isa ka daku nga rason para sa kahuy-anan. Sa tunga sang amay kag anak nga lalaki hinali sia nga nagpaguwa sang isa ka daku nga pag-inaway nga nagtulod kay Turillu nga mag-detach sang iya kaugalingon sing pat-od gikan sa iya amay kag stepmother. Sa iya bag-o nga pamilya naghaling siya sa pungsod kag nagsaylo sa Como sa diin madamo siya sang ginhimo nga swerte sa iya trabaho.

Ang mga tiyo wala sing mga anak, gani, sa paghalin sang Turillu, nagpabilin sila nga pat-od nga nagaisahanon. Ang mga mas naga-agi sa sini nga pag-isahanon amo si Tiyay Antonia nga naghinguyang sang bug-os nga mga adlaw sa pag-istoryahanay sa mga pispis, mga langaw kag mga lamok nga nag-uwang sa ila. Sa

sina nga Spelonca sa kaumhan wala sia sing kahigayunan nga makighambal sa bisan sin-o. Sa okasyon lamang sang importante nga mga piesta opisyal pareho sang Paskwa, Paskua ukon Piesta sang Madonna Assunta sa Ferragosto nga may kahigayunan sia nga magkadto sa baryo agud pangitaon ang akon iloy. Sa isa sining mga pagbisita pagkatapos nga madugay na nga nagreklamo sa iya estado, nagpropose sia sa iya utod nga babayi: - Dear Teresa, natalupangdan ko nga sa duha ka dalagita may sobra ka nga dapat tapnaon, itugyan ako sa akon gani mas hilway ka sa pagdedikar sang imo kaugalingon sa. ang gamay nga bata nga babaye. Dal-on ko sia sa kaumhan sa diin ang hangin mas maayo kag himuon ini sing maayo - ang akon iloy sa umpisa wala sing kasiguruhan apang nian, subong sang kinaandan, bangod sang iya madali nga kondisyonable nga kinaiya, sa likod sang nagapilit nga pag-insister sang iya utod nga babayi nga ginkasugtan.

Para sa akon ang pag-antos nagsugod. Isa ini siguro ka torrid nga adlaw, ang tig-ilinit sang 1938 nagsugod, duha ka tuig ako kag ang akon tiya nagkadto sa pagkuha sa akon. Sa isa ka tela nga bag nagbutang sia sang blusa, duha ka paris nga panty kag wala makahibalo sang tanan nga ginbiyaan ko sa akon balay. Gamay gid ako nga indi ko marealisar nga ang akon Via Crucis magasugod sadto nga adlaw. Ginlakbay namon ang mula track nga pagkatapos sang tunga sa oras ukon ayhan nag-abot kami sa sining mamingaw nga duog nga may diutay nga nagapasalig nga ngalan sang Castrangia (Cassandra!) Daw nagapahibalo sang kalamidad, sa malipot nga pulong, ang ngalan isa na ka bug-os nga programa, bisan pa nga nian. Indi ko ini marealisar. Ang bana sang una nag-abiabi sa akon sing maayo, ang akon tiya panalagsa nga nagbakal sa akon sang pila ka mga kendi sa pagbihag sang akon simpatiya kag kon mag-upod sia sa akon sa Novara sa pagpangita sa akon iloy pirme niya ako ginasingan sing mapiliton nga indi ko kinahanglan nga magpauli apang mas maayo nga magtubo upod sa iya nga nagaisahanon ini Kag nga ginhimo niya ako nga isa ka iloy. Indi ko mapunggan nga magtuman.

Samtang, ang akon amay nagbalik gikan sa Sardinia, nagpabilin nga isa ka semana lamang, bastante sa pagpabusong sa akon iloy, kag naglakat. Sang 1939 kami kag sang masunod nga tuig natawo si Antonieetta. Nadumduman ko pa nga gintuytuyan ako sang akon tiya nga si Antonia sa Novara sang iya iloy kag nakita ko ang akon utod nga babayi sa una nga tion. Gusto ko nga magtinir sa balay para pamper sa akon ang gamay nga si Antonieetta pero ang akon tiya, mas madamo kag mas madamo nga master sang akon kabuhi, nga matig-a pareho sang isa ka militar, nagsiling sa akon: - Turnemmu sa balay, fazzu eu 'na matahum nga causitta - (maglakat kita. balay, himuon ko ikaw Isa ka matahum nga monyika).

Pag-abot namon sa catapchus ginbutang niya sa akon mga butkon ang isa ka "causitta" sang pezza nga may pula nga mga mata nga mga painting, makahaladlok. Ginhadlok ko ang akon kaugalingon. Isa ini ka panahon nga pirme ako nagahibi bangod luyag ko magbalik sa Novara gikan sa lolo kag sa iloy apang wala sing padulong sa pagkumbinsi kay Zi Antonia: gin-apelar kag bungol niya ang tagipusuon sa tagsa ka paghibi. Sa una nga tatlo ka tuig naghinguyang kami sing madamo nga tion sa country house sa Castrangia, diin wala sing buhi nga kalag, talagsa lang nga makakita sing bakasyon sa mga balay nga nagalinapta sa palibot sang palibot.

Sang Domingo nagkadto kami sa baryo kag nagpadayon sa pagpangita kay mama, utod nga babayi kag lolo sang iloy. Si Lolo isa ka manami nga tawo nga may bigote. May dala sia nga tabako nga nagasimhot kon kaisa. Kon tigtulugnaw gindala niya ako sa idalom sang kapa, gintuytuyan ako sa plasa agod magbakal sing pila ka kendi kag agod matilawan ang alak sa Osteria gikan sa "Sciancaditta" sa ibabaw sang ospital. Pagkagab-i nagbalik kami sa Castrangia.

Pila ka gab-i ang tiyo nagkadto sa pag-test upod sa banda, sa diin naghampang ang trombone, dayon nagdulog sa pag-inom sa tavern kag nagbalik sa kaumhan sang Arzillo. 500 metros halin sa Castrangia ang nagasugod na sa pagtawag nga

"Concettina, 'Ntoia...". Sa balay, ang tiya sa kasamtangan naghanda sang earthenware pot sa pagpainit sang tubig sa tripod. Sa tunga sang pagluto, ginhimo niya ang iya kaugalingon nga isa ka kutsara nga tubig nga nagabukal, ayhan agod ihaboy ang alak. Sa isa ka salsalon nga pan ang tiya naghanda sang sibuyas upod sa mga kamatis agud mag-timpla sang pasta. Ang sibuyas indi gid maluto kag gindala sa akon ang pagsuka. "Kaon, kon indi, ginakuha ko ang sinturon kag ginahatag sa imo ang mga lawas...".

Sadto nga mga adlaw ang isa ka babayi nga may ginhalinan nga Venecia amo ang partera sang San Basilio. Sang sa tigtulugnaw ang suba yara sa bug-os nga tiyo nga si Michele nagdala sini sa abaga (sa Ciancalea) para sa mga pagbakal sa botika sa Novara. Nagpundo siya sa balay kag naghambal "Antonia, halin sa shawl nga matugnaw". Kabus nga tiya, ambot lang kung nakasabot siya nga siya ang hinigugma ni Michele.

Lima ka tuig ako karon, nga nahamulag sa kaumhan, nga wala ako nagapakighambal sa bisan sin-o nga nangin kaangay ako sang isa ka wala nagahalong nga sapat. Nahuya ko sa tanan. Pag kadto namon sa Novara, nag tago ko nag tago ko kay nahadlok ko sa mga tawo. Narealisar sang mga kaingod ini nga pagbag-o kag gani ginlaygayan nila ang mga tiyo nga ipadala ako sa kindergarten. Maayo na lang kay ang mga tiyo nagkumbinsi sa ilang kaugalingon. Gani isa ka aga ang iya tiya nagpadala sang iya tiyo nga si Michele sa pagbakal sa akon sang isa ka biskwit kag ginbutang ini sa puti nga basket sang dagami nga ginhatag sa akon sang lola sang amay. Kaupod ang biscuit nagbutang siya sang preska nga itlog. Gin-updan niya ako sa kindergarten nga nahamtang malapit sa abbey sang banwa. Sang ginbuksan sang madre ang pwertahan para abiabihon ako, nagsugod ako sa pagsinggit. Ginkuha sa kahadlok nga ginhaboy ko ang basket sa duta, ang itlog nagdugmok kag nagkadto sa paghigko sa salog bisan diin. Ginsilutan ako sang tiya

paagi sa pagsiga sa akon sing maayo nga rason kag gindala ako sa balay. Gani ang akon una nga adlaw sang asylum nangin katapusan man.

Natabo, halin sang apat ako, nga ang tiyo nagsiling: - Concettina, magkadto sa Novara sa pagkuha sang Carmieri (ang pagpakalma) para sa sakit sa ulo -. Nagdalagan ako sa track sang mule pareho sang isa ka ferret, naghalin ako sa distrito sang Gresya, kon kaisa nagdulog ako sa fountain agud mapalong ang akon kauhaw, kag nag-abot ako sa "du Surcattu" nga parmasya. Sia, ang parmasista, natingala sia nga nagsugid sa mga abyan nga nagkadto ako sa malip-ot nga tion kag nagbalik gikan kay Novara nga daw kilat. Sa edad nga lima gindala nila ako sa Barcelona gikan sa malayo nga mga himata. Didto ko nakita kag namati nga may daku nga katingala sa una nga tion... ang radyo! Nagkadto man kami sa isa ka balaligyaan agod magbakal sing isa ka pidaso sang pea tela. Ang manugbaligya nagduso: - baklon ang kalo kag ang puti nga bandana -. Sa katapusan ginkumbinsi nila ang ila kaugalingon kag ang manugbaligya naghatag sang duha ka salin sang asul kag langitnon nga nagasilak nga satin. Sang masunod nga adlaw gindala namon ang mga tela sa iloy nga sa pila ka adlaw nagputos sang mga panapton. Sang Domingo nabatyagan ko ang mga anak nga babayi sang Marquises kag Barons sang Novara.

Sang tigtulugnaw sang 1941, sa tunga sang inaway, gintapos sang akon amay ang iya hilikuton sa Sardinia nagdesisyon upod sa isa niya ka abyan nga magpangita sing kapalaran sa isa ka ciudad sa naaminhan kag magpuyo nga nagadala sang iya daan nga hilikuton sa mga bato. May ara sa kahanginan ang hint nga gusto sang akon iloy nga makalab-ot sa akon amay kag sa sini natublag ako, sa bagay nga isa ka adlaw nag-slip ako sa idalom sang iya katre, ginhukas ko kag gin-obsorbahan ang duha ka lugas sang palaabuton nga mga nipples sa bugas nga may pila ka Crosticine bangod ang. wala gid ako ginhugasan ni tiya. Mapintas nga ginkuha ako. Nadumduman ko nga may nakita ako nga dugo kay may mga pilas ako. Ginbalik ko

ang canvas shirt nga nagaserbe sa adlaw kag gab-i, gani ang bayo, kag wala sing may nakatalupangod.

Antes maglakat, gintinguhaan sang iloy nga maghalin sa balay sang lolo sa kahusay, nga ang imol nga tawo nagapabilin nga nagaisahanon. Ginhunahuna niya nga ibutang ang suga sang koryente, sadto nga tion prerogatibo sang mga ginoo. Sa wala pa gigamit nga "u luus" sa lana. Ginbalikid ini ni Tiyo Michele: pila ka adlaw ang nagligad gintawag niya ang elektrisyan sa turno kag ginpa-install man niya ang suga sa iya balay, gani sang nagkadto ako sa pungsod nalipay man ako sa gamay nga suga sa matapan nga hagdanan nga kahoy. Sang kinahanglan ko magkadto sa kabinet (sa Latrea), sa praktis ang isa ka simple nga buho nga yara sa idalom nga panalagan sa likod sang iya laboratoryo, sa kilid may yara pirme nagatampok nga patay nga dughan sang mga kahon, nga gintukod sang tiyo nga handa sa tion sang pangabay.

Sang aga sang una sang Marso 1942, nga nagasuksok sang asul nga satin nga may mga sleeves nga may langit, upod ang iya tiyo kag ang iya lolo nga gin-updan ko ang iya iloy kag utod nga babayi sa postal nga poste sa plasa sang San Sebastiano, nga amo, huo, sa bus, nga magadala sa ila pakadto sa mas madamo nga estasyon sang tren. Ang 4 ka tuig nga -old nga pink nga sister indi luyag magsaka kag ang tiyo nga magkumbinsi sa iya nagsiling sa iya: - Kon indi ka magsaka sa imo Ietto du pidti - (magahimo ako sa imo sang duha ka score).

Ako, ang panganay, naimpluwensyahan sang tiya nga wala ako maghalin kag nagpabilin sa Novara. Wala na ako nagtapos sa paghibi. Nagapangita ako sing kasulhayan sa mga butkon sang iya lolo. Ginbilin man sia nga nagaisahanon kag para sa sina nga adlaw nagtener ako sa iya agod mag-upod sia. Pagkatapos sang mga baynte ka adlaw ang una nga letra sang iloy nag-abot nga nagsugid sang madinalag-on nga resulta sang pagbiyahe. Ginhimo sia ni Tatay nga makakita sing isa ka maabiabihon nga apartment nga may tubig sa balay kag kalan sang gas, para

sa iya isa ka kabag-uhan. Nagapadayon sa istorya, ang adlaw pagkatapos sang pag-abot nga gintawag niya nga hairdresser sa balay agud himuon sia nga isa ka uso nga paggunting sang buhok. Sa baryo, halos tanan nga mga babaye nagsuksok sang malaba nga buhok nga may tupé. In short, ang akon iloy sa una nga tion sa iya kabuhi malipayon kag kontento. Sa katapusan sang istorya ginrekomentar niya ako sa tiya. Wala gid niya ginhanduraw ang akon pag-antos sa Castrangia.

Ang adlaw pagkatapos sang paghalin ni Tiya Antona nga gindala ako pabalik sa kaumhan kag ginsilingan ang iya bana nga baklon ako sang una nga grade book nga nagtudlo sa akon nga magsulat kag makatambong sa ikaduha sa baylo sang una nga klase sang Oktubre. Kaimolon ako: Indi na ako makahampang, apang kinahanglan ko maghinguyang sing tion sa pagsulat sing mga subasta kag mga numero. Halin sa Castrangia sa tagsa ka tion ang maestro nagalabay halin sa San Basilio sa diin sia nagtudlo. Ang iya ngalan amo si Maria, anak sia sang isa ka kapitan nga nahibaluan sang tiya. Gintanyagan niya sia sing isa ka baso nga tubig. Samtang, ginpakita ko sa iya ang notebook kag ginhalukan niya ako. Ginkuot niya ang pula nga lapis sa bag kag nagsulat sang "Brava". Daw ano nga kalipay, daw ano nga kalipay nga makita ako nga ginadayaw, nga tumalagsahon para sa akon. Mas nangin masubo ako kada adlaw, gina-prejudicion ko sila nga kuhaon ako sa mga amay nga amay kag lolo kag lola, apang ang tiya nagsiling nga indi ini kinahanglanon.

Nahadlok sia nga mareport ko sila kon paano ako gintratar kag ginsagod. Sa pagkamatuod, ang pagkaon indi bastante para sa isa ka dalagita nga kinahanglan magtubo kag mag-uswag: sang aga ginhatagan nila ako sing isa ka pidaso sang matig-a nga tinapay nga may keso, sa udto isa ka kamatis nga salad kag duha ka olibo. Sang gab-i sang may bana ang iya bana nga si Aunt Antonia nagluto sang gamay nga pasta nga may improvised sauce base sa hilaw nga sibuyas. Kag kon wala ko ini ginkaon, nagrisgo ako nga mag-inom sing bariles nga caterva. Para maglainlain ang pila ka gab-i nagluto ini sang pasta kag beans ukon isa ka sahi sang mahumok nga mahumok nga polenta. Sa Paskwa lang, Bag-ong Tuig, Karnabal kag

Paskwa sang Pagkabanhaw nagpatay sang manok ukon koneho. Sang Enero ginpatay nila ang isa ka baboy nga sa diin sila nakakuha sang maanghang nga salami kag mantika, apang kinahanglan nga konsumohon sila upod sa dropper kon indi indi sila bastante sa bug-os nga tuig. Sa tagsa ka tion sang Domingo ang tiyo nagabakal sang mahigko nga tripe nga nagapamensar lamang sini, bisan karon, nagatuga sa akon sing pagkadisgusto, ukon sang mga tinai nga ginligid sa isa ka sanga sang perehil, ang stiglio, nga sadto ginprito. Tanan sila mga barato nga pagkaon kay suno sa ila, indi kinahanglan nga mauyang pareho sang mga lolo kag lola kag ginasulit nila sa akon: - Tan-awa, pirme sila may tegami nga puno sang sausages kag stocco fish, magkaon kag mag-inom. Gikan sa sina nga mga tawo - nagsiling sila - kinahanglan ka magpalayo -. Nahadlok ang mga tiyo nga ginkumbinsi ako sang iban nga mga himata nga mag-insister nga malab-ot ang akon iloy kag amay sa kontinente. Dako gid ang ila ginkomiter nga himuon sila nga magdumot sa ila nga kon kaisa, nga nagasugata sa ila, ginabutang ko ang akon mga kamot sa akon mga mata agud indi sila makita.

Ang Septyembre nag-abot kag kinahanglan ko nga dalhon ang mga eksaminasyon sa admission sa ikaduha nga klase. Gintuytuyan ako sang mga tiyo sa baryo, ginrekomendar nila ang ila kaugalingon upod sa janitor nga bantayan ako, upod sa manunudlo nga akon kuntani sa ikaduha kag sa manunudlo sang komisyon sa eksaminasyon. Gindala nila ang tanan sa regalo nga itlog para makuha ang akon luwas nga promosyon. Wala pa gid ako sing mga kontak sa sina nga mga tawo, ang hulot-klasehan may pila ka duha -seater nga kahoy nga mga bangko upod sa mga kalamai. Upod sa akon may iban pa nga mga dalagita nga nagsuporta sa mga exam exams. Ginhimo nila ako nga magsolbar sang mga dugang kag mga pagbuhin sa pisara. Pareho nga ang mga calamai kag ang pisara isa ka bug-os nga kabag-ohan para sa akon. Nagkurog ako nga daw dahon sa kahadlok kag kahuya, indi ako kabalo magsolbar sang mga operasyon, kay gintudluan ako ni Tiyay Antonia nga isulat lang ang mga numero halin sa isa tubtob napulo. Dayon ginpangabay nila ako

nga magsulat sang isa ka prase sa notebook, diutay nga panghunahuna, apang wala ako makahibalo kon diin nga paagi sa pagsugod. Pagkatapos sadto nga mga kagumon, gin-updan ako sang janitor sa balay. Ginpamangkot sia sang tiya kon paano ang test kag ang janitor nagsabat nga wala sia maglakat sing maayo, apang ang katapusan nga paghukom yara sa mga manunudlo.

Makatilingala nga positibo ang resulta kag gin-admit ako nga magtambong sa ikaduha nga klase: Handa ako nga mag-eskwela, apang ang problema sang apron nag-utwas. Si Tiyoy Michele sang nagligad nga adlaw nagkadto sa balaligyaan kag nagbakal sing palagyuhan sang itom nga tela. Si Tiyay Antonia sa sulod sang isa ka adlaw naghimo sang akon uniporme. Para mabakal ang folder, kinahanglan ang dugang nga kuwarta. May kwarta ang mga tiyo pero may fixed nail sila sang savings gani siya, ang hood sila, nag-inom kag naghimo sa akon nga plywood folder nga may bintana nga clip. Wala man sila nagbakal sang bolpen. Ang tiyo nagtukod sang isa nga may isa ka manipis nga kahoy nga ang mga punta sini isa ka nib ang gin-ayo. Indi ini ma-surrogate sang duha ka notebook kag ang lapis kag kinahanglan niya ini baklon paagi sa pwersa. Sang una nga bahin sang Oktubre sadto nga 1942, gin-updan ako sang tiya pakadto sa eskwelahan. Antes sia naghalin sa *podeestà* agod mangayo sing birth certificate nga ginapangayo sang eskwelahan bangod wala ako sing siyempre. Ang manunudlo puno sang kaayo kag gin-abiabi ako nga may simpatiya, apang nahadlok ako sa iya ayhan bangod sa baylo sang tuo nga butkon may yara sia sang goma nga prosthesis bangod sang aksidente nga natabo sang bata pa sia sa pabrika sang pasta sang iya amay. Gin-assign ako sang lugar sa una nga mga bangko. Ang akon bag-o nga mga kaupod, nga wala makakita sa akon sang tuig antes sini, nga naintriga sa akon presensya, sa tunga nila nagngurob: - apang may mga *iievi càusa sicca -sicca?* - (Sin-o ining maniwang nga maniwang nga dalagita?). Nahadlok gid ako kag nahuya ako, indi ko mabuksan ang akon baba kag wala ko gani ginsabat ang mga pamangkot nga mahigugmaon nga ginpamangkot sang manunudlo sa akon.

Isa ako ka inlovatic girl kag wala ako sang kaisog nga mangayo nga makaguwa sa pag-ihi, kag sa tion nga ginhimo ko ini sa akon. Gani pag-abot ko sa balay ginpuno ako sang tiya sang bariles kay kinahanglan sini nga maghugas sang akon bayo nga indi kuntani magmala sa oras para sa masunod nga adlaw. Nagligad ang mga adlaw kag sa kada tion nga ang amo man nga butang nagalab-ot. Nag-abot ang maestra sa tunga-tunga sang adlaw sa tunga-tunga sang adlaw, ginpadala niya ako sa kasilyas, pero kon kaisa nalipatan niya sia kag ginhimo ko ini liwat sa akon. Ginbalewala ako sang mga kaupod kag ginlikawan ko nga daw gin-plage ako kag wala gani sila nagtinguha nga makig-abyan sa akon.

Sa tunga nila kilala nila ang isa kag isa kay nagkitaay sila sa baryo, samtang kinahanglan ko maglakat sang halos isa ka oras agud makakadto sa balay sa kaumhan kag gani wala ako sang kahigayunan nga mangin ila abyan. Ang mga tiyo nagkadto sa minuro sang Domingo lamang agod makigkita sa mga abyan kag maghinguyang sing pila ka malipayon nga mga oras upod sa ila sa atubangan sang isa ka botelya sang alak. Apang sa kalabanan nga tion ang tiya nagpabilin sa balay agod makabaton sing mga work order para sa iya bana. Sa anom ka tuig naglakat ako sa malaba nga pataas nga mula track. Katunga na ako nagdulog sa pagtipon sing isa ka bouquet sang mga violeta nga ginapalibutan sang mga dahon agod magtanyag sa manunudlo.

Nag-abot ako sa eskwelahan sang tambutso. Pagkatapos sang udto nagbalik ako sa kaumhan nga gin-updan sang nagapabungol nga frinire sang mga cicada kag sang isa ka nagatagiti nga adlaw, nga wala gid makasugata sang buhi nga kalag.

Nag-loosen ako sa sina nga hovel kag nagpabilin ako nga nagaisahanon sa pag-fantasize sa akon kaugalingon sa sinang wala'y kaangtanan nga atmospera nga may nagadugang nga grabe nga tiya sa akon. Ang tiyo, natapos ang trabaho halos pirme nagaagi gikan sa tavern kag nagapauli sa ila balay sa gab-i nga pirme hubog. Kon kaisa, mas brilyante sangsa kinaandan, nadula ini kag wala nagapauli. Ang tiya kag

ang pila ka mga kaingod nagkadto sa pagpangita sini sa tungang gab-i sa higad sang sapa nga may kapawa sang mga parol. Sang nasapwan nila nga nahulog sia sa duta ginkumbinsi nila sia nga magbalik.

Samtang, wala ako sing matingob nga maayo sa eskwelahan. Pagkatapos sang una nga quarter, ginpanagtag sang manunudlo ang mga report card, dayon sa mga senyales sang bugkos kag sa kasubo sa tanan nga kulang nga mga subject: ang akon report card amo ang pinakaimol sa klase. Para ma-engganyo ang akon tiya ginhambalan ko sia nga ang iban nga mga report card daw akon kag ang tiya halos mag-uyat. Gani adlaw-adlaw nga nag-isog ako sa akon kaugalingon kag sa klase gintinguhaan ko nga makig-abyan sa pila ka kaupod. Luyag ko sila palapitan, apang wala nila ako ginlakip sa ila mga pamulongpulong, ayhan bangod sa ila mga mata isa ako ka imol nga dalagita sa kaumhan.

Ikatlo nga kapitulo - mga dula sa balas.

Sa mga tinuig nga ginhinguyang sa pag-isahanon sa Castrangia ang tion wala gid magligad bangod ang lamang nga butang nga mahimo amo ang pagpamati sa bug-os nga balaan nga adlaw ang pag-uwang sang mga pispis kag sa tig-ilinit ang nagapabungol nag-insinuar sa Sakay sa Zig Zag nga ruta sa sapa kag nagbutang sang nalupyakan. Ang mga sapat sa kaumhan amo ang akon mga abyan. Gani ginhinguyang ko ang akon tion sa pagpantasya. Ginhimo ko ang isa ka kalibutan sang akon kaugalingon nga pagsugod sa mga pigura nga nagpakita sa akon sa likod sang langit ukon sa tunga sang mga sanga sang mga kahoy: mga sapat nga mapintas nga nagahambal, mga kabalyero nga akon ginbutang sa pila sa bibi sang Rocca Salvatesta kag dayon upod sa akon. mga mahiko nga gahum ginhimo ko sila nga mahulog, naobserbahan ko sila nga ginalaglag sa kahadlok. Nian ginbag-o ko ang Rocca sa isa ka dragon nga hinali nga nagbulag sa bukid kag naglupad pataklad sa kahadlok nga nagasab-ug para sa tanan nga mga kampanya. Ginbag-o ko ang mga panganod, nga nangin nagalupad nga mga sakayan kag naglakbay sa langit nga nagahunahuna nga maglampas sa malayo nga dagat, diin ginahulat ako sang akon iloy kag mga utod nga babayi. Ang mga liki nga nagguwa sa tubig sang sapa kag

nagahubag tubtob nga nagbag-o sila sa higante nga mga sapat nga nag-abante sa sapa naggabot man sa mga tanom.

Kon kaisa ginadumdom ko ang indi manami nga nawong sang akon tiya nga si Antonia. Wala niya ako ginhigugma, wala niya ako ginahigugma kag ginkangil-aran ko sia: gintugyanan ako sang akon iloy sa iya utod nga babayi apang nagsaad man sia sa akon nga isa ka adlaw magakari sia sa pagkuha sa akon: amo ina nga masami ako nagasakay sa mga kahoy, gin-usisa ko sing maayo ang kalangitan, nagalaum nga makita sia nga mag-abot sa likod sang isa ka puti nga kabayo upod ang akon amay. Sa kaiping nga mga hamlet sang San Basilio kag Vallancazza ang mga lalaki tanan naghaling. Tanan nga nagpabilin lang nga mga babaye, kabataan kag pila ka tigulang. Mga hipos sila nga mga baryo nga ang kabuhi nagtandog lang. Nag-untat na ang tion kag ang mga tawo nagapati nga ang tanan magabag-o, nga isa ka adlaw, pagkatapos sang inaway, ang sibilisasyon naghimo kuntani sang iya madinalag-on nga pagsulod sa sinang panong sang nagalinapta nga mga balay, kamatayon kag nagatay-ug. Luyag ko kuntani nga may mga abyan, mahibal-an nga wala ako nagaisahanon kag ginbiyaan, nga makaamlig, nga nakahibalo nga mahimo ako magdangop sa puluy-an sini ukon sa ila. Wala gani ako sing kinamatarong sa pagsiling nga wala ako sing pamilya, nga ang akon mga ginikanan malayo sa pihak nga pangpang sang dagat, sa pihak sadtong wala katapusan nga asul, nga sa tunga ko kag sa ila may kaangay sang mataas kag indi malandas nga bukid. Sa baylo napilitan ako nga magpuyo upod sa akon tiya nga nagmaltrato sa akon. Sang ginhunahuna ko ini kag nakita ko ini nagapaakig ini sa akon sa sinang pagsinggit kag mapintas nga tingog. Isa ka tingog nga ginhimo sa pagsinggit, sa pagsinggit, pag-insulto kag pag-andam.

Bisan ang mga sapat nahadlok sa iya tingog. Paagi lamang sa bana nga ginpaubos niya ang ukbong kag ang kadamuon sang tingog nagbag-o sing bug-os nga nagbag-o sang iya kaugalingon sa ilimnon sang isa ka karnero. Naghunahuna ang akon tiya nga ang isa ka dalagita indi makahangop kon ano ang nagakatabo sa iya palibot.

Indi lamang nga nahangpan ko ang tanan, kundi, dugang pa, wala ako ginbag-o ukon wala sing passive. Isa yadto ka padayon nga pag-inaway. Isa ka wala katapusan kag makapoy nga paghimakas. Sa tagsa ka tion ginahunahuna ko ang palaabuton: tigulang sia kag wala sing mahimo, ako bata kag mabakod, apang sa pihak sang tanan indi ko sia kuntani pagtrataron sing malain, indi ini bahin sang akon kinaugali.

Kon kaisa nagapalapit ako sa suba sa diin nakita ko ang mga tawo nga nagkadto sa paglaba sang mga panapton, sa paghimo sang lima, nga amo, ginhugasan nila ang mga habol kag ang mga tabon nga nagauna sang tanan sa abo. Ukon sang, pagkatapos sang tion sang pag-utod, nagkari sila sa paghugas sang de-lana sang mga karnero kag ginpamala ini sa adlaw sa pagpaputi sini kag dayon gamiton ini sa pagsudlan sang mga kutson sang mga hiligdaan. Nagkadto ako sa pagtipon sang mga tipik sang mga bato nga nabilin sa tunga sang mga bato sa baybayon kag upod sa ila ginsuksok ko ang akon patch nga monyika. Sang wala ako kabalo kon ano ang akon himuon nagsugod ako sa pag-alsa sang mga bato sa riva del stream sa pagpangita sang mga prawns, nga may kalantip gin-hook ko sila sang akon mga tudlo sa ibabaw sang akon ulo, agud malikawan ang ila mga tudlo paagi sa ila mga kuko. Gindala ko sila pauli kag sang gab-i sang ang tiya nga suga ang kalayo nag-ihaw sa ila kag nagkaon sa ila: para sa akon isa ini ka pinasahi nga panihapon. Kon kaisa sa baylo sang mga alimango, sa gilayon nga magtaas ang bato, nag-awas sila, nga may patindog nga paglukso, magagmay nga mga terrified nga mga paka nga nagpalumpat sa akon gikan sa kahadlok. Abi ko sila ang akon mga playmates kag kon kaisa nagahinulsol pa gani ako nga kinahanglan ko pabay-an nga pabay-an sila nga mag-isahanon sa kadulom sa bug-os nga gab-i. Sang kinahanglan ko magpauli sa gab-i sa gab-i gintawag ko si Tiyo Michele gamit ang echo nga gintuga sa nalupyakan. Kon kaisa sa tig-ilinit nga may pamilya Scardino nga nagapuyo sa isa ka balay nga mas mataas sa nalupyakan, nagakadto ako sa pagpangita sa ila. Naghampang ako upod kay Mimma nga amo ang pinakagamay sa mga utod.

Si Pippo nagpatindog sa amon sang mga pulungkuan kag mga lamesa para sa mga monyika. Samtang nami mag-upod sa paghinguyang sang pila ka oras sa pag-upod. Pagkaaga gintawag nila ako sang nagkadto sila sa pihak nga bahin sang suba para mag-inom sang gatas. May yara sila sang balde nga pun-on, ang "konsepto" kontento sa pagtan-aw sini nga nagagatas. Ang agalon nga babayi sang mga baka, si Micca sa Cappellea wala sing kaluoy kag gintanyagan ako sing tunga sa baso. Sa balay sang tiya ang gatas nakita duha ka beses sa isa ka tuig: sang naghimo sia sang mga biskwit kag sa Paskwa sang Pagkabanhaw sang ginhanda niya ang mga salampati nga may de-kolor nga itlog sang annelline. Sang nagbukal ang gatas nahulog ako sa katapusan. Sa country house sang balay sa kaumhan may isa ka hiligdaan sang mga tiyo, kon mahimo mo ini tawgon nga katre, nga ang mga wasay ginbutang sa duha ka salsalon nga mga dulon nga may dagami nga kutson, bangod ang iya sang Crine nagbiya sini sa Novara. Kinahanglan ko magtulog sa isa ka dagami nga may daan lamang nga habol sa militar sa ibabaw, nag-grasa kag nag-fray. Nagtulog ako nga may dala nga canvas shirt nga ginadala ko man sa adlaw nga wala sang panty. Indi posible nga ilaragway ang katugnaw nga pativa kada gab-i. Sang nagaulan, kinahanglan ang mga suludlan agod matipon ang tubig nga nagasulod sa atop. Kon sa gab-i kinahanglan ko mangihi, kinahanglan ko maghalin sa balay kag magpalapit sa tikang. Kon wala ako makarealisar, kay nagdamgo ako, kag ginhimo ko ini sa dagami, sang aga nagkuha man ako sang isa ka bariles sang bariles. Si Tiyay Antonia nagtulog man nga may pareho nga kamiseta nga iya ginagamit sa adlaw, samtang si Tiyoy Michele nag-atipan sa iya iloy nga naghimo sini.

Ang seremonya sang pagtulog natabo suno sa kinaandan nga ritwal: una nga kinahanglan ko magtulog, dayon yara ini sa tiya, dayon ang tiyo nag-uba sang iya pantalon kag mga linya sang mga linya. Sa medyo malapad nga kamiseta nga nagdul-ong sa adlaw nga nagkadto sia sa katre, ginpatay ang oil lumè nga ginbutang sa isa ka lamesa sa dingding. Ako, nga malimbungon, nagapakunokuno nga indi

magtulok sing maayo: sang nagpanaug sia sa pagpatay sang kalayo nga nakita ko nga ginproyekto sa dingding, kaangay sang landong sang China, ang iya korte upod sa Din-Don nga nagabitay. - Oh daw ano kaayo nga preska! - hambal niya, kay ang tanan nga alak nga iya gin-inom naghatag sa iya sing tuman kainit. Sa tupad sang ila katre may duha ka headphone, buot silingon, duha ka dalagku nga basket sang reed sa diin ginatago nila ang uga nga mga igos. Gintabunan nila sila sang mahigko kag grasa nga mga trapo kag sa naulihi amo ang matinlo nga underwear sang tiyo. Sa isa ka dughan malapit sa akon hiligdaan ginatago nila ang tinapay kag ang isa ka bandana nga nagputos sa akon sa akon ulo sang nag-eskwela ako sa tigtulugnaw, ang akon underwear kag ang mga tiya. Sunday lang ang gingamit ko sang nagkadto kami sa Misa sa Novara. Ang mga tiyo nagsiling nga sa kaumhan indi kinahanglan nga ibutang sila bangod uboson naton sila sing indi kinahanglanon.

Sa Enero sila nagpatay sa baboy. Naghanda sila sing pila ka sausage kag may asin nga mantika. Sa isa ka terracotta nga kaldero nga gintusmog sa mantika ang linuto nga mga tiil gintipigan. Sa masami nag-ubos sila sang Mayo sa preska nga malapad nga mga beans bangod indi sila mahimo nga tradisyonal nga maubos sang una. Isa ka bes, April na, ginpamangkot ko ang tiya kay gutom gid ako kag wala ako kabalo kon ano ang akon kaunon sa tinapay. Nagsugod sa pagsinggit ang tiya paagi sa pagsiling nga buang ako. Isa ka adlaw samtang nagapauli ako gikan sa eskwelahan, nakilala ko si Ophelia sa higad sang mula track upod sa akon utod nga babayi. Mga ilo sila ni mama kag nagbalik upod kay papa halin sa France.

Mas madamo sila sing maluspad sangsa akon, naluoy ako kag nagsiling ako sa ila: Nagasulod ako sa akon ginapuy-an, sa sini nga oras ang akon tiya nagaguwa sa pagkuha sang tubig, sa hurno may kaldero nga may pagkaon, kuhaa ini, pakan indi maghambal sang bisan ano Wala sang bisan sin-o.- Nagpasalamat sila sa akon kag nagduso gikan sa gutom ginsunod nila ang akon laygay nga wala sing pagpangalag-ag. Sang Mayo sang ginluto na sang mga tiyo ang mga beans, nagkadto sila sa pagkuha sang mga tiil sang baboy kag sa baylo nakita nila ang kaldero lamang nga

may mantika: siyempre nagahunahuna nga madamo na ako nga mga adlaw nga nag-agi sila sa akon nga magbayad. Sadto nga tion nagbatyag ako sing tuman nga bugal bangod sa una nga tion nga may makalilipay ako nga balatyagon nga nagdaug ako sing daku nga inaway batok sa ila pagkasadya. Bangud sa kakulang sang mga pulgas sang katinlo naghari nga wala sang disturbo sa bug-os nga balay. Sang gab-i ginasantok nila ang akon liog kag gina-grease ako sang tiya kada gab-i gamit ang olibo para indi magsuyop sang akon dugo ang mga pulgas. Pagkaaga naa nako ang liog nga daw gipintalan. Kaangay sang tiya may kuto man ako, nga wala na naanad sa paghugas sang akon ulo. Sa pihak nga bahin, ginhimo sang tiya nga magkulo ang buhok kag agod huptan ini sa pilo nga gin-grease ini sini sing tubig kag asukar.

Ang akon mga klasmeyt, sa pihak nga bahin, pirme matinlo. Indi man gani ang pinakaimol sa ila ang mahigko pareho sa akon. Ang manunudlo nag-amot man sa buluhaton sang pag-marginalize, nga nagbitay sa akon palayo sa tanan sa katapusan nga bangko. Ang akon lawas indi malaragway nga mahigko. Ginahugasan nila ako sa suba makaisa sa isa ka tuig, sa okasyon sang partido sang Ferragosto, ang labing importante sa minuro. Isa ka bes samtang ginahunahuna ko ang akon iloy, mga pito ka tuig ako, nahulog ako sa nagabukal nga abo sang brazier. Ginsunog ko ang akon tuo nga kamot kag ang tiya wala magdala sa akon sa doktor, apang kada adlaw ginabulong niya ako sang mga hilamon. May duha ako ka bula nga kaangay sang duha ka itlog sang salampati, singgit ko sa kalautan nga wala gid sia maghulag. Daw ginkagat ako sang mga ilaga.

May milagro ako nga nag-ayo pagkatapos sang duha ka bulan kag ginatipigan ko gihapon ang akon marka. Sa tion sang eskwelahan, samtang isa ka Domingo yara ako sa balkonahe, isa ka dalagita nga nagpanaug ang nagpamangkot sa akon kon luyag ko sia updan sa leksyon sang katesismo ni Miss Vincenzina. Wala ko kabalo kung ano ini kay ang tiya nagdul-ong sa akon sa pagmasa sa okasyon lang sang pinakaimportante nga holidays, wala ko mahangpan kon ano ang buot silingon sang pagkadto sa simbahan. Sa atubangan sang amon balay isa ka pari, si Padre Buemi

nagpuyo, apang pila ka beses ko sia nga ginsugata kag gintulok sia nga nagapangalag-ag. Ginsulit ako sang tiya pakadto sa kasukaon: - kon hambalan sia sina nga pari utdon niya ang iya lenguahe -. Apang nagpangayo ako kag wala ginapaabot nga nakakuha sang pahanugot sa pagkuha sang mga leksyon sa katekismo. Nasapwan ko dayon ang akon kaugalingon nga komportable sa sina nga palibot. Ang dalaga naghatag sa akon sing pulyeto kag pamantalaan. Nabatyagan ko ang daku nga kalipay paagi sa pagpamati nahanungod kay Jesus. Gin-istorya ko ini sa balay kag nagsabat sila nga tuman pa ako ka gamay. Nagsabat ako, nga nagabutig, nga ang tanan nga grupo sang grupo magahimo sini. Sa pagkamatuod gintuga na sila, bisan pa, nagsugot kami ni Miss kag gin-areglo namon ang petsa upod sa pari sang San Nicola: ang adlaw sang Corpus Domini.

Nag-utwas ang problema sang puti nga bayo, apang may nagpahibalo sa tiya nga gin-arkilahan ini sang mga madre. Nag-abot ang malawig nga adlaw nga ginahulat: sang aga gin-updan niya ako sa simbahan nga Digiuna. Abi niya may iban pa nga mga dalagita bangod wala gid sia maghimo sing inisyatibo nga makig-angot sa ginang sang katesismo. Narealisar ko nga nagaisahanon ako, ginpilit niya ako: - Buggy, bastos -. Ang akon maestro upod sa iban nga mga tawo yara man sa Misa sadto nga aga. Ang iban nga mga babayi nagapresentar nagapakalma sa iya. Nag-abot ang pari kag gin-uyatan ako sa kamot nga nagdala sa akon sa sakrisiya para sa pagkumpisar. Ginhambalan niya ako sing matahom nga mga tinaga nga wala ko pa gid mabatian sang una. Daw nagalupad ako sa paraiso kag nagsiling ako sa tunga ko: - indi matuod nga ang mga pari nagautod sang lenguahe, sa pagkamatuod nahibal-an nila kon paano mahangpan ang pag-antos sang isa ka bata -. Kon mahimo ko ginhakos ko sia kag ginhalukan nga may kalipay.

Ginpahampang niya ako sing lima ka Ave Maria para sa Penance kag nagbalik ako sa lugar. Sa gilayon ginpamangkot ako sang akon tiya kon ano ang akon ginsiling sa pari nga magpabilin didto sing tuman, kag ako: - ang dalagita nagtudlo sa akon nga ang pagkumpisar sekreto -. - Huo, pero una nga tion nga kinahanglan mo ako

sugiran - ang Arpia nag-insister. Wala sang may himuon. May misa, communion kag sa exit ginpilit nila ako nga halokan ang kamot sang tiyo kag mahambal: - Bossia ang magbendisyon sa akon -. Nagsugod ako sa lolo, pirme amo man sini ang sentensya, dayon ginlibot ko ang tanan nga mga paryente. Ginhatagan ako ni Tiya Gaetana sang pulyeto. Gutom ako, pero wala sing may nagtanyag sa akon nga magkaon. Sa masami, pagkatapos sang seremonya, kinabatasan na nga magkadto sa bar sa pagkuha sang granita upod sa mga biskwit, apang ginkuha sila sa savings mania: sang udto nagkaon kami sang isa ka plato sang pasta kag sang hapon nagkadto kami sa potograpo bangod ang. ang mga paryente nagsugyot nga magpadala sa isa ka Photo sa mama.

Natapos ko na ang ikaduha nga klase, nga gina-promote nga may tuman ka manubo nga boto. Sadto nga tuig kinahanglan namon nga yara sa kaumhan sa bug-os nga tig-ilinit. Nagapamatok ako: - at least sa Domingo kinahanglan ko magkadto sa Misa kag pangitaon ang lolo nga nagaisahanon -. Maayo kaayo siya nga tawo, masakiton sa hika. Ginpabay-an siya sang anak nga babaye, medyo para sa kapabayaan, gamay lang bangud ginakondisyon sila sang bana, pirme nagaakig sa mga kaingod, sa mga himata kag sa amay -in -law.

Ginkuha ko ang lino sa paghugas kag gindala ko ini sa tiya sang gintago ni Micherillo kon indi sila problema. Wala niya mabatyagan ang pagpalangga bisan sa iya amay: isa ka adlaw ang iya tunga sa -sister nagkadto sa Castrangia sa pagpaandam nga patay na sia. "Kun indi ka magbiya, ginadala mo ka sa Cauci para mag-ayo (pagsipa sa butt) nga hambal sa iya."

Sang ang party yara sa baryo, ang mga bahin sang banda sa musika gintanyagan sang "matig-a nga piyesa", isa ka ice cream nga nagtawag sa iya partikular nga pagkamakanunayon. Tiyo Michele, wala gid sia makahangop kon indi niya ini maluyagan ukon bangod nagduso sia sa isa ka tumalagsahon nga gesture sang pagkamaalwan, nga makita ako nga naglabay gintawag niya ako: "Concettina, kari kag magkuha sang ice cream". Kag gani ginkuha ko ang kahigayunan nga makatilaw, sa sinang talagsa nga mga okasyon, may maayo nga butang.

Sang pila ka tion ang nagligad si Dr. Cosentino Di Baceno nagpahanumdom sa akon sang isa ka detalye nga nadula sa akon memorya. Samtang ang musical band ang nagtukar sang mga kabataan sa mga dalan sang banwa nagtinguha nga mag-upod sa parada. Apang agud mapakamatarong ang ila presensya kinahanglan nga "mahibaluan" ang isa ka bahin. Para pamatud-an, gin-uyatan mo ang isa ka kamot sa bulsa sang iya dyaket. Ginsunod ko ang akon tiyo nga si Michele sa sini nga paagi, samtang si Gianni Cosentino, anak sang isa ka elementarya kag ilo nga manunudlo sang amay, nagauyat sang iya kamot sa iya ulo sang lider.

Sa tunga sang inaway sa Novara, ang pila ka bomba nagsugod sa pagtupa. Nagpalagyo ang tanan kag ang pila ka mga kakilala nagdangop sa Castrangia upod sa amon. Para sa akon isa ini ka party kay mahimo ako mag-upod. Sa tagsa ka tion, ginabatyag niya ang pagsinggit sang mga splinter. Nag-abot man ang makahalanusbo nga balita sang anak sang tag-iya sang Orlando pastry shop nga

gingisi sang bomba. Ang iloy sa Domodossola, sa estado sang pagbusong sa ikaapat nga tion, nagpabilin nga nagaisahanon upod kay Rosa kag Antonieteta. Gintawag liwat ang akon amay sa Sicily agod himuon ang target. Pila ka bulan pagkatapos sang paghalin nahibal-an niya nga ang iya iloy nagbun-ag sang isa ka gamay nga bata nga babayi nga si Emma kag nga may kahigayunan sia nga magpauli bangud ang exemption ginapaabot sa apat ka kabataan.

Ang masubo, nag-abot sia sa Domodossola nga nakakita sang mapait nga sorpresa: Si Emma nag-untat sa pagkabuhi pagkatapos sang 12 ka adlaw. Pagligad sang duha ka adlaw kinahanglan niya magbalik sa unahan. Pila ka bulan ang nagligad - amo ini ang panahon sang pagkawalay kasiguruhan kag pagkawalay kalig-unan pagkatapos sang Septyembre 8 - nakahimo sia nga makapalagyo sa serbisyo militar kag nagbalik sa Novara nga nagahulat nga ang inaway matapos nga makalab-ot sa iya iloy. Ginbuksan niya ang isa ka gamay nga balaligyaan sang mga shoemaker. Kada adlaw gakatdo ko sa iya. Timid pero maalam sa edad nga ara sa akon may ara ako sang intuition nga si papa nagtulog upod sa isa ka minyo nga babaye apang upod sa bana nga militar. Isa ka adlaw nagsulod ako sa box office sa pagsaka sa Piazza Bertolamami. Ang tawo sang shop sa tupad niya nag chat kay papa. Nagdalidali ako sa index kag sa medium nga nagatuyo nga makuha ang akon amay nga makuha ang iya iloy nga nagbadbad sang iloy. Natigayon nga madala ako sang kaingod, samtang ang akon amay nga may yuhum nagsiling sa akon "naghimo sang imo negosyo". Sa '44 isa ka brown nga bata ang natawo, kulot pareho sa iya...

Sa Badiavecchia ang lolo sa amay nagmasakit sa kanser sa tiyan. Nakakuha ako sang pahanugot sa tiya nga magkadto kag makita sia. Masami ako nagapanaug sa Castrangia kag naga-upod ako sa pag-unat sa higad sang suba. Nadumduman ko sia sa katre, matawhay. Masako gihapon ang lola sa tindahan kag makadedikar sang diutay nga tion sa iya. Ginbutangan niya sang olibo nga sprig ang iya kamot sa pag-ayam sang mga langaw, apang naglala sia kag wala na sing kusog kag gin-ayam ko

silá. Sang Nobiembre 2, 1944 sa edad nga 66 naglupad sia pakadto sa paraiso. Si Papa ara pa sa Sicily. Nagpartisipar man ang mga tiyo sa lubong.

Kada karon kag dayon may ginabaton ako nga sulat sang iloy. Sang '45 nagbalik si Tatay sa Domodossola kag ang akon utod nga si Giuseppe natawo sang '46.

Ikaapat nga kapitulo - lana, cobwebs kag malain nga mata.

Ang inaway nag-init sa bug-os nga kalibutan, mabudlay ang komunikasyon kag wala na namon ginbaton ang iloy sang iloy. Maayo na lang kay gintawag na ang amay pabalik sa Sicily sa lawas sang Bersaglier kag sang may pila na siya ka adlaw nga kahilwayan nagkari siya para makita ako. Bangud sa inaway madamo ang mga tawo sa kaumhan. Ang mga tawo nga nagbakwit masami nga nagauntat sa sulod sang kinse ka adlaw, apang nian sa minuro may katalagman nga magbomba kag mas luyag nila nga magpabilin sa kaumhan sa bug-os nga tuig.

Sa tagsa ka tion nagadangop ako sa sina nga mga tawo. May pamilya nga may apat ka kabataan nga pirme may maayo nga panimuot samtang ginakulang ang pagkaon. Nakita ko ang kahakog sang mga tiyo nga nagapanag-iya sang madamo nga dry figs kag wala sila naghatag sang bisan sin-o: nagkuha ako sang isa ka manami nga hakop kag tago nga gindala ko sila. Ang gamay nga fava beans naghatag sa akon para sa pamahaw nga ginluwas ko sila para sa ila. Bisan hard bread: isa ka hiwa nga ginbutang ako sang akon tiya sa akon bulsa antes mag-eskwela gintunga ko ini sa sina nga mga kabataan kag bilang balos ginhatagan nila ako sang pila ka mga hapin nga isulat, ginpahampang nila ako sa swing kag isa sa ila ang nagtukod sang mga hampanganan, mga pulungkuan kag mga hiligdaan para sa mga monyika nga nagtalana sa akon kag sa iya diutay nga utod nga babayi,

samtang ang magulang nga babayi naghimo sa amon nga mga patch nga mga monyika.

Kon kaisa nagakatabo nga nagapanaug ako sa suba, diin ang mga babayi sang palibot nagakadto sa paglaba sang mga panapton gamit ang abo, kag nagpabilin ako sa pagtan-aw nga may katingala ang kalayo sa pagpainit sang tubig sa isa ka suludlan nga may unod nga ginbayaw nga may duha ka dalagku nga mga bato. Wala ko gid nakita ining mga operasyon nga maghimo sang tiya. Halos wala gid sia naghugas ukon nagkadto sa suba sang wala sing isa nga indi magpakita sang iya mga greased kag tuman ka mahigko nga mga panapton.

Sa iban nga tion ginaobserbahan ko ang mga babayi nga sa sulod sang duha ukon tatlo ka adlaw naglapta ang lino nga canvas nga ginhablon sa balay. Ginabasa nila ini kag ginapamala sa idalom sang nagatagiti nga adlaw nga nagapadayon tubtob nga mangin puti ini. Pirme ako ginatawag sang tiya pauli pero nagapakuno-kuno ako nga wala nagapamati. Sa inaway, ang anak nga babayi -in -law nagbalik man gikan sa Turin upod sa isa ka dalagita. Sa pagtahod kay Salvatore, ang stepson, gintratar sia nga daw isa ka reyna. Sadto nga tion nagpabilin sila sa baryo kag para sa okasyon ang tiya nagkuot sang mahumot nga habon, mga tualya nga lino, mamala nga mga pinggan, mga mantel kag mga napkin agud makahatag sang maayo nga impresyon. Sa baylo gintratar ako nga daw isa ka suluguon, nga nagapadala sa akon sa paghimo sang mga komisyon kag nagakuha sang tubig gikan sa tuburan, bangod ang pagpadala sang bisita isa ka di-bunayag.

Nag-abot ang Paskwa kag, suno sa naaminhan nga kustombre, ang nobya sa aga may isa ka manami nga regalo gikan sa lapsag nga si Jesus sa iya lapsag: isa ka manami nga serbisyo sang mga kaldero kag mga panyika. Nalipay ako para sa iya, apang sa amo man nga tion naglupok ako sa kaakig bangod wala gid matabo yadtong mga butang. Nagluya ako kag nagluya. May mga ubas pero kailo nga kaunon ini: kinahanglan mo ini pislit para sa alak. Ang isa lamang ang ginkawat sa

mga kaingod nga mahimo kaunon. Nagtipon ang mga hazelnut apang sa pagbaligya sini. Ginkaon ko ang pila sa ila sing tago pareho sang mga squirrel sang kagulangan. Ginbakal lang sang mga tiyo ang gatas sa Paskwa kag Paskua para mapreparar ang mga biskwit kag gin-skim ko ini sang kutsarita samtang nagabukal. Ang tiya talagsa rang giandam ang itlog sa ox eye. Masami ako nagalaum nga iprito niya ini: - Ibutang naton ini sa sini gani kon may diutay kita kag mag-agi sa ovariol (isa sia ka pamatan-on nga lalaki gikan sa Messina nga nagliso sa kaumhan sa pagtipon sang mga itlog nga nagahimo sa ila nga mag-agi para sa preska) ginabaligya namon sila kag kuhaa ang kwarta -. Gintipon niya ang mga itlog sa sulod sang duha ka bulan kag dayon ginbaligya.

Ang Messina nga nagbakal sang mga itlog mahimo nga nakakita sang isa ka piso sa iya kamot. Ang mga igos kinahanglan nga ayamahan, may isa lang ka tawo nga makakaon, ang iban nagpabay-an sa ila nga magmala sa adlaw sa pagbaligya sini ukon pagtipig sini para sa tigtulugnaw. Sa Oktubre sa gabii ang matahum nga mga kastanyas ginhimo. Ang iban nga nagpanit sang iya tiyo nagbilin sa ila nga nagbilin sa ila sa lamesa sang kwarto (indi sa plato kundi sa knob nga gin-grease sang lana nga nagtaas gikan sa suga) kag sang aga, sang nagbangon sia sa alas kwatro sa pagkadto sa trabaho nagbugtaw sia ako pataas kag maghalin sa mga kastanyas nagsiling sa akon: "Magpamahaw". Gintuman ko kag ginkaon sila sa gutom, apang nahibal-an nila ang lana kag indi malikawan nga nagtuga sa akon sang pagsakit sang tiyan. Nagpabugal ang tiyo: - Palangga ko ang akon apo nga babayi, ginahanda ko pa gani ang mga kastanyas kon gab-i pa -. Sa pagkamatuod ang akon tiyo may dumot sa iya mga mata. Sa tagsa ka tion nagadilaw sila, nagapula nga pula sang nagkadto sia sa kaakig: bisan pa gamay, ina nga mga mata nagasalakay sa iya guya. Gamay sila kag madalom kaangay sang makitid nga mga buho nga akon ginakangil-aran nga nagaguwa. Samtang, nagdaug ang dysentery kag ang mga ulod. Ang tiya nagahatag sa akon sing isa ka kutsarita nga lana. Ginapalayo sini ang mga ulod, nagangurob sa pagkumbinsi sa iya kaugalingon... dayon nagsugod sia sa

"IOritu": - Mazzai isa ka vermu gruxu quennu pagana, ùa u mazzu nga naga-sugnu sang tanan nga Cristiano. O Luridì Senu, ukon Martes nga Senu, O Mercuridì Senu, O Giuvidì Senu, ukon Vinardì Senu, ukon Sentu sang Sabutu, Matteia du Jurnu sang Easter u Viermu Stradudu isa ka Tierra Casca.-

(Ginpatay ko ang isa ka matambok nga ulod sang ako pagano kag karon ginapatay ko sia nga isa ako ka Cristiano. Sang Martes Santo, sa Miyerkules Santo, sang Huwebes Santo, sabado santo, Sabado, sa aga sang Easter the Storma Storma falls. sa Miyerkules Balaan, sa duta).

Ambot kon paano ako nakalampuwas.

Diri kita nagabukas sang parenthesis.

Pagkatapos sang madamo nga tinuig ang sakit sa tiyan nag-uyat sa akon. Nagkadto ako sa paghimo sang mga ray nga may mga makina nga subong kadaku sang isa ka kuwarto. Ginhatagan nila ako sang puti nga pagkaon sang lapsag para mahangpan kon may ulser. Sayang wala nay nakita. Ang radiologist nagsiling nga gastritis sia kag ginhatagan ako sing pila ka palliative agod mapahaganhagan ang kasakit. Nakalab-ot ako sa punto nga indi ko matunaw ang isa ka kutsara nga tubig. Mga singkwenta ka tuig na ako. Si Paolo, isa ka abyan ni Armando di Piacenza, nagduso nga dalhon ako sa isa ka espesyalista. Naghalin man sia kay Dr. Ang gastroscopy tool wala makasulod sa tutunlan. "Indi ko kabalo kung paano ko maluwas ang babaye nga ini," hambal sang doktor, "ang piloto sirado". Ang tanan nga mga tawo nga naghimo sang gastroscopy nagguwa sa kwarto nga may mga tiil. Ako sa stretcher sa Flebo. Ginreseta ako sang doktor sing mabaskog nga pag-atipan sa duha ka bulan. Pagbalik ko ang instrumento wala gihapon siya mag-agi. Laing mas lig-on pa nga bulong sa sulod sang tatlo ka bulan.

Lima ka bulan sang ulihi ang una nga pagbisita sa instrumento nagsugod sa paglusot sa pylorus. "Mirakulo!" ni Dr. Ginkuha ang tubo, madamo sia sing

ginhimo nga mga pamangkot agod mahangpan kon bala ini isa ka congenital ukon nagtuga sing butang. Nagsugod ako sa paghibi: "Mahimo nga amo ini ang lana nga ginhatag sa akon ni Zizi sa tagsa ka tion para sa mga ulod". Ginbutang sang doktor ang iya mga kamot sa buhok: "Oil? Kag buhi ka pa bala!". Nagapadayon sa pag-atipan sa tagsa ka tion ginasulit ko ang gastroscopy.

Salamat kay Dr. Mazzeo nga nagluwas sang akon kabuhi subong pagkatapos sang mga tinuig nga maka-enjoy ako sang pagkaon nga may pila lang ka bulong sa pagpugong.

Sang may nagtawag sa iya halin sa balkonahe, gin-uyatan ang tiya sang ulo nga nagliso sa ila. Dayon nila sia ginlaygayan nga magkuha sang isa ka baso nga pagpuasa nga Ferrochino. Ginkumbinsi niya ang iya bana nga baklon sia kag sang aga ginhatagan niya ako sing isa ka baso.

Sa sina nga balay, dugang pa, naghari man ang disparatis. Ang tiyo pirme nagasakit ang iya ulo sang alak nga ginpadala niya, apang suno sa iya ang kabangdanan amo ang malaut nga mata sang isa ka tawo. Ang asawa dapat mag-ihaw sini: nagkuha sia sang isa ka plato nga may tubig, nagbubo sang asin kag isa ka tulo sang lana kag dayon nagsugod sia sa Pricyntu para sa sakit sang ulo: - Oglu Biridittu, Oglu Santissimu, tras ta sta kag Scaccia Stud Marocchiu, Oglu, Oglu, Oglu, Oglu. Biridito Fatorti Fattori kag Scaccia Stim Mamucca... (Bulahan nga Lana, Balaan nga Oil Moil Isulod ini nga balay kag nagamaneho sining malaut nga mata, ginbendisyunan nga lana nga ginhimo nga mabaskog kag ginalagas ini nga yawa...).

Ining bulahan nga mantsa sang lana, nagasangkad, ginkuha, suno sa ila pagpati, sang malaut nga mata. Wala madugay pagkatapos nga ang tubig ginsabwag sang apat ka kanto sang kwarto kag ang sakit sang ulo nag-agi sa iya.

Agod mabulong ang mga pilas sa lana, ang mga cobwebs gin-angot, kag isa ka karne agod himuon ang sabaw. Ina nga makahaladlok nga sagol, para sa ila, indi masayop! Pagkaaga ginhatagan nila ako sang isa ka baso nga tubig upod kay Magnesia. Taud-taud ang tanan nga nagakurog kinahanglan ko magguwa sa katugnaw sa paghilway sa akon kaugalingon. Sang nag-ayo ako ginpadala ko ako sa isa ka babayi nga nagahampang sing madyik: nga may hilo gintakus niya ako halin sa ulo tubtob sa tiil kag sa amo man nga mga pinahigda nga mga butkon. Isa ka piyesa ang kulang, gin-warded niya ang iya kamatayon para sa sina nga tuig.

Bisan pa nga sa ila dalanon ang mga tiyo may pagtuo sa Dios, sa mga santos, sa Madonna. Kada tuig sang Septiembre 8, nagalakat sila pakadto sa Tindari, sa santuaryo nga gindedikar sa itom nga Madonna nga malayo sa banwa nga mga kapatagan ka kilometro. Na gikan sa edad nga lima kinahanglan ko nga himuon kana nga penitensya.

Sa okasyon sang mga peregrinasyon pakadto sa Santuario sang Tindari sang isa ka adlaw antes sini, ginhimo sang tiya ang mga tag (mga tsinelas) sang mga trapo. Ang tiyo naga-ayam sing punctual nga nagapangayam kag nagadala sang isa ukon duha ka ihalas nga koneho agod lutuon. Para makahatag sang maayo nga impresyon, ginhandá man sang tiya ang mga stuffed aubergines. Ginsalamin niya ang iya kaugalingon kag gintinluan ang iya guya paagi sa isa ka pidaso. Tapos ang kanta nga "diin si Zazà, ang akon katahum" ang uso nga sa diin naanad ako sa pagtawag sa iya nga "Zizi".

Nagsugod kami pakadto sa Tindari mga onse sang gab-i para magbutlak. Kakapoy kag kapoy sa akon pagkahuyang namangkot ako sing madamo nga beses sa diutay nga preska nga tubig, apang wala nila ini ginbakal sang mga kuwadra pareho sang tanan nga iban pa nga mga tawo nga ginakapoy: ginaikog nila ang nagaisahanon nga tuburan nga nahamtang sa simbahan nga sa diin ang mainit nga tubig nagtuhaw nga wala Sia mag-amot. sa pagpahamuot sa arsura. Suno sa tradisyon, ang mga

chickpeas, beans kag cannelline nagbakal, dayon nagkadto ini sa misa, nagpangamuyo sa mga Madinuzza kag sa exit nakilala namon ang mga kaupod nga taga-baryo kag ang akon mga paryente. Sang udto nagkadto kami sa pagkaon sa idalom sang mga kahoy nga olibo sa palibot. Too bad kapoy na gid ako, nga adlaw sa pagkamatuod may yara pirme sang makagalanyat nga pagkaon agud makahimo sang maayo nga impresyon sa atubang sang mga abyan. Ang paniudto naglakip sang isa ka ihalas nga koneho nga ginluto sa hurno, nga ang tiyo indi malikawan nga duha ka gab-i antes sia magkadto sa pagpangayam, mga aubergine kag mga stuffed peppers, ubas kag mga biskwit nga hinimo sa balay. Agod makapauli ang mga abyan nagkuha sing paagi: ang mga karo nga ginaguyod sang salakyan ukon kabayo. Nagatan-aw ako, nag-resign na sa paglakat pabalik. Kon may tiyo lang ako makasarang sa pagsakay sa kabayo, kon indi, kasakit sila.

Ikalima nga kapitulo - Ang mga bukaw.

Subong man sa topiko sang relihiyon, nga akon tiyo nga narehistro sa isa ka confraternity, may obligasyon sila nga magtu-ad kag magkomunikar sa Domingo sang lubi sa simbahan sang San Giorgio. Ang seremonya natabo sang alas singko sang aga, una nga gintuad sang pari ang tanan nga lalaki sa isa ka kapilya, dayon nagsugod sia pakadto sa confessional para sa mga babayi.

Sang gintandog niya ang iya tiya, nga nagasuksok sang isa ka daku nga itom nga shawl, ginsuksok niya ang panapton malapit sa grate sa pagtabon sang iya kaugalingon tubtob sa mahimo: daw dapat niya himuon nga mga pagginhawa ang chamomile. Nagtuad siya kag dayon: "Karon ara na sa imo - ginsugid niya sa akon." Bisan pa nga gusto ko maghimo sang pagkumpisar sa sulod sang tuig indi ko mahimo. Ginsaway ako sang tiya: - Indi mo kinahanglan nga magyaguta sa Ginuo, igo makaisa sa isa ka tuig, kon indi, indi ka takos sa pagkuha sang host kay mahimo ka man makasala paagi sa imo mga mata -.

Padulong sa siyam ka Santos nga Misa, Komunyon kag gilayon sa balay. As usual, naga-uyog ang tiyo bangud sa wala pulos nga rason, nag-abot sa iya ang ginakulbaan nga ubo. Ang indi malaragway nga mga eksena natabo: kon ina nga adlaw isa kinahanglan nga kinahanglanon sa pila ka rason, indi ini mahimo nga maglaway, kon indi ang Ginuo ginhaboy gikan sa baba. Kon sa kalamidad ini natabo, ginkuha niya ang taklob sang pitsel, naglaway sa sulod kag ginpabanaag ang likido nga may tubig kag asukar. Para sa Semana Santa, nagpabilin kami sa

baryo bisan sa gab-i sa pagtambong sa mga sermon sa gab-i nga ginauyatan sang monghe. Sang mga Huwebes ang mga salampati ginhandá, ang isa ka biskwit nga paste sa nagkalainlain nga mga porma nga may linuto nga matig-a nga mga itlog nga may tubig kag anelline, makahililo nga sangkap sa pagkolor. Sang aga sa aga, ang pagpuasa nagbisita sa tanan nga mga simbahan nga ginpunihan sang mga tubo sang trigo, dayon ang tatlo ka dahon sang hinablos (medicinal grass nga may tuman ka grabe nga pahumot) gintulon) nga nagagarantiya sing maayo -nga pag-angkon sa bug-os nga tuig.

Sa adlaw nga kinahanglan niya magtrabaho agud malikawan ang pagsakit sa ginlansang sa krus nga si Jesus, kon lutoon niya ang dagom nga sting, kon makita niya ang iya kaugalingon may risgo nga masakitan ang lawas, kag iban pa. Para sa sina nga adlaw bisan ano nga butang nga akon gintingob, wala ko gani ginkuha ang mga bariles, kon indi, nagsinggit si Jesus. Sa onse sang Sabado may Misa sang Paghidait kag Pagkabanhaw. Ang tanan nga kabataan nagdala sang mga salampati agud mabaton ang pagpakamaayo sang pari kag dayon kaunon ini. Wala gid ako makakuha sang amo nga satisfaction kay kinahanglan ko nga huptan ang akon salampati nga may duha ka itlog para sa biyahe sa eskwelahan nga gin-organisar sang Martes pagkatapos sang Paskwa sang Pagkabanhaw. Kinahanglan ko ini ihalad sa manunudlo. Sa adlaw sang Paskwa ginbakal nila ako sang eroplano sang matuod nga pasta, ang pinakagamay nga indi maggasto sing tuman. Sobra gid ang pagsiga sang tiyo sang iya sapatos sa aso sang kalaha nga nagporma sa kalayo. Kon nahibaluan sang tiya nga may trabaho nga natapos kag ginbayad nila ini, ginrekomendar niya sa akon: - pamangkuta ang tiyo kon gindala niya ang kuwarta -.

Kinahanglan namon namon nga halos higugmaon sia subong sang duha ka ulipon tubtob nga ginpahulag sia kag ginhatagan sia sing napulo ka lire sa iya kag lima sa akon. Indi ini magasto sang akon kwarta kay gintuyo sila para sa alkansiya. Isa ka bes nagsiling ako sa tiya nga gusto ko magdula sang lote. Nagpasugot sia bangod nagalaum sia nga magdaug. Ang akon isa ka kabutigan. Sa pagkamatuod, nagbatyag

man ako sang pagkaluya sa pag-ilis kon ipaanggid sa akon mga kaupod: may mga saya sila, apang wala sila naluyag kay tiya kag napilitan ako nga magdala sang bug-os nga mga panapton. Ang tanan nagasuksok sang puti nga mga medyas sa tuhod nga gapas, brown ukon asul, kinahanglan ko mag-areglo sa mga medyas nga ginhimo sang iya orange, tint nga nagabili sing mas manubo sangsa iban. Gindala ko sila sa ibabaw sang tuhod nga ginasuportahan sang isa ka elastic, apang ang pinakadaku nga kabudlayan amo nga, kon wala sing tiil, nakalab-ot sila sa ankle. Nagkuha ako sang isa ka pares sang malip-ot nga medyas sa ibabaw nga may aspeto. Nag-marginalize na ako sing igo kag kinahanglan ko man nga makilala ang akon kaugalingon para sa panapton. Sa lima ka lire naghunahuna ako nga magbakal sang duha pa ka desente nga medyas nga akon kuntani ginsuksok sa aga antes magsulod sa hulot-klasehan. Sadto nga adlaw ginsirado ang tindahan. Indi ako makapauli nga may dala nga kuwarta bangod makita kuntani sila sang tiya. Nahunahuna ko nga itago sila sa idalom sang isa ka bato sa higad sang mula. Kon gab-i naga-ulan kag naga-paper nga papel sila nag-disintegrate sing bug-os, subong sang narealisar ko sang masunod nga aga sang nagkadto ako sa pagbawi sa ila.

Naghinguyang sila sing kinse ka adlaw kag ginpamangkot ako sang tiya kon nagdaug ako sa lote. Wala man gani ako sinsero kag nagsabat ako huo. Wala gid nag-abot ina nga kuwarta. Sang Biernes sa Balaan, sa tion sang prosesyon bilang pagpadungog sa Madonna Adlolota, ang pagsugata sa manunudlo namangkot sang iya mga paathag. Napatay ako sa kahuya. Siyempre wala sia makahibalo sang tanan, gani nagkuha ako sing duha ka tampa gikan sa tiya sa idalom sang iya grabe nga panulok. Sa eskwelahan pirme ako nagakadto sing kinabubut-on, apang may indi maayo nga mga resulta. Wala sang may nakahangop sa akon kag pirme ako gina-promote salamat sa mga rekomendasyon, gani mahipos ang akon iloy nga pirme nila ako ginapatuon. Maayo lang ako sa kuring, tubtob nga isa ka adlaw ang hubog nga tiyo nagbalik gikan sa banwa upod ang tripe kag ang sapat nagkuha sang isa ka piraso sa pagpakaon. Ang pagkuha sang isa ka musket nga ginbilin sang mga

soldado nagpatay sa iya sa bukas nga kaumhan. Para sa akon isa ini ka daku nga paghinulsol.

Sa tion sang paglinas nagkadto ako sa pag-uyat sang mga lugas sang trigo kag sebada nga nabilin sa edad sang mga kaingod, ginbutang ko ini sa isa ka bag kag gindala ini sa galingan sa suba sang Mrs. Dayon gindala ko ang harina kay Novara sa pakaisa sang iloy nga, para sa isa ka trabaho, isa ka balo nga may duha ka magagmay nga kabataan, sang aga nagkadto sia sa paghimo sing kahoy sa kakahuyan kag gin-on ang hurno agod ihanda ang tinapay para sa mga. nga nagdala sang iya harina nga nagakuha sang pila ka kuwarta kag diutay nga tinapay para sa mga kabataan.

Sang Septiembre sang hinog na ang mga igos nagsaka ako sa mga tanom kag nagpakita liwat sang manamit nga mga prutas paagi sa pagdeposito sini sa mga basket sang tubo nga nagabitay nga may kaw-it sa mga sanga. Ang mga igos gin-utod kag ginbilin nga magmala sa adlaw sa isa ka canniko. Pagligad sang pila ka adlaw nagmala sila. Ginsilot sa dalagku nga mga basket ang ginkaon sang tigtulugnaw. Sa sinang matahom nga mga tion, si Ginang Maria, kaingod nga kaingod, nagahanda sang uga nga mga igos. Masami ako nagakadto sa pagpangita sini. Sia ang iloy sang madamo nga kabataan. Ang isa sa ila, si Carmelo, epileptic. Sa tagsa ka tion wala na ini makita. Ang nagakabalaka nga iloy magapangita sa iya kag halos nanamian ako sa akon nga nag-upod sa iya.

Sang nagtambong ako sa ikalima nga grado, ang manunudlo nagpangabay nga paandaman ang mga ginikanan kon sin-o ang magadala sa amon sa sinehan agud tan-awon ang pelikula nga "Ang diutay nga Alpine". Ang mga tiyo: "Ikaw nga makita ang mga basura indi magkadto". Ang hinablos sang pari sa unahan nakabati na: "Kinahanglan mo sia ipadala, wala ko gani sia makita". Tapos nagsaylo sila kag nakakadto ako.

May nag-abot nga putos halin sa iloy dala ang mga kendi. Gindala ko ang pila sa ila sa eskwelahan. Isa yadto ka tion sang tiggulutom kag ang mga kendi kulang man. Ang utod nga babayi sang akon maestro nagtudlo sing ikaapat samtang ikalima ako. Ginpangabay niya ang mga kendi sang isa ka imol nga dalagita sangsa akon nga nagamasakit kag ginbayaan ko sila tanan.

Sang 1945 nagbalik ang akon amay sa Domodossola. Nakita ko sia liwat sang Abril 1946 kag upod sa iya ang akon iloy nga nagahulat sang isa ka bata.

Nagahinguyang sang mga napulo ka malipayon nga adlaw upod sa akon mga ginikanan. Masami ako nagakadto sa pagpangita sang mga lolo kag lola kag mga tiyo, gani nagkaon ako sa iya luyag kag nag-inom sang madamo nga panulok sang lola nga nagbaligya sa ila. Sa katapusan luyag ako dalhon sang akon iloy sa ibabaw nga Italya, apang ang tiya pirme nga butig kag makagod, ginkumbinsi niya sia nga bayaan ako upod sa iya. Nagtambong ako sa ikalima nga grado, pirme may kabudlayan sa paghatag sang akon pagkahuyang. Ang balita sang pagkabun-ag sang diutay nga utod nag-abot sa mga adlaw. Tanan malipayon, pero pasensya sa amo man nga tion naghibi ako sa kalipay kag kasakit. Ayhan sa sini nga rason ang manunudlo nagapasanyog sa akon bisan pa nga wala magbukas ang baba sa mga eksaminasyon. Sadto nga tuig ang pungsod nagtukod sing isa ka seksion sang gymnasium kag halos tanan ko nga mga kaupod naghandala para sa mga eksaminasyon sa admission agod ma-access ini. Para sa akon wala sing mga posibilidad: ang mga tiyo ginhaylo nga ang mga bukaw lamang ang nagtambong sa sina nga sahi sang eskwelahan. Sa pagkamatuod, pagkatapos sang gymnasium, ang isa nian kinahanglan magkadto sa Messina para sa masterful. Kinahanglan nga hunahunaon sang akon mga ginikanan nga ipadala ang kuwarta para sa mga libro, wala sila kuntani sing gasto. Sige kog hibi kay gusto ko padayunon ang akon pagtuon. Nian gintanyagan nila ako sing kahigayunan nga magpalista sa propesyonal nga duha ka tuig nga tion, isa ka tuman ka pigado nga sahi sang tungatunga nga eskwelahan nga nagalawig sing duha ka tuig. Ang mga imol

nagkadto didto, sa bisan ano nga kaso ginbaton ko. Nagalakat pabalik-balik, sa aga kag hapon nagtambong ako sa kurso. Ang eskwelahan nagsamo: ang pinakamagamo nga mga lalaki nagbayaw sang ila mga kamot batok sa direktor nga nagtudlo sa matematika, nagpaathag man sa mga propesor sang Italya kag Pranses. Para sa mga dalagita, apektado ang mga obra sa balay kag mga nosyon sang agraryo para sa mga lalaki. Sa pagkamatuod, wala sing natun-an. Ang akon ganansia maayo nga mahuluy-on kag may daku nga kauhaw nga tun-an.

Antes matapos ang tuig sang pag-eskwela, ginhanda kami sang mga manunudlo para sa isa ka charity theater. Kinahanglan ko mag-appear nga nagasuksok sang sugnizzo. Naay coppola sa tiyo, mubo nga shorts kulang. Sang nagsiling ako sa iya tiya nagsinggit sia: "Ikaw nga mulch sa pagbutang sang Cauzi". Wala ako madulaan sang hunahuna: Nagkadto ako sa asawa ni Barbieri Liezza sa pagpangayo sang sapatos sang iya anak nga lalaki nga nagapautang. Gani sa gab-i sang recitation nagsuksok ako sang sugnizzo, sa tunga sang madamo nga palakpak kag ang pagkawalay paglaum sang mga tiyo, nga para sa okasyon yara sa mga tumalan-aw.

Sayang nga bisan yadtong duha ka tuig nagligad kag natapos ko ang eskwelahan sa walay katubtuban nga nagahunahuna nga ako ignorante subong kag labaw pa sa una.

Sesto

(Ang kahayag sa mga bituon).

Dose anyos ako sang sa Agosto nagkadto si mama sa akon upod sa papa kag gamay nga utod nga nakita ko sa una nga tion. Ang pagtan-aw sang iya gamay nga nawong nagpahalipay sa akon kag nadumduman ko ina nga adlaw nga daw isa sa pinakamatahum sa akon kabuhi. Ang akon mga ginikanan determinado nga dalhon ako upod sa ila agod mapabalik ako sa eskwelahan, apang ang tiya sa ika- napulo nga tion nagliso sa ila gikan sa ideya: ipadala niya ako nga mangin isa ka mananahi nga may paglaum nga matun-an sing maayo ang negosyo. Kag amo nga natabo ini, batok sa akon kabubut-on. Naglakat ang akon mga ginikanan kag nagpabilin ako sa Sicily nga daw idiot. Sugod sadto wala na ako sing kalinong kag pirme ako nagahibi sing tago. Ang mga tiyo nagsiling nga ang akon pat-od nga indi kuntani maghigugma sa akon kaangay nila, nga nagpadaku sa akon subong sang isa ka anak nga babayi (isa ka anak nga babayi ang pat-od nga nagpasar sa akon amo man nga mga kasakit). Ang tiya isa ka adlaw naghalin sa pinakamaayo nga mananahi sa pungsod, diin natun-an man sang akon iloy, agod pamangkuton ako kon gin-hire niya ako. Nagsabat ang mananahi nga may walo na siya ka mga dalagita kag indi niya madugangan ang numero. Ang adlaw pagkatapos nga gindala sang iya tiya ang iya mga itlog sa pagkumbinsi sa iya kag nga nagsiling sa iya: - ginarepaso ko sa isa ka bulan, ang isa sa mga aprentis ayhan nagahalin sa Turin kag ang isa ka lugar para

sa imo hinablos nagapabilin nga libre -. Punctual, pagkatapos sang isa ka bulan ginpadala ako sang akon tiya sa laboratoryo. Ang dalaga, nga wala magsobra sa isa ka metro kag tunga sa kataason, nag-abiabi sa akon: - Okay, kuhaon ko ikaw kay masakit ka, ginahanduraw ko nga mas gusto mo nga magkadto sa akon, sangsa sa kaumhan upod sa imo tiya -. Indi sia sayop nga maghunahuna sing amo sini. Pagkasunod adlaw sa walo nagpakilala ako. "Ang laboratoryo nagasugod sa pag-fuck," siling niya - dayon maga-lavese ka sang salog -. Nagsugod sa pagpanimaho ang istorya sa akon. Nagsugod ako sa pagpaninlo samtang ako may ikasarang. Gamay lang ako sa kataason, dose anyos ako, pero walo ako ka ginpakita.

Indi ako makahibalo maghugas sang salog: sa kaumhan ini may bato kag sa baryo, diin may mga tile, wala gid ini ginhugasan sang tiya agud indi sila pag-i-ubos. Gintinguhaan ko nga himuon ang akon bug-os nga masarangan, apang ang mananahi naghatag sa akon sang asno bangod wala ako maghugas sing maayo. Sa alas nuebe nag-abot sila ang mga mamumugon kag nagsugod sa pag-interes sa bag-o nga kawsa (bata). Tanan sila nagtan-aw sa akon sa hangin sang kaluoy. Nabatyagan ko ang ila mga pamulongpulong kag nahulog ako sa mga panganod nga wala makahibalo sang mga kinahanglanon nga mga butang sang kabuhi. Sa tagsa ka tion ginahatagan nila ako sang pila ka mga trabaho bilang isa ka mananahi, mga butang nga wala ko malipayon nga ginhimo, pirme naga-embiter nga wala ako makatuon. May positibo nga bahin sang adlaw: sang udto, indi na kinahanglan magbalik sa kaumhan nga ginkaon ko sing mahipos sa balay, naghumlad ako sing napkin sa lamesa, may baso ako, botelya sang tubig kag isa ka pinggan. Sa malip-ot nga pulong, sa pagkaon sang isa ka pidaso sang matig-a nga tinapay kag keso gintinguhaan ko nga magtilaw sa pagbutang sang lamesa pareho sang tanan nga ordinaryo nga mga tawo. Pagkatapos sang paniudto nagkadto ako sa isa ka kaingod nga mas magulang sa akon sing siam ka tuig kag isa ka mananahi. Nagbulig sia sa pagbukas sang akon mga mata sa atubangan sang akon pagka-naive. Ang iloy

nagapuyo upod sa iya, isa ka utod nga babayi nga may mga tiil sang elepante kag isa pa ka masakiton.

Kon kaisa ginaagda nila ako nga magkuha sing isa ka plato sang sabaw. Ginpangabay ako sang mananahi nga buligan sia sa paghimo sing krus nga borda nga borda sa mga panapton sang bata. Isa ka bes may krisis ako sa kasubo kag nagbiya sa trabaho sa tunga. Isa pa ka bes ginkuha ko ang abo sang brazier kag ginsab-ug ini sa hagdanan. Nagsiling sila: “Sin-o si Eva nga nagatipon? Ce Pigliaiu u Morbo? Sa katapusan nahangpan nila ako kag ginapatawad.

Kon kaisa nagasaka ako gikan sa mga madre sang Antoniano nga mga ilo sa paghampang upod sa mga ilo. Nahisa ako sa ila sing diutay bangod nagkabuhi sila sang ila mga adlaw sa pagkasunodsunod. Nagkaon sila upod sa lamesa nga pirme maayo nga ginbutang, dayon ginahampang kag sa katapusan sa establisado nga mga tion gindedikar nila ang ila kaugalingon sa debosyon sang Dios nga nagapangamuyo. Naghunahuna ako: - swerte, wala na sila sang mga ginikanan kag bisan pa nga nagakabuhi sila sing maayo sa mga madre, samtang may mga ginikanan ako apang napilitan ako nga magpuyo upod sa sini nga mga oso sang mga tiyo -. Wala sang ila ihibalo, sa paglikaw sa isa ka masunod nga makahuluya nga pag-usisa, sa tagsa ka tion nagakadto ako sa pagpangita sang isa ka amay nga amay nga nagapuyo sa minuro. Ginpangabay ko sia nga magpadala sing sulat sa Gentori, nga nagapakitluoy nga dalhon ako upod sa ila.

Sang Nobyembre sa kada tuig ginadala nila ako sa Sant'Ugo Fair nga natabo sa Piano Vigna. Sa sini nga lokasyon ang mga lolo kag lola sang amay nagbutang sang isa ka canopy sa diin naghanda sila sang karne kag inihaw nga mga sausage nga ginabaligya upod sa isa ka maayo nga baso sang alak. Para sa akon isa ini ka kahigayunan nga mag-upod sa mga paryente nga amay, mag-enjoy sang maayo nga karne kag mag-inom sang de-kolor nga panulok, tan-awa ang mga stalls nga may pagbaligya sang brazier, parol, crock pots, ikaapat kag bumbaelli.

Sang masunod nga adlaw nagakadto kami gihapon sa Badia Vecchia para sa piesta ni Sant'ugo, isa ka misa, isa ka gamay nga prosesyon kag pagkatapos nga yara pa sa tindahan sang mga lolo kag lola nga nagtanyag sa akon sang sausage, tinapay kag panulok, ini nga gin-tap sang isa ka botelya nga ginsiraduhan sang isa ka. bola sa sulod.

Kaisa antes pa sang paskwa nagkadto kami sa Messina sa sulod sang 3 ka adlaw. Nagtulog kami sa isa ka paryente. Medyo indi sia manami sa akon: ginsilingan niya ang mga tiyo nga nagkawat sang mga itlog sa isa ka mangunguma gikan sa merkado. Natun-an ko na ang katekismo nga indi dapat kawaton. Upod sa anak nga babayi sang gab-i nagkadto kami sa isa ka ginoo nga nagtukod sing mga figurine. Ang mga tiyo nga mapamatud-an nga maalwan nga naghatag sa akon sing pila ka kuwarta sa pagbakal sa ila. Sa hinaplas nga lamesa sa Castrangia nakahimo ako sing isa ka talan-awon sang pagkabun-ag. Sa mga sanga sang asparagus kag pila ka gapas nga pana nagporma ako sang isa ka payag. Sang gab-i nalipay ako sa atmospera sang duha ka suga nga gintuga nga may mga walnut shells nga natum-ok sa lana kag isa ka pidaso sang higot sa tupad sang Bata nga si Jesus. Bisan ang tiyo nga si Michele nag-apresyar sang ideya kag luyag niya nga padyaan ako: "Ntoia, ginatulod niya ang duha ka igos sang India", kag ang tiya nagkadto sa pagdala sa ila sa idalom sang ila katre sa diin sila gintipigan.

Sang nag-untat ako sa pagtulog sa Novara nga nagaisahanon, sa panahon sang Novena Novena nag-upod ako sa akon kaingod nga si Antonieetta sa function nga ginhiwat sa alas 5 sang aga sa Simbahan sang Annunziata. Sa ubos sa simbahan ang sakristo naghatag sa mga bayad nga mga lingkuranan. Ginkuha namon sila sa balay. Sa pagbalik namon nagbisita kami kay Carolina, ang washerwoman sang enhinyero, sa trabaho na sa aga nga temprano pa sa idalom. Sadto nga tion nagkadto na sia sa pagdrowing sang tubig sa fountain sang San Francesco nga may daku nga ikaapat, agod pun-on ang kahoy nga tangke. Nagsiling sia: "Caùsi, hulata diri, tan-awon ko kon ang mga ginoo nagaabante sang pila ka mga biskwit kagab-i, gani himua ang

pamahaw". Halos wala na sia magbalik nga wala sing unod - handed. Gin-agda ko si Antonietta nga magsaka kag gin-on ang brazier. Sang wala na sang may nakita si Carolina nagkadto ako sa kusina agud magkuha sang isa ka pidaso sang matig-a nga tinapay kag isa ka baso nga tubig gikan sa "bumbaello". Tubtob sang 8 nagpundo kami sa paghimo sang mga centries sa dugos, dayon nagpaalam kami: Nagkadto ako sa laboratoryo, Antonieetta sa iya balay sa pagbulig sa iloy nga amo lamang ang anak nga babayi nga may 8 ka utod nga lalaki.

Sa Novara lang nakabatyag ako sang banwa. Sang nagkadto ako sa pagpangita sang lolo nga si Turi gintinluan ko ang baso kag ginhatagan niya ako "to Sna" (ang punta). Nagkadto ako sa pagbakal sang nail polish. Ginbakal ko man ang solvent para kuhaon ini kon mabatyagan ko nga masugata ko ang mga tiyo. Gingamit ko ang borotalco bilang pulbos sa nawong. Alas: isa ka adlaw ginbayaan ko siya sa iya guya kag gin-ubos ang akon mga kabudlayan, mga slap kag mga insulto. "Diin mo nakita ang kwarta para sa amo nga basura?". Kag ako: "Wala ka bala makakita nga harina ini?". Samtang, ang mga kaingod nagsaylo na sa iban nga kasilingan. Isa ka adlaw gin-agda nila ako nga magkadto sa sirko. "Wala ko kwarta." hambal ko. Ginpahulam nila sila. Sa mga marinero sa hapon ang laboratoryo agod malipay sa pasundayag: mga unggoy sa trapeze, mga kabataan sa mga kabayo, mga elepante, mga clown, mga butang nga wala gid makita. Sayang kinahanglan ko nga makakuha 8 lire.

Pagligad sang pila ka adlaw, samtang nagakadto ako sa Castrangia, sa San Salvatore nakilala ko ang iloy sang isa ka kaupod sa eskwelahan nga may bag nga puno sang mga utanon nga ginbakal sang mga mangunguma. Ginpamangkot niya ako kon mahimo ako magbalik sa baryo (para sa mentalidad sadto nga tion nagtinguha sia sa kahuya nga magkadto sa plasa upod sa bag!). Nagpasugot ako, nga nagahunahuna nga magtipon sing pila ka kuwarta paagi sa punta. Ang masubo, naghimakas sia sa iya balay, ginabalusan niya ako sing apat ka Amerikano nga mani. Wala ko gakawad-an sa akong paminsaron. Nakakuha ako sang lira paagi sa

pagbaligya sang isa ka sentro sa isa ka fantina lady. Naghimo ako sing karton nga pinocchi nga may mga tiil kag mga butkon nga ginahulag sang isa ka lanyard. Ang iban nga kabataan nagbakal sa ila sing pila ka sentimos. Isa pa ka ideya: mga sunglasses para sa mga imol nga kabataan. Nagapangita ako sang transparent nga de-kolor nga mga kendi sang mga kendi sa atubang sang mga bar. Sa sugar paper gin-utod ko ang frame kag mahimo ko mabawi ang iban nga sentimo. Pagkatapos sang duha ka bulan natigayon ko nga mabalik ang 8 ka lire.

Ang lolo bisan pa sang tigulang na nga edad, ang hika kag ang hernia nga iya gindala halin sang lima ka tuig ang edad, gintinguhaan niya nga mag-distract sang iya kaugalingon sa kaumhan, sanglit ang iya anak nga babayi halos wala gid nagakadto sa pagbisita sa iya. Maayo ang duha ka bulan sa tig-ilinit sang nag-abot ang anak nga babayi -in -law halin sa Messina: ginhugasan sini ang lino kag gin-sober ang balay sa pagtinlo sini gikan sa tanan nga natipon sa sulod sang tuig.

Sang nakilala namon ini nagsiling sia sa akon: - Ang imo tiya isa ka makahuluya, indi ka makahimo sang isa ka imol nga tigulang nga nagaantos sa sudicate -. Sang gab-i nagkadto ako sa pagreport, apang ang tiya nagmulay sa utod nga babayi -in -law: - isa ini ka banwa, mahimo ini maghunahuna para sa iya kaugalingon kon ano ang iya luyag -. Kag nagsabat ako: "Husto sia, nakita ko ang pagpaninlo nga iya ginahimo: ginhugasan pa gani niya sang asido ang urinatorio kag nagbalik nga nagasilak". Sa sini nga punto naghatag ini sa akon sang isa ka tampa bangod sining mga butang nga indi ini kinahanglan maghambal kag isa ako ka lousy.

Isa ka adlaw ginhatagan ako sang lolo sang kwarta kag nagbakal ako sang songbook nga ginhambal sang mga dalagita sang laboratoryo. Sa pila ka tion natigayon ko ini nga matago, apang isa ka gab-i wala ako sing tion kag ang tiyo -awas nga tiyo amo ang pagpasipala: - Bisin ining malain nga mga baboy, karon nangin domineering ka -. Sa sina nga mga tinaga gin-agaw ko sia sa guya antes niya ini ginhimo. Sa atubang sang akon pagrebelde wala na niya kami makita, gin-ubos

niya ang sinturon sang pantalon kag nagsugod sa paghampak sa akon sing masingki. Mga trese anyos ako kag amo lang ini ang tion nga nagsiling sia sa iya asawa: - nahibal-an ko nga ang isa ka ginang para sa ibabaw nga Italya nagsugod, nagaupod sa imo hinablos sa pungsod kag ginapadala ini upod sa iya sa iya mga ginikanan -. Sa amo nga tion nga nalipay ako, nalipatan ko man ang mga kasakit sang mga bariles nga akon ginkuha, dayon nagkadto ako sa pagpungko sa meadow sang pagdayaw. Ang kadulom nagsugod sa pagpanaug, hunahuna ko, samtang ang mga landong sang gab-i nagsulod sa mga sanga sang mga kahoy kag ang diutay nga matugnaw nga hangin nga napetsahan pabalik sa suba.

Nagsandig ako sa walnut kag natulugan ako nga nagatulok sa mga panganod. Madamo ako sang gindamgo, isa ka panong sang de-kolor nga mga damgo. Isa ka magaan nga hangin ang naghalok sa akon guya. Ginmuklat ko ang akon mga mata kag makatilingala nga ginahigugma ko ina nga lugar nga pirme ko ginadumtan kag narealisar ko sa una nga tion nga may katingala nga gin-iwag lamang sang kapawa sang mga bituon. Ginpabay-an ko ang akon kaugalingon nga magkadto sa sini nga kahimtangan sang pagbiya, nagdamgo ako liwat. Ang kalipay nga daw isa ka misteryoso nga pluido nagsulod sa tulo sa akon gamay nga tinuga. Indi ako isa ka matam-is nga bata. Ang akon mga tiil nagakunot, bangod naglakat sila sa matalom nga mga bato sang sapa, apang ang bug-os ko nga lawas, kag bisan ang kalag, ginagamit karon sa pag-untat sang tanan nga daw matam-is kag malulo. Pero ginatuad ko nga ang malip-ot nga tulog sadto nga gab-i makatilingala kag wala ko na ini makita liwat. Siguro amo na nga nadumduman ko pa. Hinali lang nga may kamot nga ginbutang sa akon abaga, nag-abot si tiya nga si Antonia kag sa iya kaugalingon nga dalan, hinali lang nga gin-snap niya ako: "Mapuli na kita. Pag-abot namon didto, halokan mo ang iya kamot sa iya tiyo kag mahambal mo sa iya - si Vossia nagapatawad sa akon -". Kag amo gid.

Sadto nga gab-i nagbalik ako sa tanan nga pagkurog, sa gab-i indi ako makatulog kag naghinguyang sang mga oras sa isa ka spasmodic nga paghulat sang adlaw. Kon

mag-slip ako sa akon pagtulog nga wala ko marealisar ang akon kaugalingon, hinali nga gin-translate subong sang isa ka tawag ukon para sa isa ka junction sang consciousness, nga nagpangayo sa akon sang makaalarma kag masakit kag wala naghatag sa akon sang kahoy. Ginhinguyang ko ang nabilin nga tion nga may bukas nga mga mata nga nagausisa sang mga halimaw nga ang kadudulman sang gab-i nagdrowing sa mga dingding kag, nga wala sing kusog sa paghimo sang bisan ano, naghibi ako kag naghibi. Pero indi ini isa ka masubo nga paghibi, isa pa ini ka butang nga indi ko mahangpan. Pagkasunod nga adlaw wala ako nagkadto sa laboratoryo kay ang akon lawas daw geograpiko nga papel, madamo gid ang puno sang mga gasgas. Nagbalik lang ako pagkatapos sang isa ka semana sang nagsugod sa pag-discolor ang mga karatula.

Settimo sa Kapitulo - Emilia.

Sang Domingo sang hapon nagkadto ako sa orphanage upod sa pila ka abyan: ang isa ka madre nagpaathag sang Ebanghelyo sa isa ka matahom nga porma nga may pila ka nagakaigo nga mga komedya. Daw ano nga kalipay ang paghinguyang sina nga oras sa kalipay. Isa ka adlaw ginsugiran niya kami nga ang obispo sang Messina magaabot sa Oktubre para sa mga kumpirmasyon.

- I-alsa ang imo kamot nga gusto sini nga sakramento gani ginakomunikar ko ini sa archriest nga si Monsignor Salvatore Abbadesa.- Wala ako kabalo kon ano ang himuon ko nga mahuluy-on nga ginbayaw ko ang akon kamot. Pila ka adlaw ang nagligad ginhambal ko ini kay Zizi. Nahuya sia: dapat ka mangita sing madrina. Ang anak nga babaye sang kartero nga si Miss Rina, isa ka lamharon nga manunudlo. Paano naton sia mamangkot? Pagkasunod nga adlaw nagkadto kami sa iya balay kag nagpasugot sia. Sang Oktubre 9, 1948 sang hapon nagkadto ako upod sa akon mga abyan sa Matrix Church sa pagtuad. Sang masunod nga adlaw nagkadto ako sa balay sang madrina sang aga, nga naghatag sa akon sing pulseras nga ginhablon nga filigree sing mga tagipusuon. Nagsugod ako sa pagkalipay. Sa 11 nagsimba kami. Nag-abot ang obispo kag nagsugod sa pagsaulog sang Santos nga Misa. Sa interval gin-align namon ang amon kaugalingon sa sentral nga nave kag isa-isa nga ginkumpirma niya kami. Pagkatapos sang misa, ang mga tiyo wala magtanyag bisan sang isa ka godmother nga kape. Gintamyaw lang nila ini paagi sa pagtawag sa iya nga "commare" lang.

Nadumduman ko nga sang bata pa kami sang nagbalik kami halin sa Castrangia antes mag-abot sa baryo may isa ka kapilya nga gindedikar sa Manluluwas. Ang zizi nagpundo sa makadali kag nagsiling sing matunog "oh mga iloy, oh mga iloy...". Abi ko isa ini ka pangamuyo. Sang nagtigulang ako nahangpan ko nga sa baylo gintawag niya ang iya napatay nga iloy, nga amo ang sementeryo nga nahamtang sa ibabaw lamang sang kapilya. Wala pa gid ako makabisita sa sementeryo kay si Zizi wala gani magkadto sa piesta sang mga santos. Nahibal-an ko nga sa sina nga okasyon ang mga tawo nagbakal sang mga bulak kay Miss Signorino sa isa ka lokasyon nga ginatawag "Fussadello" kag halos sa prosesyon nagkadto sila sa pag-adorno sang lulubngan sang ila mga pinalangga. Isa ka bes nagpropose ako kay Zizi: "Ngaa indi man kita magkadto sa pagbisita sa lulubngan sang imo iloy?".

Nagsabat sia nga magahinulsol sia. - Wala sang pulos ang pagtawag sang "iloy - mga iloy" kon indi mo gusto nga magdala sila bisan sang bulak. - Sa sini nga mga tinaga halos maghulag. Nagkadto kami sa Fussadello agod magbakal sing pila ka chrysanthemies. Sa adlaw sang mga santos nagkadto ako sa pagtawag kay lolo nga si Turi para mag-upod kami sa lulubngan sang "Mothers", para sa akon isa ka pink nga lola. Ina nga lulubngan kinahanglan nga magtukod liwat sa iya sining karon lang bangod sang tion sang inaway ang lamang nga bomba nahulog sa sementeryo nagguba sini.

Bisan pa nga ginapabugal ko nga nagdaug ako sa isa pa ka inaway, ang akon mga panghunahuna nagakadto sa akon mga ginikanan sa adlaw kag gab-i. Gintinguhaan ko nga matublag ang akon kaugalingon sang yara ako sa laboratoryo. Nagsugod ako sa pagtahi sa pagtahi: Ginhandang ko ang mga ovacies para sa mga strap, ginahuyop ko ang salsalon nga uling. Sang mainit na ang salsalon, gin-untay sang dalagku nga mga dalagita ang mga pidaso agod mag-impake sang mga panapton. Para indi ini mag-tense gingamit ini sa pagbutang sa ukbong sang piombini nga gintahi sa tunga sang duha ka fettucie. Nagkadto ako sa pagbakal sa ila sa akon padrino nga

nagbaligya sang materyal sang mga riple. Mga tuldok sila nga kinahanglan ko nga ipatag sa martilyo. Kon kaisa ginapatag ko man ang akon mga tudlo... Samtang si Ginang Orlando nagpadayon sa pagbayad sang mga kurso nga gin-utod para sa mga tigulang nga mga dalagita. Nagapungko ako sa malayo apang gin-atipan ko ang akon dulunggan sa paghangop sang isa ka butang gikan sa mga leksyon. Sa tion nga ang mga tiyo nagsiling nga makadto kami sa Fantina sa pagpangita sang "commare" kag ang "pagtan-aw", yadtong mga sang nagkadto sila sa Novara para sa importante nga mga komisyon nagtulog sa amon. Sa tion nga ang Core namangkot kay Zizi "Pila ka tuig ka?" Kag zizi: - Makita ko ang mga mata, madre ko nga nahibal-an ko - (Nahidlaw ako sa talan-awon, wala ko madumduman).

Sa punta sang lolo nga si Turi nagkadto ako sa pagbakal sang isa ka piraso sang berde nga tela, sa pagtilaw sang akon ikasarang nagputos ako sang isa ka saya. Ang adlaw sang paghalin para kay Fantina nag-abot (duha ka oras nga paglakat). Nagtindog kami sa 4. Gusto ko nga matingala si Zizi nga nagabutang sang akon saya. Malapit gid ini amo nga halos indi ako makalakat. Sang makita nila ang akon tinuga nagsugod sila sa pagsiling: - Ginpadaku namon ini kag karon nga nagasugod ini nga mangin daku nagahimo sang bukaw. Nagapakahuya ini sa aton. Kag ginsilutan ko: "Ining indi pagbuot, kon luyag mo nga amo sini, kon indi, ihatag mo man sa imo!" Pero sa akon tagipusuon naghunahuna ako "kon paano ako nagalakat nga may amo sini ka makitid nga palda...". Apang, nag-abot kami sa inyo kaladtuan. Namangkot ang comare kon diin ako naghimo sing subong katahom nga saya. - Sa Figi Illa - (ginhimo niya ini) sabat ni Zizi. - Tapos kon kinahanglan naton magtahi sang isa ka butang nga ginakadtuan naton sa iya -. Civetta bugal...

Kon kaisa sa baryo nakita ko ang mga butang nga nagapasubo sa akon. Si Emilia isa ka apa, ayhan wala sing puluy-an. Halos adlaw-adlaw siyang agi gikan sa karsada nga akong gipuy-an. Kon may nakilala sia, gindala niya ang iya kamot sa iya baba. Kon kaisa ang mga tawo nagatanyag sa iya sang isa ka pidaso sang tinapay, apang may yara yadtong wala sing scruple nga nagahatag sa iya mga crust

sang keso kag dayon nagapanago sa pagtan-aw sang reaksyon: ang imol nga babayi nagpungko sa hagdanan sang isa ka ganhaan kag ginbunal ang iya ulo sa dingding. Isa ka adlaw ang pagkadto sa tindahan para magkuha sang alambre nabatian ko ang mabaskog nga tingog ni Antonio, ang bulag. Gikan sa abbey, nga nahamtang sa ibabaw sang pungsod, gin-anunsyo niya nga nag-abot na ang mga sardinas. Sa pila ka lira sang punta sang lolo nga nag-abante nagkadto ako sa fishmonger sa pagbakal sang isa ka mag-asawa nga mga hector. Sang udto nga ginsindihan ang kalan nga may uling, ginluto ko ang mga sardinas kag ginbutang ini sa isa ka pidaso sang asukar nga papel. Sang makita ko si Emilia nga nagagasto, ginhatag ko sa iya. Gintulok niya sila nga may katingala kag nagsambit sang isa ka yuhum nga magapasalamat sa akon. Nakita ko sia nga nagapungko sa kinaandan nga threshold, wala niya gin-ipit ang iya ulo sa dingding, apang gindala niya ang iya mga tudlo nga may pilas sa iya baba. Sadto nga adlaw wala ako magkaon: Kinahanglan ko nga tinluan ang kalan gikan sa mga sulo nga nabilin agod indi mahangpan sang akon mga inisyatibo ang mga tiyo.

Para sa sina nga dalan, si Angela upod sa iya anak nga si Nino naglabay sa udto, isa ka may kasablayan nga tawo nga naglakat apang naghambal sa mga gesture. Nagkadto sila nga may dala nga balde agod kuhaon ang sabaw sa ilo. Isa ka adlaw nagaisahanon si Nino sa iya balde, duha ka bata nga lalaki ang nagapuyo sa akon puluy-an kag nagpalagyo. Indi niya ma-pull on ang iya pantalon. Wala sia sing underwear. Mahuluy-on ako nga nagpanaug agod tabunan sia. Amo yadto ang una nga tion nga nakita ko ang isa ka lalaki nga hublas. Kailo kon nahibaluan sang mga tiyo, isa kuntani ini ka eskandalo.

Sa isa sang madamo nga mga sulat nga ginpadala sa akon mga ginikanan ginpabutyag ko ang handum para sa isa ka relo sa pulso. Nakahibalo nga si Mrs. Agostina naghalin sa Domodossola, nagkadto ako sa pagtan-aw sa iya. Sa gilayon nga nakita niya ako ginhakos niya ako kag ginhatagan ako sang isa ka putos nga ginpadala sang akon. Ginbuksan ko ini kag ginkibot ini nakakita ako sang isa ka

brown nga furl sang kordero nga may mga kulot nga pareho kadako sang tudlo, isa ka felt nga kalo kag isa ka kahon nga may relo. Nagkurog ako sa kalipay samtang ang ginang nag-areglo sini sa akon pulso. Ginhatagan niya ako sing isa ka baso nga tubig agod makabalik kag nagdalagan pauli. Pagkadason nga adlaw sang nag-abot ang mga tiyo sa Novara nagsiling sila nga kon magsuksok ako sina nga balahibo gin-agihan nila ako sing buang: wala sing bisan sin-o sa pungsod nga may amo sina nga butang. Ginbutang ko ini bisan paano nga may bugal. Gin-atras ko ang akon sleeve sa pagtudlo sang orasan sa tanan. Masami ko sia ginahatagan sing lubid, gani sa malip-ot nga tion nagbulagay sia. Pagkadto sa Castrangia nakilala ko ang pila ka tigulang nga nagapalibog sa akon. Agud indi maghimo sang malain nga impresyon gintulok ko ang karon indi na mabawi nga guba nga relo kag nagsiling ako nga nalipatan ko na nga kargahon ini. - salamat u stisso -. Gintamyaw nila ako kag ginpadayon ang paglakbay.

Kon ikumparar sa akon mga abyan gamay kag maniwang ako, tanan sila "gin-develop". Sa isa ka sulat ginpamangkot sang iloy si Zizi kon "na-develop" ako pareho sang akon pink nga utod nga babayi. Apang ang paghambal nahanungod sini isa ini ka pagdumili. Ginbalewala niya nga nahibaluan ko ang tanan parte sa kabuhi. Ribelle as always gahambal ko sa iya "Indi ako 'young lady' kay dennutive ako". Kag siya: - Ano ang ginahambal mo? Pirme ka namon ginamentinar. Isa ka gab-i nagtulog ako sa Castrangia kag naglamin ang akon pamatyag. Nagsinghot kog bugnaw. Nagahunahuna nga amo yadto ang katapusan nga akon ginpangamuyo, naghibi kag nagguwa sa kadulom sa paghimo sang pila ka mga tulo sang ihi. Kag sila: "Kon magbangon ka liwat, kuhaa ka!". Ayhan gin-amligan ako sang Madonna del Tindari. Nagbalik ako sa katre nga may dagami kag natulugan. Pagkasunod nga adlaw sa laboratoryo sa Novara, nakita ako ni Miss Assunta nga mas maluspad ako sangsa kinaandan. Kon ang waitress nagadala sa ila pareho sang kada kape sa aga kag gatas nga may mga hiwa nga gina-toast, gintanyag man niya ako.

Kapitulo ikawalo - Ang paglupad sa mga lamok.

Nagahinguyang sang madamo nga tion sa Novara ang akon kabuhi daw sa akon nagbag-o: ayhan bangod nagkadto ako sa pagpangita kay lolo nga si Turi kag upod sa iya malipayon ako nga nag-chat sing wala sing untat sa bug-os nga mga hapon. Madamo sia sing ginsugid sa akon nga mga sugilanon sang iya kabuhi kag kon paano ang iya pagluntad isa ka bes mabudlay. Dugang pa, ang pagpuyo sa Novara may kahigayunan ako nga magtambong sa importante nga mga hitabo nga natabo sa pungsod. Labaw sa tanan, ang dalagku nga mga relihiyoso nga mga hilikuton, ang mga prosesyon, ang mga bawtismo, ang mga kumpirmasyon, apang labaw sa tanan nga mga seremonya sang kasal, nagpakunyang sa akon. Dayon ang mga pag-asawahay ginasaulog sa gab-i, halos pirme ako nagakadto sa pag-browse upod sa ila mga abyan sa simbahan sang San Nicola.

Isa ka gab-i nakita ko ang isa ka nobya nga nakasukok sing puti nga bayo nga ginaupdan sang amay. Candida pareho sang snow, daw monyika ini, gani matahum ini! Si Carmelina ang nagpangasawa kay Filippo. Ginpakilala ko ang akon

kaugalingon sing bug-os kag nagdamgo sang bukas nga mga mata: "Sin-o ang nakahibalo, isa ka adlaw mahimo man niya ako matandog...".

Sadto nga mga inadlaw may yara ako sang makatilingala nga mga sensasyon, may bag-o kag makatilingala sa kahanginan, may mga presentasyon ako. Wala ako sing pahuway kag naghulat sing tumalagsahon nga hitabo nga matabo. Kag sa pagkamatuod ang hitabo wala magdugay. Mga udto sa kasisidmon ang kasagaran moagi. Isa ka adlaw sa bulan sang Hunyo mabatian ko ang iya maalam nga tingog: "Field, may mail". Ginkuha ko ang sulat, naghalin si... Domodossola! Nagsulat si Nanay sa iya utod nga babayi.

Gina-brown ko ini sing hinali tubtob nga halos magisi ini kag ginbasa ko ini, may balita nga nagahulat ako sang bug-os nga kabuhi: mga 12 Septyembre ang akon iloy nagakadto sa Sicily agod dalhon ako sa pagdala sa akon sa aminhan! Sa karon isa na ako ka dalaga, ang palaabuton nagahulat sa akon kag kinahanglan nga mangita sa akon sang isa ka trabaho. Nahibal-an ang reaksyon nga kuntani may yara ang akon tiya, sa paghalong gintago niya ang sulat sa idalom sang isa ka tibod nga nagaunod sang dagat sang mga grooves: kon zizi ginbasa niya ini nga imol... kon kaisa ang iya tiyo nga si Michemerillo sang wala sia ang trabaho sa mga hamlet nagkadto sa tindahan sa Novara. Kon kaisa nag-upod sia kay Zizi kag nag-alarma sia nagsiling: "It's some time nga wala nagasulat ang imo iloy, may matabo sa iya...". Sa baylo, nahadlok ako nga may isa pa ka sulat nga may pila ka mga paandam. Sa pagkamatuod, isa ka adlaw nag-abot ang isa, apang maayo na lang nga wala sing bisan ano nga alusyon sa paglakbay sa Sicily. Summer para sa akon nag lusot sing mahinay, indi ko na mahulat ang spasmodic nga nagahulat nga matapos. Ang hilikuton nakabulig sa akon nga indi maghunahuna kag magligad ang tion nga nagpain sa akon sa pag-abot sang akon iloy. Para sa kapiestahan sang Assumption sang Agosto ang tanan nga mga tawo luyag magtudlo sang ila pagkaelegante kag sa laboratoryo may madamo gid nga himuon, labaw pa sa kinaandan: madamo nga

mga babaye ang luyag magpakita sang bag-o nga panapton. Ang Agosto 13 gindedikar sa mga trabahador nga makatahi sang ila mga bayo.

Ginpangabay ko si Zizi nga baklon ang tela nga mangin pareho sa mga abyan. Nagpasugot sia kag nagpili sing indi maayo nga beige -kolor nga tela nga may asul nga mga drowing sang mga higot. Gin-utod ini sa akon sang laboratoryo sang laboratoryo kag ginsugo ang isa ka tigulang nga trabahador nga buligan ako sa pagtahi sa iya. Sa adlaw sang party may bag-o ako nga bayo pareho sa tanan.

May mga kakilala man nga naghalin sa Fantina. Nakita sang isa sa ila ang akon bantog nga makitid nga saya. Nagdala sia sang isa ka tela kag ginpamangkot si Zizi: "Ang imo hinablos dapat mag-empake sa akon sang isa ka bayo, maayo gid ini!". Ginhimo ko ang mga tikang. May yara ako sa hunahuna nga modelo nga ginputos sang Miss Assunta para sa isa ka kustomer. Nagpangayo ako sang pila ka tion sa pag-utod kag pagtilaw sini. "Okay, ang tela medyo mabug-at, nagakaigo para sa tingdagdag. Magaabot ako sa palibot sang Septyembre 20."

Samtang si Carmelina, isa ka laboratoryo nga dalagita, nag-agda sa tanan niya nga mga abyan sa iya kasal, nagsaulog sang isa ka gab-i sang Septiembre sa simbahan sang matrix. Sa pagtugot ni Zizi ako nagkadto sa seremonya. Lakip sa mga bisita may isa man ka ginang halin sa Domodossola nga nag-anunsyo sang nagahilapit nga pagbiya sa akon: "Concettina, may mga adlaw ka nga gin-isip sa Novara. Ang imo iloy magakadto sa indi madugay sa pagkuha sa imo".

Pagkatapos sang bugana nga pagpahuway nagpauli ako nga malipayon. Nagligad ang mga adlaw kag ang Tindari Festival sang 8 Septiembre nag-abot, sadto nga tuig ang tuman kalawig nga paglakbay nga nag-ilig sa Fiumara daw wala sa akon sing mabaskog kag wala sing katapusan subong sang una nga tion, daw sa akon nga maglupad. Balik sa Castrangia ginpahibalo ko si Zizi nga mag-untat ako sa pila ka adlaw nga may gin-imbento nga rason nga ang laboratoryo nagpabilin nga sirado tubtob sa adlaw 12. Sadto nga aga ang akon tagipusuon nag-palpitate. Nagtipon

kami sang pila ka igos nga dalhon sa isa ka kaingod kag nagkadto kami sa Novara. Katunga ko nakita sa malayo ang akon mama nga nagpanaug sa track sang mule. Nasugata ko sila kag ginhakos ini sang tanan nga mga pwera nga akon naangkon sa akon magagmay nga mga butkon. Nagsugod sa pagsinggit si Zizi "Ngaa gulpi ka lang nag-abot? Abi mo bala nga ginakuha mo si Concettina?". "Huo - ang iloy nagsabat - sa tatlo ka adlaw nga maghalin kami". "Indi mo mahimo, dapat niya ihanda ang bayo para sa isa ka fantina lady." Isa pa ini ka rason nga magpabilin. Pirme sia nagasinggit. Impasive ako nagatandog ako sa langit gamit ang tudlo. Ang akon lang nga paghinulsol indi na makakadto kag mangita sang lolo nga si Turi.

Sa gab-i sang ika-14 nagkaon kami. Ginbuka ni Zizi ang iya baba para lang sa pila ka insulto sa akon mummy: "Sa ano nga kaisog nga ginakuha mo ini, wala ka sang tagipusuon, ginapaantos ako sing tuman, wala ko na ikaw ginakabig nga isa ka utod nga babayi". Nakita ko si Micherillo nga naghibi sa una nga tion. Sa idalom sang iya magaras kag nagadugay zest kaangay sang kahoy nga maathag nga ang pila ka tulo sang katawhan nagpabilin nga nabilanggo. Sa baylo nangin matugnaw ako subong sang marmol kag wala gid ako maghulag.

Sa gab-i nga wala ako nagpiyong sang mata, linibo ka mga panghunahuna ang nag-chat sa hunahuna kag indi ako makahulat nga mag-aga. Ang iloy nagmando sa taxi gikan sa isa ka ginoo nga ginbansagan nga "Cauzi i lobo" (lobo nga pantalon). Sa kaagahon nagbangon kami, isa ka katapusan nga pagtandog -up sa karton nga maleta kag isa ka pagtamyaw sa mga tiyo. Sa tion sang paghalin, ang akon tiya nagguwa sa iya kuwarto nga nagahibi, nga may maluwig nga buhok, kag ginhaboy niya ang iya kaugalingon sa tiilan sang akon iloy, nga nagapakitluoy: "Karon patyon ko ako kag may kamatayon ka sa imo konsiensia sa bug-os mo nga kabuhi! Palihog. (

Sa magubot nga buhok kag sa core face sang lunang, ginsuntok niya ang duta paagi sa pagpakamalaut sa bug-os nga uniberso. Nahangpan sang akon iloy nga ang

utod nga babayi nangin makatalagam kag nagakadulaan sing ulo, nagahandum. Apang, wala sia maghulag, wala niya gintugutan ang iya kaugalingon nga maluoy, bungol sia sa iya mga delusyon, nagtulok sing malayo kag naghulat sang katapusan sang iya iskrip. Sang narealisar sang akon tiya nga malig-on ang akon iloy, nagdalidali sia sa iya kuwarto, nga nagapanghiwala sa amon sang katapusan nga pagpaalam. Hinali kami nga naglakat, nagbalik sia sa dalan, samtang nagapalayo kami nakita namon sia nga nag-isol tubtob nga mangin isa ini ka gamay nga itom nga bola nga nagalibog ang ulo sa mga bato. Ayhan nangin mapintas ako sa iya, subong sang nahibaluan lamang sang mga kabataan, apang nadumduman ko nga samtang nagapalayo ako sa iya puluy-an nga ginaamligan sang kamot sang akon iloy, sang nakita ko nga madula na sia sa akon panulok sa tanan ko nga pagdumot sing hinali. nangin pagpalangga kag nabatyagan ko ang pagbatyag sang kaluoy sa iya (nian nahibal-an ko nga si zizi sa pila ka bulan sa mga dalan naghibi sa akon nga daw patay na ako).

Ang mga pultahan sa taxi nagbukas sa Piazza Bertolamami. Halin sa bintana ginatamyaw ko ang tanan nga nakita ko tubtob sa katapusan sang pungsod. Sa tion sang pagpanglakaton nagtan-aw ako sang panorama kag sang pungsod nga amat-amat nga nagpalayo sa akon panulok, naghupos kami basta amat-amat ang dagat kag ang pungsod. Sa karon malayo na ako sa Novara, pat-od nga! Ang magkatuhay nga mga panghunahuna nag-away sa akon hunahuna kag indi ko sila magamhan, dayon nagpukaw ako sang ginhaplasan ako sang akon iloy paagi sa pagpaandam sa akon nga nag-abot kami. Nian ginhigugma ko gid ina nga pungsod nga sa malawig nga tion nag-detest ako bangod sadtong masubo nga kabuhi nga akon ginkabuhi. Sa mas viglier station may daku nga kagumon, madamo sang pareho sa amon ang nabilin pakadto sa Aminhan nga may dala nga mga karton kag iban pa nga mga bag.

Isa ka maniwang nga hangin ang naghalin sa dagat kag nabatyagan ko ang asin nga nagsiga sa akon mga bibig. Isa ka manami nga balatyagon nga akon nabatyagan sa una nga tion. Naghulat kami sa tren sa tunga sa oras. Para sa akon isa ini ka bag-

o nga hangin. Ang mga tawo nagkanta sang kanta nga uso "Propesor, sugiri sia kon ang itlog ukon manok natawo sang una". Ang tanan nagbalik gikan sa mga bakasyon sa kontinente. Nag-abot sa Messina nakita ko ang mga vagon sa lantsa-boat nga amaze nga may katingala. Tunga-tunga na ini sang Septyembre kag sa sinang asul nga langit sa ibabaw sang makitid nga pagdalidali sa linibo ka mga lamok. Sa ila paglupad ginaborda nila ang akon handum: sa katapusan nagabalik sa pagpuyo upod sa akon pamilya. Gintinguhaan ko nga makita ang Dios sa sentro sadtong masanag nga background kag, bisan pa nga indi ko sia makita, ginpasalamatan ko sia gikan sa kadalumon sang akon diutay nga kalag. Pagkatapos sang wala katapusan nga mga oras nagpanaug kami sa Roma agod magpadayon, pagkatapos sang iban nga mga oras sang paghulat, ang tren pakadto sa Milan, diin may isa pa ka pagbaylo sang tren pakadto sa Domodossola. Isa yadto ka damgo. Sa sina nga tren ang iloy nagatamyaw sa pila ka tawo nga iya kilala. Ang tanan namangkot kon diin sia naghalin kag kon sin-o ang dalagita upod sa iya. Wala sila kabalo nga may lain na siya nga anak nga babaye.

Gin-obsorbahan ko ang mga talan-awon: Nakita ko ang mga major kag mga isla sang linaw nga may katingalahan, dayon ang mga bukid. Namangkot ako kon daw ano kadamo ang kulang sa pag-abot, nga nahibal-an nga ang banwa yara sa isa ka nalupyakan nga ginapalibutan sang mga bukid. Nag-abot kami sa Domodossola sang ulihi nga bahin sang aga. Ang langit abo, ang mga dalan daw ginpintahan man sing madulom, ang mga tawo nagalakat nga may desisibo nga tikang nga nagatulok sa duta, bisan ang mga panapton madulom. Sa dad station ginapaabot niya kami upod sa akon gamay nga utod nga akon nakita sa Sicily duha ka tuig na ang nagligad. Mga halok kag mga hakos. Samtang nagapauli kami nagatinguha ako nga matukiban ina nga duog nga sa indi madugay mangin akon siudad. Gin-isip ko ang mga bintana sang mga balay apang madamo gid ini nga nadula ko ang hilo sang akon mga kalkulasyon. Madamo gid sing mga bintana, kag tuman kadamo nga mga balay sa isa kag isa. Taas gid sila nga nadula ang akon mga mata sa langit.

Gintilawan ko ang pagkalipong. Linibo ka mga pamangkot ang nag-ilig sa akon ulo, naglakat sila nga wala sing pasensya. Sa tion sang kurso indi ako makalakat sing isa ka tinaga. Nian sa balay may isa pa ako ka sorpresa sang makita ko ang akon mga utod nga babayi, nga nadumduman ko lamang sa mga litrato. Ang isa pa ka sorpresa amo ang kusina nga may lababo, ang gripo kag ang kalan sang gas (sa Novara ang tubig sa balay wala didto kag ginluto sang kahoy). Sang gab-i nagkadto sia sa pagduaw sa Comare Grazia upod sa iya anak nga si Caterina. Gusto man sang mga kaingod nga makilala ako. Ang masunod nga gab-i gindul-ong ako ni papa sa sinehan. Isa sa pinakamatahum nga gab-i sang akon kabuhi nga akon madumduman sa walay katubtuban, tubtob sa katapusan nga adlaw. Sa katapusan kaupod ko ang akon amay, antes ko sia ginhigugma subong nga ginahigugma mo ang isa ka wala'y absent nga amay, karon nagdayaw ako sa iya kag sa katapusan sa una nga tion nga nagbatyag ako nga protektado nga daw ako ang iya prinsesa. Sa malip-ot nga pulong, daw sa akon nga nagalakat sa ibabaw sang mga panganod, nagdungka ako sa isa pa ka punto sa uniberso.

Ikasiyam nga kapitulo - Ang pultahan sang langit.

Antes magsugod sa Sicily, natigayon na ako sang iloy nga makakita sang lugar halin sa balahibo kag pagkatapos sang duha ka adlaw nag-upod sia sa akon sa pagtrabaho. Sang aga kami naghalin sa balay: Nalipay gid ako sa sini nga kabag-uhan.

Sa entrada gin-abiabi niya ako ang dalagita nga si Tilde nga naghimo sa akon nga isa ka daku nga yuhum kag gindala ako sa kamot, isa ka makalilipay kag manami nga babayi. Si Tilde nagsiling sa akon sa Milanese "Hi Bela Tusa (girl), kari, ginapresentar ko sa imo ang mga dalagita nga nagatrabaho upod sa akon: sa kag kay Teresina. Madamo sila sing eksperiensia, tudluan ka nila nga magtrabaho. Kon may mga problema - he gindugang - indi ka magkahuya nga mamangkot". Gani sa pagpiyong sang mata nasapwan ko ang akon kaugalingon sa akon bag-o nga trabaho.

Nabatyagan ko nga daku na kag sa pag-iskor sini nga pagbag-o sa kabuhi sang Bela Tusa sa una nga tion nga nag-abot ang pagregla. Wala sia sing madamo nga nahibaluan sa sina nga topiko, apang gikan sa mga sugilanon nga nabatian sang iya

tigulang nga mga abyan sa Novara, nahangpan niya nga amo ini ang paagi nga nangin isa sia ka dalagita. Nahangpan niya nga indi niya kinahanglan ina nga signal nga mangin isa ka babayi: para sa tanan nga iya natun-an, kilala kag ginahigugma. Indi na ini isa ka ulod kag nag-antos sang metamorphosis sang alibangbang. Naghalin sia sa malayo kag sa pila ka minuto naglabay sia gikan sa isa ka kalibutan pakadto sa isa pa. Nasapwan niya ang iya kaugalingon nga nagaisahanon kag ginapabugal gid niya ini.

Samtang, nagsugod ako nga mangin pamilyar sa bag-o nga trabaho. Nian ang mga bungyod sang buhok gingamit nga ginabutang sa mga amerikana. Ang mga panit basa sang espongha kag sa katapusan ila ginlansang sa isa ka kahoy nga axis paagi sa pagguyod sa ila gikan sa tanan nga kilid. Nagbalik ini sa akon sang sa laboratoryo sa Sicily gindugmok ko ang mga pose nga ibutang sa idalom sang mga panapton. Diri man may mga martilyo nga nagdalagan sa mga tudlo. Kon may diutay nga adlaw, ginpamala sila sa hardin sa dalan, gani kinahanglan ko maghimo sing sentinel sa hamili nga mga kordero sang Persia, sora, mink, ra-muqué. Samtang nadakpan ko sila mahilig ako maglantaw sang mga salakyan kag mga tawo nga naglabay. Ginhandum ko pa gani ang mga tambutso sang mga makina kag gintinguhaan ko nga i-impregnate ang akon kaugalingon sa sinang pahumot sang siudad, gani bag-o kag makahulubog para sa dalagita nga nagdaku sa putli nga hangin. Nagparada ang syudad sa idalom sang akon panulok kag nadulaan pa gani ako sang nosyon sang panahon. Ginpaathag sa akon sang akon amay nga ang adlaw gintunga sa mga inoras didto, samtang sang nagapuyo ako sa Castrangia nahibaluan ko lamang ang pagbutlak kag ang bug-os nga adlaw. Kon kaisa samtang ginaatipan ko ang mga panit, may isa ka tigulang nga ginang sa ibabaw nga panaligan nga nagaupod sa akon. Naghambal sia sa makitid nga Piedmontese kag wala ako makahangop sang isa ka pantalan: "Ano nga bela fiola, gikan sa nudua ti vegnat (halin sa diin ka naghalin)? Cuma ti kon si cimamat (ano ang ngalan mo)?". Nagabag-o ako. "Nahangpan ko ako (indi ka bala makahangop)?". Sang mamala na

ang panit, gin-utod sang dalaga ang korte sang mga bungyod para sa mga mananahi nga nag-order sa ila.

Sa gamay nga gamay natun-an ko nga ibutang ang fistellina padding, ang passfine sa palibot kag dayon ang lining. Para sa akon mga abilidad nagsugod ako sa pagkuha sang semanal nga paghetta kag sa malip-ot nga pulong ginbutang ako sa kahusay sa mga tatak para sa pagretiro. Mas dako ang akong gibati. Sa laboratoryo didto ang radyo: Malipayon ko nga nabatyagan ang mga kanta. Nian ang mga refrigerator indi lapnag apang ang dalaga nagapanag-iya sing isa ka icing nga puno sing mga bloke sang yelo nga ginasuplay sang isa ka ginoo nga naglabay nga may dala nga karo sa mga dalan sang banwa. Para sa akon, bag-o lang ang pag-inom sing preska nga tubig. Ang isa ka kahoy nga kalan sa ekonomiya nagpainit sa balay. Wala siya sang phone pero sang gintawag niya nga customers ginpadala niya ako sa iya tiya, tag-iya sang isa ka construction company nga may pila ka mga trabahador. Lakip sa mga ini, natabuan lang nga nakita ko sa una nga tion... apang isa pa ini ka istorya nga, kon may tion ako kag handum, isugid ko sa imo sa ulihi.

Sa balay nagkaon ako sing maayo, sang gab-i nagguwa sia sa pagduaw sa sentro sang ciudad nga may mga atop nga bato kag mga balaligyaan nga may matahom nga mga bintana. Sang Sabado nag-upod ako sa akon iloy sa merkado, nga naga-okupar sang isa ka maayo nga bahin sang sentro, sang nagguwa ako sa trabaho mga udto. Ginbakal namon ang tela para mangin coat ako. Gin-checker siya. Gin-inagurar ko ini paagi sa pag-custle sa akon sa misa sa tungang gab-i sa Paskwa. Sa malip-ot nga pulong, isa ka malipayon nga kabuhi.

Nag-abot siya karnabal. Nagpartisipar kami upod sa isa ka pamilya nga malapit sa Viglione sa Galletti Theater. Isa ka handum nga makita ang mga saot nga may maskara sa tunga sang phosphorescent light games.

Sang masunod nga Sabado sang nagbangon ako may yara sang isa ka butang nga sala. Naghilak ako kay wala pa nahatagan sang iloy ang Magnesia San Pellegrino.

Nag-abot ang isa niya ka pakaisa nga taga Martigny. Paniudto sa amon. Sang hapon daw katingad-an ako, daw nagatapos na ang akon kalipay. Gin-updan ni Tatay ang pakaisa pakadto sa tren, dayon nagpanyapon kami.

Sadto nga gab-i wala kami makaguwa sa paglakat. Siling ni Tatay kay mama, "Mapangita ako sang mga abyan sa bar." Mga alas 10 sang gab-i nagpauli sia kay Gemanendo kag nag-emana sa iya maluspad nga nawong, nga gin-petrified sang mabaskog nga kadamulon sa dughan. "Tersa, maghanda sang chamomile". Samtang nagabubo si papa sa katre, nagdali-dali ako nga may dala nga tiya nga magtawag sa doktor nga 50 metros ang kalayuon. Nag-abot sia gilayon, apang sa kasamtangan nag-untat na ang akon amay sa pagpuyo. Nahibal-an namon sang ulihi nga nag-utwas ang aorta. Apang, wala kuntani sing mahimo, si papa nagtabok sa ganhaan sang langit kag naglupad pakadto sa langit. Pebrero 17, 1951 sadto. Nagaliso ang akon ulo, isa ka sinagol nga migraine kag pagkalipong nga wala na ginkuha sa sina nga kuwarto diin ang tanan nga mga butang nangin makangilil-ad bangod ang mga saksi sang isa ka indi makatarunganon nga kamatayon. Wala gid ako nag-untat sa pagpamensar sang akon amay kag sang mapintas nga kapalaran nga naghulat sa akon sa Domodossola, ang mga luha indi na makaguwa sa akon mga mata bangod nangin mamala na sila sa pagkaon sang paghibi. Nga ang Dios nga akon ginhanduraw sa akon paghalin sa nagasilak nga kapawa sa Strait of Messina, diin sia gintago? Ngaa ginbiyaan niya kami? Ngaa gin-delude niya ako sing tuman? Ngaa subong nga nakita ko ang akon amay ginkuha sa walay katubtuban? Ano ang pulos sini nga trahedya? Karon nga ang Dios diri sa Domodossola daw tuhay, malayo, indi mahangpan, daw human sia sa madulom, indi mahangpan kag indi mapailubon, mapait, isa ka Dios nga wala ko na nahibal-an kon bala magsalig ukon magbalewala sa iya sa nabilin ko nga mga adlaw. Para sa mga gab-i kag mga gab-i naghupos ako paagi sa pagbugtaw nga ang mga mata naga-tension sa kadulom halos nagalaum nga sa pag-abot sang adlaw ang tanan magabalik subong sang una.

Sadtong mga adlaw nga nagakasubo, nga ang akon pamilya yara sa dulonan sang isa ka bangin, nakahangop nga ang paraiso indi isa ka duog para sa mga dalagita.

Isa sadtong mga gab-i, sang kaagahon ako nag-collapse kag pagkatapos sang isa ka ginasakit nga pagtulog nag-unlod ako sa isa ka matam-is nga damgo: Nasapwan ko ang akon kaugalingon sa linaw, dayon ang akon amay nagpakita sa akon nga ang akon mga mata kag nawong nag-ilig sa isa ka celestial light. Karon ang iya nawong wala na nag-antos kag nagbalik nga matahum. Matam-is nga nagyuhum sia sa akon, ginkuha niya ang akon kamot, ginhakos ako kag nagsugod sa paghambal sa akon. "Akon bata - hambal niya - ang gusto ko ihambal sa imo subong amo ang akon pagpalangga, tanan nga maayo nga gusto ko....".

Kon kaisa ginahunahuna ko ina nga handum kag ang akon katapusan nga pagbiyahe, ginahunahuna ko kon san-o ako tawgon sang Ginuo, luyag ko imaginehon nga kon magtabok ako sa ganhaan sang langit, ang akon amay nagahulat sa akon, nga nagasuksok sina nga gab-i nga nagdul-ong sa akon sa ang sinehan: upod sa iya Madamo kita sang mga butang nga isugid sa aton, dapat naton kuhaon ina nga pamulongpulong nga gin-utod sa sinang matugnaw nga gab-i sang Pebrero tubtob san-o. Amo ini ang pinakamaayo nga paagi, sa banta ko, sa pagsugod sang akon katapusan nga paglakbay.

Ang iloy nagpabilin sa pagkawalay paglaum nga may apat ka kabataan kag wala sing pension bangod si papa isa ka simple nga cobbler. Ang tanan nga katugnaw kag ang tanan nga kasakit sang kalibutan nahulog sa aton imol nga pamilya sang mga emigrante.

Malayo sa amon duta, malayo sa kabuhi, kami mga uyas sang balas nga ginaguyod sang hangin nga desyerto.

Nadula na ang akon iloy kag ang tanan niya nga kalag. Nangin isa ini ka wala sing unod nga kabhang. Ang iya lawas ginkontrata kaangay sang isa ka kahoy, wala sia mag-untat sa pagtulo kag ang iya nadula nga panulok, sa dutan-on nga nawong kag

wala sing ekspresyon, nagpabilin nga napat-od sa bug-os nga mga minuto pakadto sa isa ka malayo nga punto, pakadto sa lulubngan ni Tatay. Nangin kaangay ini sang aswang nga ginsalakay sang pagkaimposible sang pagkalipat. Nahangpan ko ang tion nga mahulog sia kag malunod sa isa ka desperasyon nga wala sing mga paagi sa pagguwa. Gintinguhaan ko nga yugyugon sia, gin-istorya ko sia sa pagtinguha nga pahugon sia. Indi mapatihan nga ang mga papel nagbalikid sing bug-os: ang anak nga babayi amo ang naglugpay sa iloy, nga nagasugid sang iya mga sugilanon sa paghanda sa iya nga magkabuhi nga wala ang iya bana kag buligan sia nga malipatan. Ako, magulang nga anak nga babayi, wala pa 15 anyos.

Pagkatapos sang panihapon nagbalik ako sa pagtrabaho gikan sa balahibo sa pagpataas sang pila pa ka lira. Ako ang nagtinguha nga buhion ang dabdab sang paglaum. Pero sa katapusan sang akon iloy, wala ako makahibalo kon paano, ayhan sa kusog sang pagkawalay paglaum, sa tunga sang isa ka singgit kag ang isa pa niya ginkarga sa bug-os nga kalibutan sa iya mga abaga kag amat-amat nga nagbalik sia sa mananahi paagi sa pagluto sang pila ka mga saya kag pag-ilis sang gown..

Decimo kapitulo - La Bela Tusa.

Sang Mayo sang amo man nga tuig ang akon diutay nga utod nga lalaki nagmasakit sing tipdas kag ginkuha man ini, nga wala sia ginkontrata sang bata pa sia. Samtang ara ko sa katre nabatian ko si mama nga nagbukas sang pwertahan. May nagdula sa kampanya. Dayon nabatian ko ang tingog nanday Zizì kag Micheerillo. Nabalaka ako: antes pa nila ako gindala sa Domodossola agud makita ang mga ginikanan kag karon ginhimo nila ang ila kaugalingon nga buhi. Nagpabilin sila nga mga isa ka semana, dayon nagbilin sila sing diutay nga pagkadismaya bangod nagalaum sila nga nagbalik ako upod sa ila sa Sicily. Sang Nobyembre, nag-abot ang sulat sang Boreda halin kay Nero. Naalarma ang iloy, nga nagabukas sang iya kamot. Nakita ko sia nga nagahibi: Ginpahibalo ni Zizì ang kamatayon ni lolo nga si Turi. Nakita na nila nga patay na sila sa kaumhan sang Bordonaro sang Nobyembre 8th. Nagaedad sia sing 87 anyos. Sang masunod nga tuig may isa pa ka mas daku pa nga paghinulsol, sang natabuan nga ang mga imbestigasyon nagdul-ong sa kabangdanan sang kamatayon gikan sa pag-ubo nga may panyo sa tutunlan, nga nasapwan sa tion sang pagkutkot. Ang krimen ginhimo

sang isa ka babaye upod ang iya utod, mga kaingod sa kaumhan, agud kawaton ang pensyon nga 11,000 ka lire. Sang ulihi nag-alagad sila sa prisuhan nga 24 anyos sia kag 12 anyos para sa kompetisyon.

Sige kog kasubo. Sa gamay nga kwarta indi mo ma-take forward sa 5 ka tawo. Ginlaygayan ako ni Miss Tilde sang peke nga pag-dismiss nga makarehistro sa opisina sang placement. Masami ako nagakadto sa pag-usisa kon may trabaho, apang diutay lamang ang paglaum. Sang Abril '53 nahibaluan ko nga nagkuha sila sing pila ka dalagita sa isa ka pabrika. Wala nila kinahanglan, ang ila mga amay may trabaho na. Nian nagkadto ako sa opisina agod magprotesta: Kinahanglan ko magtrabaho sing kapin pa sangsa iban. Sang Mayo nagsulod ako sang ulihi sa isa ka pabrika diin ang mga elastic band, mga higtot para sa sapatos, mga tape, mga tubular para sa mga alambre sang koryente ang ginhimo. Isa ka pagpangabudlay nga may semanal nga mga shift 6-13 kag 13-21. Sa mga interval nag kadto man ko sa fur para mag round sang sweldo kag maghatag sang relief sa iloy.

Nag-abot ang Agosto. Para sa mga holiday, kinahanglan nga magkadto sa Sicily ang Comare Grazia agud pangitaon ang tigulang nga iloy. Nagdesisyon ako nga maglakat upod sa iya anak nga si Caterina man. Naglakat kami sa tren pakadto sa Milan kag dayon pakadto sa Roma, diin nag-abot kami sa gab-i. May maghulat sang pila ka oras para sa tren pakadto sa Sicily.

Sa estasyon nakakita kami sang mga bula, kag sa tunga nila isa ka nano nga aktor sang Novara, Salvatore Furnari, kag isa ka soldado nga ang iya ngalan wala ko

madumduman. Samtang nagapahuway si Mrs. Gindala nila kami sa kwadrado sang Esedra para magkaon sang mottarello. Daw nagsugod ini sa pag-relive.

Pag-abot sang tren nga nagaginitok na, nagdalidali si Mrs. Wala pa gid mag-untat sing bug-os ang tren kag nahulog sia nga nagaunat sa mga riles. Ako, si Caterina kag ang tanan nga kadam-an nga gintawag paagi sa pagsinggit sa wala'y katapusan nga amay samtang ginakuha namon sia nga puno sang pagdugmok apang milagroso nga buhi. Nagbalibad sia nga dalhon sa ospital. Pagligad sang isa ka oras ang tren naghaling. Antes si Mezzogiorno nag-abot kami sa estasyon sang Turme Viglier sa diin nagsakay kami sa bus nga nagdul-ong sa Novara Sicily, mga bisita sang Zizi kag Micherillo.

Gin-abiabi nila kami subong mga bisita sang kadunggan. Ang gab-i tanan nga tatlo sa Latvian, si Caterina kag ako wala magpiyong sa mata. Puno sang kasakit si Ginang Grazia. Sa amo man nga gab-i may isa ka sorpresa: ang iban nga mga pamatan-on nga lalaki naghimo sa amon nga isa ka serenada nga may gitara kag ang violin, apang ang tiyo nga si Micherillo, nga naakig, nagpapalagyo sa ila.

Ang iloy ni Caterina naghinguyang sang halos tanan nga tion sa katre. Duha ka beses lamang sia nga nagguwa sa napulo ka adlaw agod maglakat kag magduaw sa tigulang nga iloy. Sang hapon nagkadto ako sa pagpangita sang mga kaeskwela kag sa mga abyan sa laboratoryo. Isa ka adlaw nakita ko man ang isa ka schoolmate nga nagkari sa paghakos sa akon. Gin-uyatan niya ang bisikleta sa kamot kag ginpangabay sia nga dal-on ako sa pagsakay. Dayon may isa ka dalagita nga nagabisikleta nga wala pa gid makita sa Novara. Sa gilayon nga nakilala niya si Zizi nagsaway sa akon: "Nangin bukaw ka, wala ko gid kuntani ginhanduraw ang mga butang nga subong sina".

Sa pagbalik sa Domodossola, si Mrs. Pagkatapos sang pagkahulog, ang mga kasakit sa arthrosis nag-agaw. Nag-isog lang sia sang nag-upod sia sa iya pamilya sa pila ka piesta, diin gin-agda man ako.

Ginpadayon ko ang hilikuton sa pabrika kag sa balahibo, apang kinahanglan ko ang bag-o nga mga eksperiensia. Isa ka adlaw paagi sa pagbisita sa parokya sang San Gervasio kag Protasio, ginpalapitan ako ni Don Giuseppe Benetti agud mamangkot sa akon. Ginsugid ko sa iya ang tanan ko nga penalidad. Ginpilig-on niya ako kag nagsiling sa akon: "Domingo sang hapon kadto sa oratoryo." Didto makita mo ang presidente sang Catholic Action Miss Germana, nga magapresentar sang mga dalagita kag magahatag sa imo sang madamo nga maayo nga laygay ". Nasapwan ko gilayon ang akon kaugalingon nga komportable: nga may diutay nga pagkamahuluy-on nagsugod ako sa pagpakig-abyan. Nahadlok ako nga indi ako makahibalo maghambal apang sa bulig sang Dios nalandas ko ang una nga mga kabudlayan. Malipayon ko nga ginbasa ang pamantalaan sang asosasyon nga nagadayaw sa tagtukod nga si Armida Barelli: salamat sa iya ang akon kabuhi nag-uswag. Sang gintugutan ini sang pabrika nagkadto ako sa misa sa aga sa 7, diin nakilala ko si Don Benetti, nga nagkabig sang akon espirituwal nga direktor. Sang Domingo gintanyagan ko ang akon kaugalingon nga magtener sing isa ka oras sa bangko sang maayo nga prensa sa atubangan sang simbahan. Sang ulihi gin-agda nila ako nga mag-upod sa ACLI Council. Sa tanan nga mga pangako nga akon nabatyagan nga importante kag ginhimo.

Ang mga kaupod sang pabrika naghukom sa akon nga bigote, apang wala ako nagabatyag nga indi komportable, sa kabaliskaran ginpangamuyo ko sila kag gintawag ko sila liwat sang antes magsugod ang turno naghambal sila nga may kabastos sa mga hulot-ilisan.

Ika-onse nga kapitulo - Porcelana nga nawong.

Isa ka tig-ilinit sang Domingo ang presidente sang Aleman nga Katoliko nga Aksyon nag-organisar sing paglakbay sa kabukiran. Sa gamay nga kuwarta nakatigayon ako sa pagbayad sang bahin sang biyahe. Nag-abot kami sakay sa bus pakadto sa Goglio, dayon upod ang cable car sa Alpe Devero kag dayon nagalakat pakadto sa Crampiolo. Ginpamalandungan ko ang katahom sang mga bukid nga natabunan sang mga bulak: rhododendris, ranuncoli, talunon nga mga orkidyas. Blueberry nga ipilo. Ang mga payag nga may mga atop nga bato kag mga bintana nga kahoy nga gikan sa mga bintana sini nagapuyo sing pula kag duag-rosas nga mga geranium. Ginpamangkot ko si Germana kon diin natapos ang dalan. "Kon kapoy na kami mag-untat kami para sa packed lunch." Mga 1pm nagpundo kami para mag-inom sang matin-aw nga tubig nga nagapanaug halin sa isa ka bato pakadto sa nalupyakan. Pagkatapos magkaon, nangamuyo kag nagkanta, naglakat kami para sa pagbalik. Nagkurog ako sa kalipay: Wala pa gid ako makahinguyang sing subong katahom nga adlaw. Sa balay ginhambalan ko si Momine kag nakita ko ang isa niya ka yuhom.

Kada subong nga tion nagabaton ako sang post office halin sa Novara Sicily: nagapangabay sia nga pangitaon sia sing trabaho sa Domodossola agod sugataon kami. Naglibog kaayo ko pero happy nga naay nagkaibog sa akon. May isa man ka bata nga lalaki nga taga-Domodossola, pero wala ko ini naluyagan: sang aga nag-inom sia sing cicchetto sang grapa kag pirme may pula nga mga pisngi.

Ang mga pagpamalandong sa aga nagpakita sang banas sang kumbento, apang sa amo man nga tion nanamian ako sa mga kabataan kag sa ideya nga magporma sang pamilya. Gintugyan ko ang akon kaugalingon sa kabubut-on sang Dios. Pila ka Domingo ang amon ginkadtuan sa mga oratoryo sang kaiping nga mga pungsod. Ang paglakbay sa bus nagtublag sa akon, apang ang kaisog nagsobra sa pila ka diutay nga pag-antos.

Sang Mayo 1, 1954, ang ACLI upod sa oratoryo nag-organisar sing isa ka paglakbay: ang pag-ipit pakadto sa santuaryo sang Madonna di Oropa sa aga kag isa ka rally sang dungganon nga manugbantay sa Biella sa hapon. Isa ako sa una nga nag-subscribe upod sa isa ko ka abyan kag sa iya nobyo nga si Pierino. 2 ka bus nga puno sang mga pamatan-on nga nabilin. Lakip sa ila ang isa ka mahuluy-on nga blond nga nakita ko na sa isa ka duog. Sia: ang mamumugon sang kompanya sang konstruksion diin nagkadto ako sa pagtawag sa mga kustomer sang balahibo. Ginpresentar ini sa akon ni Pierino: sia ang iya pakaisa. Sa adlaw nga wala gid niya ako ginpabay-an paagi sa iya panulok. Balik sa balay gisulti ko ang inahan. Ang gab-i pagkatapos ko sia makita sa idalom sang balkonahe sang kuwarto nga nahamtang sa una nga panalغان. "Nay, mama, kari kag tan-awa: didto ang bata nga nakilala ko sa Biella". Kag sia nga may tunga nga yuhum: "Makita mo ang korte nga nagahimo sa imo". Sang masunod nga gab-i, nga nagahalin upod sa isa ka kaingod, nasapwan ko ini sa akon atubangan. Shyly namangkot siya kung pwede siya mag-upod sa amon. Medyo uncertain ko nga ginbaton ko. Nabali ang yelo nga naga-chat sing mas madamo kag mas diutay. Pagkatapos sang shift sa hapon sa pabrika nag-upod sa akon sa balay. Isa ka gab-i ginpasaka ko sia agod ipresentar sia sa iya iloy, nga nag-abiabi gid sa iya. Sa iya bakante nga oras ang oratoryo gintambungan. Dayon ang mga lalaki kag mga babayi nagabulagay, sa katapusan lamang sang miting nga makasugata kami. Nagpartisipar man kami sa mga miting sang ACLI.

Ang akon iloy, bisan pa nga naghalin sa Sicily, diin ang duha ka bata nga lalaki nga nagapalanggaanay indi makaguwa nga nagaisahanon, naghatag sa amon sang pagsalig kag nagsugod kami sang isa ka malinong nga paglakbay. Si Giuse nagsiling sa akon nga kilala niya ang akon amay: nga magtipon sang pila ka kuwarta, nga 4 ka kabataan kag ang amay lamang nga nagatrabaho, sang bata pa sia naghimo sia sing pila ka komisyon para sa mga financier sang baraks pila ka tikang gikan sa iya puluy-an. Kon kaisa ginadala niya ang ila sapatos agod kay-uhon si papa. Namati ako nga may kalipay.

Ginsugiran niya ako sing isa pa ka butang: sang sang Septiembre 16, 1950 nagkadto ako gikan sa Roma agod makalab-ot sa Domodossola nga nagkitaay kami sing virtual. Si Giuse, subong amo gihapon ang akon tawag sa iya, nag-abot paagi sa pagbisikleta sa Balaan nga Tuig. Isa ka adbenturero nga paglakbay: nagsugod na sia sa Domodossola upod sa isa ka pari gikan sa nalupyakan nga madasig nga nagpedal sang mga botas sa bukid. Halos imposible nga magsunod sa iya. Nagpundo lang siya sang makita niya ang pila ka utanon nga hardin agud magkuha sang pila ka salad. Sa tunga-tunga niya si Joseph nagbiya siya. Strada nga nagahimo sang isa ka manugbaligya sa dalan nga may daan nga bisikleta nga puno sang gallows nga ibaligya. Naghimo sila sing isa ka kompanya tubtob sa Roma.

Nag-abot ang Agosto. Nagsirado ang pabrika para sa mga holiday kag nagdesisyon nga magkadto kag pangitaon ang akon pink nga utod nga babayi nga yara sa mga bungyod sa Lake Mergozzo para sa isa ka convalescence. Ginpangabay ko ang mga madre nga nagdumala sa balay nga pungan ako sa pila ka adlaw. Ginsambit ko lang ini nga ideya kay Giuse. Sa balay may iban pa nga mga dalagita nga nagabakasyon. Lakip sa ila ang beautician nga hinablos sang isa ka madre. Sang aga sang ika-15, ang piesta sang Assumption, sa pagpraktis gintawag niya kami sa iya kuwarta pagkatapos sang Misa. Ginpuno niya ang nawong sang nagkalainlain nga mga krema, mascara kag mga lipstick: daw mga estatwa kami sang wax. Para sa

paniudto, gindumdom sang madre tiya ang apo nga babayi: indi natabuan nga gintan niya kami sing subong sini.

Sang hapon nga nagatulok sa linaw halin sa bintana nakita ko si Giuse. Indi ko gusto nga magpakita sa sina nga porselana nga nawong. Ang pagtan-aw sa akon sa ganhaan halos wala makakilala sa akon. Nangayo ako sing pasaylo nga nagapaathag nga isa ini ka eksperimento kag ang iban nga mga dalagita ginbag-o man. Sang hapon na kami nagdala sa hardin sang balay. Padulong sa gab-i gintamyaw niya ako: "Magkitaay kita sa indi madugay, sa Domodossola, apang may matinlo kag preska nga nawong subong sang una".

Duha -fledged nga kapitulo - Violette.

Pagkatapos nga ang duha ka semana nga bakasyon nagpadayon sa trabaho sa pabrika sa turno gikan sa 13 tubtob alas 9 sang gab-i. tan-awa ini. Alas 9 kagab-i ang sirena naghampang kag ang akon tagipusuon nagsugod sa pagpitik sing mabaskog. Ang folder nagtaya, sa pagguwa sang gawang sa semi -darkness isa ka bisikleta. Sia: nagkadto sia sa pagsugata sa akon, mahuluy-on nga gintulok niya ako sa guya kag nagsiling: "Gani naluyag ako sa imo". Ginpapungko niya ako sa bisikleta nga sungkod kag gin-updan ako pauli. Nagbayluhanay kami sang simple nga maayo nga pagtamyaw sa gab-i. Ginsulit ini halos kada adlaw. Sang Domingo sang hapon may pila ka paglakbay sa bisikleta sa kaingod nga mga pungsod. Isa ka adlaw gindala niya ako sa iya balay para ipakilala sa akon si papa kag mama, duha ka utod nga babayi kag isa ka utod nga lalaki. Sa gamay nga gamay ginpakilala man niya ako sa mga tiyo kag mga pakaisa bilang abyan.

Ang akon mummy sang nakita niya kami halin sa balkonahe nagpasaka sa amon sa balay. Samtang nagadrowing sia para sa sina nga bata nga lalaki, wala gid ako makadesisyon. Sang 8 Disyembre, ang adlaw sang Immaculate Conception, ang akon adlaw sang ngalan, ang kampanilya nagtunog. Sia ang florist, nga naghatag sa akon sing isa ka bouquet sang pula nga mga carnation. "Nay, ang Giuse nagpadala sa akon sang mga handum!". Daw ano nga pagkadismaya paagi sa pagbukas sang

nota: indi sia, kundi ang 14 -year -old nga bata nga lalaki nga natabuan. Ginsulat ini nga "I love you" nga may pirma. Siguro abi niya ako ang iya katubotubo.

Sang Bisperas sang Paskwa nagpakita sia nga may daku nga de-kolor nga plorera nga puno sing mga tsokolate kag isa ka greeting card. Nagpasalamat ako sa iya kag nag-upod sa misa sa tungang gab-i. Sa pagpauli nagsiling sia sa akon: "Buas kinahanglan ko mag-upod sa akon pamilya para sa paniudto upod sa mga himata. Makita namon liwat sa Santo Stefano". Sang aga sang 26th naghambal ako kay mama "indi na ako mag-upod sa bata nga ina, ginabalik ko ang plorera, indi ko gusto nga mag-commit sang ila kaugalingon". Kag sia nga may grabe nga hitsura: "Buang ka, mahimo mo ini kon wala pa ako makakaon sang mga tsokolate".

Sang masunod nga mga adlaw nag-abot si Giuse subong sang kinaandan agod dalhon ako sa trabaho. Sa pag-inat sang dalan nga nagalakat ukon sa bisikleta nga baras halos wala ko gin-address ang tinaga. Ang una sang tuig 1955 nagkadto ako sa Misa. Didto man siya kag sa ulihi gin-updan niya ako pauli. Sa pwertahan nagsiling sia sa akon, "Mahibaluan mo kon ano ang imo ginahunahuna nga tugutan ako nga mag-antos subong sini?", Kag nagdalagan sia sing luha. Ina nga pagtulo nag-awas sa plorera kag nagpayuhum sa iya. Ginhatagan niya ako sang pelvis kag nagsiling: "Subong nga hapon makakadto ako sa pagkadto sa Vespers sa Monte Calvario. Isa ka pelikula ang iga-screen pagkatapos sang Vespers sa Circolo ACLI". Ginbaton ko kag gintamyaw ang isa kag isa. Ginreport ko sia sa balay kag si mama nagsiling nga malipayon: "Ang isa ka maayo nga bata nga lalaki nga pareho sini indi na makakita sa iya".

Alas 2 sang hapon naglakat kami pakadto sa Calvary sa higad sang mule track upod ang mga kapilya sang Via Crucis. Pag-abot sa santuaryo ginkanta namon ang Vespers kag pagkatapos sang pagpakamaayo nagkadto kami sa club. Indi ko madumduman ang titulo sang pelikula, pero tuman ini ka makahuluya, gani

nagpropose ako nga magbalik sa syudad sa Cinema Catena, sa diin mahimo kami maka-enjoy sang mas maayo nga pelikula, nga may tig-ulo nga "Violette".

Sang Abril, sa higad sang Vigezzo Valley nga may tren kag Centovalli, nagkadto kami upod sa mga ginikanan sini sa piesta sang mga float sa Locarno. Nakilala namon ang padrino ni Giuse, nga nagpresentar sa akon nga "noby". Ginsulod niya ang iya mga kamot sa iya bulsa kag ginkuha ang 10 ka Swiss francs sa iya wallet, ginhatag niya ini kay Giuse kag nagsiling "maayo, san-o ka magpakasal?". Nagtulok kami sa guya, wala gid kami nag-istoryahanay.

Sang masunod nga mga adlaw nagsugod kami sa pagpalambo sang ideya sang kasal. Gin-istorya man namon ini sa balay. Nalipay si Mommy apang sa amo man nga tion diutay lamang ang mga posibilidad sa pinansial. Sa gamay nga gamay nagbakal kami sang pila ka mga sheet kag lino. Wala kami sing partikular nga mga kinahanglanon. Nagpangita kami sing gamay kag maugdang nga apartment. Nakita namon ini sa dumaan nga distrito nga Motta kag nagtulok kami sa adlaw sang kasal: Lunes 19 Septiembre. Nag-upod ako kay mama sa Panzarasa nga tela nga tindahan para mag-appear sang lace para sa wedding dress kag gindala ini sa ginang nga si Tilde Pellicciaia, nga pirme nagasaad sa akon nga mag-empake sa iya nga may pagpalangga.

Sa town hall para sa mga publikasyon sa kasal kinahanglan niya pirmahan ang akon iloy kay minor pa ako. Nalipay man ang mga ginikanan ni Giuse. Sa parokya nga si Monsignor Pellanda nagsugid sa amon sang matahum nga mga pulong sang pagpalig-on: "Magpadayon ka nga maugdang nga may tuman nga pagtuo sa pag-atubang sang mga kalipay kag mga kasakit nga ginatigana sang kabuhi. Himuon ko sa imo nga makita mo ang pula nga nagligad sa higad sang nave".

May yara sa paghanda sang listahan sang mga paryente kag mga abyan nga sa iya idul-ong ang mga pabor subong isa ka kustombre. Gamay ra kaayo nga mga bisita. Ang iloy ni Giuse nagsiling nga "duha kada pamilya". Tira Tira nakalab-ot na kami

sa 35 ka tawo. Ginapili ang mga saksi: Tiyo Carmelo Di Giuse kag para sa akon si Pierino, ang arkitekto sang amon pagtililipon. Isa ka semana antes sang kasal, ang lalaki nga oratoryo upod kay Don Giuseppe Briacca nagpadulong sa amon sang isa ka party. Ang agalon nga si Furiga nagpinta sang laragway sang mga panamyaw sa pisara kag naghimo sang isa ka pergamino nga may listahan sang mga abyan. May lamesa man nga natabunan sang mga pastry kag ilimnon. Sa oratoryo wala pa gid sang party nga amo sina. Ang Collegiate of the Saints Gervasio kag Protasio yara sa renovation phase kag ang sementado nga dalan puno sang mga tinumpag kag mga bato, apang ang pila ka mga babaye nga handa naghimo sang ila bug-os nga masarangan sa pagtinlo sini bilang pagpadungog kay Joseph kag Concetta.

Sang Septiembre 16, nag-abot sanday Zizi kag Micherillo, nagsaylo bangod si Concettina magapakasal na kuntani kag kinahanglan niya sia updan sa altar paagi sa pagbulos sa amay nga wala na.

Samtang, may mga regalo nga nag-abot: isa ka manughimo sang kape, isa ka grinder sang kape, rosolio nga mga baso, flat kag cutlery services gikan sa mga himata kag mga abyan nga nakabaton sang pabor sa kasal, isa ka baterya sang kusina gikan sa Pierino kag mga tiyo. Ang babaye nga Katoliko nga aksyon naghatag sa amon sang laragway bilang isa ka suso upod sa Balaan nga Pamilya, ang kabulig nga si Don Benetti isa ka makatilingala nga berde nga plorera sang bulak nga may mga dekorasyon nga pilak.

Madugay ang gab-i sang bisperas. Ginahunahuna ko si Mommy nga nagpabilin sa tatlo ka kabataan nga bata pa kag diutay lang ang mga resources. "Diutay lang ang imo pagtuo, ang eskwelahan sang oratoryo wala nagtudlo sa imo nga sa kabuhi may ara gid sang providence?", hambal ko sa akon kaugalingon. Sang Lunes 19th nagbangon ako sa pito. Nag-abot si Ginang Tilde nga may dala nga bayo nga lace. Ginsuksok niya kag ginbutang sa akon ang tabon nga akon ginbakal sa Milan. Sa 9 ang taxi nag-abot para dal-on ako sa simbahan. Naglibog ang ulo ko, may nakita

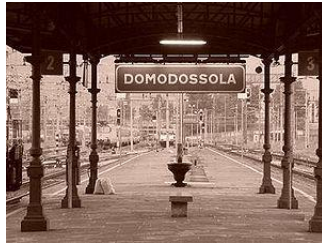
ako nga dagat sang mga tawo nga nag-obsarbar sa akon. Si Giuse yara na sa altar nga nagahulat sa akon sang mazzolino sang orange nga bulak, nga ginaupdan sang iya utod nga si Rosa bangod si nanay nga si Olimpia nagakakulbaan sing tuman para sa una nga anak nga lalaki nga nagpakasal. Nag-upod ako sa iya nga gin-updan sang iya tiyo nga si Micherillo sa pula nga nagligad.

Nagsugod ang masa. Nakunyag man si Monsignor Pellanda. Nadumduman ko ang isa ka wala mapierde nga homiliya, ang pagpakamaayo sang mga singsing, ang saad sang pagkamainunungon sa bug-os nga kabuhi kag, sa katapusan sang seremonya, ang mga pirma. Sa exit ang iloy ni Pierino, nga nangin tiya ko man sadto nga tion, ginbutang sa akon dughan ang badge sang mga babayi nga Katoliko.

Kapitulo trese - Bag-o nga kabuhi.

Pagkatapos sang selebrasyon sa simbahan, ginsunod niya ang pagpaumpaw sa Granmazzi bar sa sulod paagi sa Castellazzo. Sa tunga sang isa ka halok kag ang isa pa sa mga bisita ginkuha namon ang aperitif nga may pila ka pizza kag mga pastry. Mga pagtamyaw kag isa ka pinasahi nga halok sa mga in-laws nga si Olimpia kag Armando nga nagkadto upod kay Mommy sa pagkuha sang maleta, dayon nagdalagan pakadto sa estasyon sa pagsakay sa 12 kag isa ka quarter nga tren para sa honeymoon.

Naghibi si Mommy sa Dirotto. Nagsulod kami sa kompartimento. Gin-anunsyo sang mga staff ang pagbiya nga may sitsit samtang kami ni Giuse nagtuytoy sa amon gikan sa bintana para sa katapusan nga pagpaalam. Nagsugod ang adventure sa atong kinabuhi.

Pag-abot sa Florence naglakat kami pakadto sa hotel nga ginapakita ni Mrs. Sa maluhu nga entrada gin-abiabi kami sang isa ka musika, dayon ang mayordomo nag-upod sa amon sa kuwarte sa ikatlo nga panalغان. Para sa amon bag-o ang tanan, nagatulog pa gani sa doble nga katre.

Sa una nga adlaw nga nagbisita kami sa ciudad, ang ikaduha nagkadto kami sa Michelangelo square diin mahimo mo dayawon ang tanan nga Florence. Nagkuha kami sang pila ka litrato: Ang camera ni Giuse nga may roll mahimo magkuha sang walo ka itom kag puti nga mga litrato.

Ang ikatlo nga adlaw nga paghalin para sa Roma. Mas maugdang ang hotel kay kinahanglan nga tuman na ang kwarta nga gin-aside nga may mga sakripisyo. Nag-untat kami sang duha ka adlaw agud magbisita sa apat ka basilica nga nakita ni Giuse sa Balaan nga Tuig kag sa Trevi fountain. Nagbalik man kami sa Fontana dell'Essra, nga sang bantog nga gab-i sang '53 sang nahulog na si Ginang Grazia sa idalom sang tren.

Nag-abot ang tion sa paghalin pakadto sa Sicily. Pagkatapos sang malawig nga paglakbay, nag-abot ang tren sa Calabria kag sang ulihi halin sa Villa San Giovanni nakita namon si Sicily. Nanamian si Giuseppe sadtong mga tion: ang tren nga ginkarga sa Ferry-Boat, ang Madonninina sa ibabaw sa entrada sang pantalan sang Messina.

Sa estasyon may hulaton nga mag-utod ang tiyo nga si Carmelo nga utod sang iloy upod ang iya asawa nga si Gaetana kag ang iya mga anak nga si Rosetta kag Antonieta.

Gin-abiabi nila kami subong duha ka prinsipe. Nagpundo kami sing duha ka adlaw paagi sa pagduaw sa Messina: ang orasan sang Duomo nga nakita ko sang bata pa ako, ang Madonna di Montalto kag ang iban pa nga matahom gid nga mga plasa.

Isa lang ang depekto sa amo nga balay: sa tion sang panihapon, ang mga tiyo kag mga pakaisa nga nagasuksok kag sa baylo nga magpungko sa lamesa nagsiling: "Maglakat kita sa higad sang dagat". Nag-resign kami ni Giuse nga nagsandig sa languor. Pasado las 11 sang gab-i nagpauli siya kag nagluto ang iya tiya. Isa ka gab-i ginbutang niya ang mga kuhol sa sarsa nga may shell, apang ang importante amo ang pagpalangga, indi ang mga batasan.

Sa ikatlo nga adlaw nag-upod sila sa amon pakadto sa tren nga may pila ka luha. Sa estasyon sang Turme Viglier may yara si Tiyo Micherillo upod ang drayber sang taxi agud makalab-ot sa Novara. Si Zizi, Tiyay Maricchia kag Tiya Peppina

nagahulat sa amon pakadto sa pungsod. Daw nag-abot gid ang Prìncipi sang Domodossola.

Sang masunod nga adlaw nagkadto kami sa Badiavecchia agod pangitaon ang lola nga amay nga si Concetta kag mga tiyo, mga utod nga babayi kag mga utod nga lalaki sang amay. Sa plasa upod sa tabako sang lola, madamo nga mga pumuluyo sang hamlet ang nagtipon nga nakakilala sa akon sang bata pa ako kag gindumdum ang iban nga mga tawo sing mabaskog: "Si Concettina nag-abot upod sa iya bana!"

Mga halok, mga hakos, pula nga mga nawong. Daw sa akon isa ka damgo. Eksakto nga lima ka tuig na ang nagligad sugod sang naghalin ako sa pungsod.

Pagligad sang duha ka adlaw ginhimo namon ang amon kaugalingon nga nag-upod sa drayber sang taxi nga "Cauzi I Lupu" sa Taormina. Sang udto gindala niya kami sa restawran, diin ginserbe kami nga may puti nga mga gwantes. Nagtulokay kami ni Giuse sa guya sa pagsiling: "Igo bala ang kuwarta para sa amon?". Bisitahon si Taormina kag dayon si Castelmola sa idalom sang baha, pakadto sa gab-i nagbalik kami sa Novara, kapoy apang kuntento.

Ang masunod nga adlaw amo na ang tion nga magbalik sa Domodossola. Ang mga pangako sang bag-o nga kabuhi nagahulat sa amon.

Ika-14 nga kapitulo - Ang una namon nga mga pugad.

Apisar nga nagsugod na sa pagbiyahe sa Domodossola sang dekada 1950 kag '53, daw subong bala nga nagsugod ako sa una nga tion: nagkadto ako sa pagsugata sang bag-o nga kabuhi sa duha.

Sa tion nga ang tren nga board sa Ferry-Boat nakasakay kami sa terrace agud makita ang Madonnina del Porto kag Sicily amat-amat nga nagapalayo.

Sa isa ka luha nagbalik kami sa karo, nga nagapungko sa mga bangko nga kahoy. Tapos wala na sang buns.

Isa ka bes sa gab-i nagsugod kami sa paghimo sang madre nga ang liog nagabitay. Sa kada tion nagabangon kami sa pagtan-aw sa bintana. Sa importante nga mga estasyon, ang partikulo nagpahibalo sing matunog sang ngalan sang ciudad. Sa Naples sa mga bangketa amo ang "guaglioni" nga nagbaligya sang mga pizza. Smurly sila una nga nagkwarta sa mga nagabiyahe, dayon ang tren nagahalin kag nagpabilin sila nga kwarta kag pizza sa ila.

Amat-amat kami nga nagpalapit kay Milan. Sa tren pakadto sa Domodossola nabatyagan ko ang emosyon nga naeksperiensiahan sang una nga tion 5 ka tuig na ang nagligad: Lake Maggiore, ang Bukid sang Ossola, ang mga atop nga bato. Sini nga tion upod ang akon bana nga si Giuse. Mga udto nga nakaabot kami sa destinasyon.

Didto si Maminmina kag ang amay ni Giuse Armando ang nagahulat sa amon. Isa ini ka party: kon mahimo nila nga himuon ang mga kampanilya nga magdula.

Madasig nga paniudto halin kay Mother Olimpia kag dayon sa amon bag-o nga pugad sa distrito sang Motta para magpahuway. Sang masunod nga adlaw

ginpadayon ko ang akon trabaho sa pabrika kag si Giuseppe nagbalik sa duog nga ginatukod.

Ang panghunahuna nagkadto kay Mommy para sa akon indi -support, apang ang akon espirituwal nga direktor nga si Don Benetti nagpalig-on sa akon nga mangamuyo, nga nagapat-od nga madamo nga tawo ang nagahigugma sa ila. Kon kaisa si Giuse kag ako nagapaniudto sa iya balay, kag nagakalipay sia. Samtang, ang isa sa akon mga utod nga babayi nakasapo sing trabaho paagi sa pag-amot sa bag-o nga suporta para sa pamilya.

Wala madugay pagkatapos sini nag-anunsyo kami kay Mamimina, kay mama Olimpia kag kay papa Armando nga mangin mga lolo kag lola sa Hulyo.

Nagsugod ako sa pagbatyag sing mga diperensia sa pagbusong apang ang katungdanan sa pagtrabaho nagtawag. Dayon ang mga trabahador wala gin-amligan subong sang karon. Si Giuse nakakita sang mas maayo nga trabaho sangsa lugar sang konstruksyon sa guwa: isa ka mga pabrika sang mga butang nga kahoy pareho sang mga taludtod para sa mga bariles, mga galamiton sa paghukas sang skein sang de-lana kag subong man ang "panels" (kahoy nga ibabaw). Sang ikalima nga bulan ginsugdan namon ang paglibot sa mga balaligyaan sa pagpangita sang wheelchair para sa palaabuton nga bag-ong bun-ag. Nagadamo ang kalaparon sangsa entrance hat kag kinahanglan namon magdesisyon nga bag-uhon ang balay.

Tapos wala na sang ahensya, nagkadto kami para mamangkot diri kag didto. Ang providence nagpapangita sa amon sang apartment sa ikaduha nga panaligan sang isa ka balay sa paagi sa Scapaccino, malapit mismo sa laboratoryo sang balahibo.

Sa malip-ot nga tion gin-organisar namon ang lihok. Wala na kami sa sentro sang siudad, apang indi malayo, mas malapit sa akon hilikuton.

Ang binulan nga arkila 8,000 ka lire, para lang sa amon makaluluoy nga suweldo, apang ang apartment maabiabihon kag masanag. Sa patyo mahimo man kami nga

may duha ka metro kuadrado nga duta diin magtanom sang mga aromatic herbs kag mga bulak, ang akon hilig.

Nabaton ang mga yabi nga gintinluan namon ang mga kuwarto kag ginsuksok sa selebrasyon ang mga bintana nga may matahom nga tolda nga may Mantua kag lace nga mga kurtina sa kusina. Pagkatapos sang pagsaylo, ang kabuhi nagpadayon sa normal. Ang akong tummy nangin labi ka maathag. Isa ka adlaw ginpamangkot ako sang isa ka kaupod sa trabaho kon san-o ako makapauli para sa pagkailoy kag ginlaygayan ako nga magkadto sa gynecologist. Gani ginkuha ko ang appointment sing pribado. Halos ginsaway ako sang doktor nga naghulat sing tuman kalawig: "Indi ka makatrabaho pagkatapos sang ika-anom nga bulan kag yara ka na sa ikapito nga pag-abante: nagrisko ka". Pagkasunod nga adlaw gin-deliver ko ang dokumento sa opisina kag ang empleyado nagsiling man nga naive ako.

Samtang, ginahanda ko ang tren paagi sa nagatrabaho nga paghabol sang golfini, kamiseta, sapatos kag lampin nga nakuha gikan sa daan nga mga panid nga naghatag sa akon sang Mommy.

Nagkadto man kami sa pagbakal sang wheelchair, nga ginhandanda ko nga may mga habol nga ginborda ko nga may neutral nga mga duag, nga wala makahibalo kon lalaki ukon babayi ini. Sa katapusan sang gab-i sang Hulyo 2, ang mga tubig nabali kag may maleta nga handa kami sa ospital. Ang gynecologist nga nagbisita sa akon nagsiling kay Giuse nga mahimo sia makapauli. Bag-o pa lang nagsugod ang pagpangabudlay kag mga 20 ka oras ini. Pagkasunod nga adlaw nagbalik sia sa pagkailoy samtang nagahulat pa ako sa delivery room.

Sa isa ka punto ang isa ka bata nga lalaki natawo kag ang nars nagkadto sa pagkomunikar sini sa amay sang bag-ong bun-ag, nga halos nagbatyag sing malain para sa emosyon. Pagkatapos sang isa ka oras nakahimo sia sa pag-aku sang amon una nga bata, nga gintawag si Armando subong iya lolo. Pagligad sang pila ka oras,

ginpahibalo man ang mga lolo kag lola, tiyo kag pakaisa. Daw amo ini ang una nga bata gikan sa bug-os nga kalibutan.

Kapitulo kinse - Nagapasalamat kami sa Dios...

Ang mga nars sang maternity department pagkatapos sang pila ka oras halin sa pagkabun-ag nagdala sa akon sa pagtulog sa sini nga tinuga sang karne kag mga tul-an. Gin-atake nila ini sa akon. Luwas sa pezza nga monyika nga nagputos kay Zizi sang bata pa sia.

Ang pagtener sa ospital isa ka semana sadto. Antes magpauli nagkadto kami sa simbahan sang ospital para sa "pagtinlo", isa ka pagpakamaayo sang pari.

Sa ward handa na ang tanan nga magpauli, pero nagasugod na ini sa pagliso sang akon ulo. Gintilawan sang midwife ang hilanat: 39. Kinahanglan namon sang akon monyika nga mag-untat pa ang duha ka adlaw. Sa katapusan Huwebes 12 halos nag-ayo nagpauli kami. Domingo 15 Gindala si Armando sa bag-o nga wheelchair sa font sang bunyag upod kay papa nga si Giuseppe, ang abyan nga si Maruccia Madrine kag ang abyan sang padrino nga Basilio sang oratoryo. Wala ako sang kalipay sa pagtambong sa kahiwatan bangud ang mga tigulang nagpanugyan sa superstisyon nga magtinir sa balay. Nakontento ako sa paghanda sing diutay nga pahuway.

Lahi ang kabuhi to three pero medyo maayo ang akon nakuha. Madamo ako sing gatas, ang bata nagdaku kag nagadala sa iya kada semana sa sentro sang pagkabata para sa kontrol.

Ang masubo, ang trabaho sa pabrika nagbalik sa katapusan sang duha ka bulan. Dayon wala sing mga eskwelahan sa nursery. Nagsugot ang mga lola nga atipanon sia sing isa ka semana kada isa.

Sang ginhimo ko ang round sang anom ka Giuse, antes mag-obra gin-bendahan niya sia kag gindala sa iya kaladtuan. Sa wala sing hinalung-ong ining bata nag-antos kag naghibi ako upod sa iya.

Sayang indi ako makahalin sa trabaho. Amat-amat, sa pagtuo, ginpadayon namon ang tatlo -way nga paglakbay: ang una nga mga pagkaon nga lapsag, ang una nga mga tikang amo ang makatilingala nga mga butang. Ang una nga adlaw sang asylum nga si Giuse sa katapusan nakakita sang mas mapuslanon nga trabaho. Sa sulod sang duha ka tuig ginhimo niya ang janitor sa mga eskwelahan sa elementarya, gani gintawag sia sa Municiply nga mag-okupar sang isa ka lugar sang pag-uliay.

Sa amo isa ka pagtan-aw ang isa ka pagtan-aw agod ibilin ang hilikuton sa pabrika kag idedikar ang akon kaugalingon sa bata nga nagahulat sa paghatag sa iya sing diutay nga utod. Sang Agosto 17, 1962 gin-cheer kami sang pagkabun-ag sang amon ikaduha nga bata. Si Luciano ang matin-aw sa panit nga may blond nga buhok, ang kaatbang sa Armando. Isa ka sugilanon. Ang Domingo 26 ginbawtismuhan upod kay Tatay nga si Giuse, ang madrina nga si Cousin Mariucia kag ang utod nga lalaki nga si Antonio nga si Antonio ni Giuse. Also sa sini nga tion kinahanglan ko magtinir sa balay. Pagkatapos sang maternity period nagbiya ako sa trabaho agud ihalad ang akon kaugalingon sa duha ka matahum nga kabataan.

Sang Oktubre 1, 1962 si Armando nga may asul nga apron kag ang folder sa abaga nagsugod sang una nga elementarya. Gintugyan namon ini sa pila ka luha sa manunudlo nga si Leopardi.

Sa amo man nga panahon, gintawag sang alkalde sang Domodossola si Giuse paagi sa pagtanyag sa iya sang dalayunan sa ikaduha nga panalagan sang building sang siudad, nga nagpabilin nga hilway sang nagretiro ang munisipyo nga mensahero. Sa pila ka adlaw gin-organisar namon ang lihok. Sa sentro naami tanan nga mga kasulhayan. Sang gab-i, nagsira ang daku nga ganhaan, kami ang mga paghari sang siudad. Mahimo nga komportable kita nga magtambong sa mga hitabo gikan sa balkonahe sang opisina sang alkalde. Gikan sa amon mga bintana nakita namon ang bahin sang merkado gikan sa tradisyon sang sentenaryo.

Samtang si Luciano naghimo sang iya una nga mga tikang: nangin mascot sia sang mga empleyado sang munisipyo.

Para ma-round off ang Giusea gusto ko mag-imbento sang trabaho. Nagsugod ako sa pagsuksok sang mga bintana, mga hiligdaan kag mga unlan para sa mga abyan. Nagalinapta ang tingog kag gani ako ang nangin "ginang sang mga kurtina". Si Giuseppe sa iya bakante nga tion natun-an sa paghanda sang pagtililipon sang mga basura kag pagpasalamat sa Dios mahimo naton matigayon ang mas komportable nga kabuhi.

Sang Oktubre 1, 1968 nagsugod man si Luciano sa pag-eskwela upod sa manunudlo nga si Luisa Cerri.

Madasig nga naglabay ang panahon. Kon tig-ilinit nagbakasyon kami sa palibot sang Italya upod ang tolda sang kamping. Kon kaisa sa Sicily sa akon banwa.

Sang Hulyo 1973 nagakampo kami sa Val d'Aosta kag nagsugod nga may una kami nga mga sintomas sang pagbusong. Sang Pebrero 16 '74 ang iya gamay nga utod nga babayi nga si Daniela nag-abot para sa Armando nga halos napulo kag walo ka tuig ang edad kag si Luciano dose ka tuig ang edad. Amo ini ang panahon sang karnabal kag ang mga tawo nga nag-oberbar sang pink bow sa pwertahan sang banwa naghunahuna nga isa ini ka joke. Ginpanugyanan kami sang pari sang parokya nga saulugon ang bunyag sa gab-i sang Paskwa sang Pagkabanhaw, Madrina Ang abyan nga si Gianna kag si Godfather nga tiyo ang nag-angkon kay Benito.

Ibilin ang mga superstisyon, sa sini nga tion nagpartisipar man ako sa kahiwatan sa gab-i sang Abril 13. Sang masunod nga adlaw sa oratoryo isa ka gatos ang gin-agda sa mga pahuway.

Nagdaku man si Daniela kag mga tigulang na kita karon. Ang amon tatlo ka kabataan naghatag sa amon sang 7 ka mga apo: Stefano, Virginia, Greta, Lorenzo, Rebecca, Letizia kag Matteo.

Natapos na ang istorya. Sang Septiembre 19, 2015 nagsaulog kami ni Giuse sing 60 ka tuig nga magkaupod.

Nagapasalamat kami sa Dios, sa Madonna kag sa tanan nga nagahigugma sa aton.

Ang Mazza Concetta Maglio, nga natawo sa Novara di Sicilia sang Abril 18, 1936.

Index

1. Ang balay sa amay.
2. Gawas sa kalibutan.
3. Mga dula sa balas.
4. Lana, cobwebs kag malain nga mata.
5. Ang mga bukaw.
6. Ginapatawad ako sang Vossia (ang kapawa sang mga bituon)
7. Emilia
8. Ang paglupad sa mga lamok.
9. Ang pultahan sa langit.
10. La Bela Tusa.
11. Porcelana nga nawong
12. Violet
13. Bag-o nga kabuhi
14. Ang aton una nga mga pugad.
15. Nagapasalamat kita sa Dios...

